

Evaluatie fietshelmcampagne 'Coole kop, helm op!' in Zeeland

R-2016-8

Evaluatie fietshelmcampagne 'Coole kop, helm op!' in Zeeland

Effecten op helmgebruik en factoren van invloed

Documentbeschrijving

Rapportnummer:	R-2016-8
Titel:	Evaluatie fietshelmcampagne 'Coole kop, helm op!' in Zeeland
Ondertitel:	Effecten op helmgebruik en factoren van invloed
Auteur(s):	Dr. Ch. Goldenbeld, M.J. Boele, MSc & prof. dr. J.J.F. Commandeur
Projectleider:	M.J. Boele, MSc
Projectnummer SWOV:	S16.11.B
Trefwoord(en):	Bicycle; cycling; cyclist; child; crash helmet; accident prevention; injury; prevention; head; severity (accid, injury); evaluation (assessment); Zeeland, Netherlands; SWOV.
Projectinhoud:	De provincie Zeeland heeft samen met het Regionaal Orgaan Verkeersveiligheid Zeeland (ROVZ) de fietshelmcampagne 'Coole kop, helm op' ontwikkeld. Het doel daarvan was vrijwillig fietshelmgebruik door jonge kinderen in Zeeland te stimuleren en ernstig hoofdletsel tegen te gaan. SWOV en VeiligheidNL evaluatieonderzoek uitgevoerd naar het effect van deze fietshelmcampagne in Zeeland. SWOV heeft daarbij onderzocht of de campagne invloed heeft gehad op het vrijwillig dragen van de fietshelm door kinderen. Dit rapport doet daarvan verslag. Het gehele evaluatieonderzoek is samengevat in de publicatie <i>Fietshelmcampagne 'Coole kop, helm op!' in Zeeland; Evaluatie van de effecten.</i>
Aantal pagina's:	62 + 88
Uitgave:	SWOV, Den Haag, 2016

De informatie in deze publicatie is openbaar.
Overname is echter alleen toegestaan met bronvermelding.

Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Verkeersveiligheid SWOV
Postbus 93113
2509 AC Den Haag
Telefoon 070 317 33 33
Telefax 070 320 12 61
E-mail info@swov.nl
Internet www.swov.nl

Samenvatting

In Nederland leren kinderen al op jonge leeftijd fietsen; dit gaat gepaard met vallen en opstaan. Voor het merendeel zijn de valpartijen enkelvoudig. Dat wil zeggen dat kinderen bijvoorbeeld tegen een paaltje of een stoerprand fietsen en daarbij omvallen. Het risico op hoofdletsel als gevolg van een fietsongeval is voor jonge kinderen hoger dan voor volwassenen. De ernst van het hoofdletsel kan worden beperkt door een fietshelm te dragen. De fietshelm is echter niet populair in Nederland. Voor het verplicht stellen is dan ook geen draagvlak. Voor het stimuleren van helmgebruik lijkt wel draagvlak te zijn, vooral voor groepen die met een hoger risico worden geassocieerd, zoals kinderen.

Om vrijwillig fietshelmgebruik te stimuleren en ernstig hoofdletsel bij jonge fietsende kinderen in Zeeland tegen te gaan, heeft de provincie Zeeland samen met het Regionaal Orgaan Verkeersveiligheid Zeeland (ROVZ) de fietshelmcampagne 'Coole kop, helm op' ontwikkeld. In het kader van deze campagne zijn van 2010 tot 2015 gratis fietshelmen aan Zeeuwse basisschoolleerlingen uitgedeeld.

Op verzoek van het ministerie van Infrastructuur en Milieu is door SWOV en VeiligheidNL evaluatieonderzoek uitgevoerd naar het effect van deze fietshelmcampagne in Zeeland. Het onderzoek van VeiligheidNL heeft betrekking op de (kosten)effectiviteit in het terugdringen van hoofdletsel. SWOV heeft onderzocht of de campagne invloed heeft gehad op het vrijwillig dragen van de fietshelm door kinderen. Dit rapport doet daarvan verslag. Het gehele evaluatieonderzoek is samengevat in de publicatie *Fietshelmcampagne 'Coole kop, helm op!' in Zeeland; Evaluatie van de effecten* (Boele et al., 2016).

Fietshelmcampagne 'Coole kop, helm op'

De Zeeuwse fietshelmcampagne is in het schooljaar 2010-2011 van start gegaan met het uitdelen van fietshelmen aan basisschoolleerlingen in groep 1 tot en met 4 op alle Zeeuwse scholen (leeftijd ca. 4-8 jaar). In de opvolgende jaren zijn de helmen telkens aan groep 1 uitgedeeld, zodat in het laatste campagnejaar (2014-2015) alle Zeeuwse basisschoolleerlingen een fietshelm in hun bezit konden hebben. De invulling en uitvoering van de campagneactiviteiten is in de loop van de jaren een aantal keren sterk gewijzigd.

In het eerste campagnejaar (2010-2011) heeft de provincie Zeeland niet alleen de fietshelmen uitgedeeld, maar werden ook lespakketten ingezet, onder andere bestaand uit een lesbrief en een knutselplaat, evenals folders en informatiebrieven voor ouders en leerkrachten, en een theaterstuk voor de kinderen. In de twee schooljaren die daarop volgden (2011-2013) zijn er naast het uitdelen van de gratis fietshelm geen andere campagneactiviteiten uitgevoerd. In de laatste twee campagnejaren (2013-2015) zijn de aanvullende campagneactiviteiten hervat. Naast het uitdelen van de fietshelmen aan groep 1 is er weer een theaterstuk ingezet en werden kinderen uitgenodigd voor een fietshelmfeestje.

Dit onderzoek

In dit SWOV-deel van de evaluatie is gekeken naar zowel het helmgebruik op straat als het helmgebruik volgens eigen zeggen ('zelfrapportage'). Verder is onderzocht hoe ouders (en hun kinderen) over de fietshelm denken. Specifiek zijn de volgende onderzoeksvragen beantwoord:

1. Wat is het effect van de campagne op het zelfgerapporteerde en het waargenomen helmgebruik van fietsende kinderen in het verkeer?
2. Welke motieven, attitudes, en andere factoren spelen een rol bij het dragen van een fietshelm door kinderen?

De evaluatiestudie is uitgevoerd in de periode 2010-2015. Om het effect van de fietshelmcampagne op het helmgebruik te kunnen vaststellen, is Zeeland vergeleken met een controlegebied. Voor een antwoord op de onderzoeksvragen is er op twee manieren informatie verzameld.

Observatiestudie

Jaarlijks is er in oktober een observatiestudie uitgevoerd. Hiervoor zijn zowel in Zeeland als in het controlegebied aselect 40 locaties gekozen: 20 schoollocaties (in de nabije omgeving van een school) en 20 overige locaties (in de buurt van sportlocaties, speelplaatsen en drukke fietsroutes).

Op die locaties is geobserveerd hoeveel fietsende kinderen een helm droegen. Ook is genoteerd of de fietshelm correct werd gedragen. De eerste observatiestudie is gedaan vóór aanvang van de campagne (de voormeting). De observaties op de schoollocaties hebben plaatsgevonden op weekdays en op de overige locaties op zaterdag.

Vragenlijststudie

Na de introductie van de campagne is in Zeeland een eerste, verkennende vragenlijststudie op de 20 geselecteerde scholen in Zeeland uitgevoerd. De vragenlijst is via de school onder de ouders verspreid. De ouders is gevraagd de vragenlijst – samen met hun kind of met hun kind in gedachten – in te vullen.

In de drie daaropvolgende jaren bestond het vragenlijstonderzoek steeds uit twee onderdelen. Voor het eerste onderdeel kregen de deelnemende scholen in Zeeland en het controlegebied papieren vragenlijsten voor de ouders. Met deze korte papieren vragenlijst is informatie verzameld over de gezinssamenstelling en het fiets- en fietshelmgedrag. Voor de school die relatief de meeste vragenlijsten ingevuld terugstuurde stelde de provincie Zeeland een prijs beschikbaar.

Voor het tweede onderdeel zijn online vragenlijsten verstuurd naar ouders die hadden aangegeven te willen deelnemen aan het vervolg van het onderzoek. De online vervolgvragenlijst bestond uit verschillende vragen over fietsgedrag, zelfgerapporteerd helmgebruik, attitudes en motieven van kinderen en ouders ten aanzien van het dragen van de fietshelm. Ouders die de vragenlijst volledig invulden werden beloond met 5 euro. Ouders die nog twee keer aan de vragenlijst wilden deelnemen, konden sparen voor een cadeaubon van 50 euro. Hiermee is geprobeerd ouders voor langere tijd aan het onderzoek te verbinden. Het responspercentage bleef desondanks laag, met een gemiddelde van 9%, in zowel Zeeland als het controlegebied.

Resultaten

Effect op waargenomen helmgebruik in het verkeer

Na het eerste jaar van de campagne is het gebruik van fietshelmen bij jonge (4-8 jaar) fietsende kinderen in Zeeland zichtbaar toegenomen. Op zowel locaties nabij scholen als overige locaties steeg het draagpercentage in Zeeland: van gemiddeld 3,3% in de voormeting naar 15,7% in het eerste campagnejaar. Twaalf procent van de jonge kinderen is in dat jaar dus de fietshelm gaan dragen, waar ze dat daarvóór niet deden. In het controlegebied bleef het fietshelmgebruik gelijk. Dit effect is in latere campagnejaren niet bestendig. Bij fietsende kinderen in de leeftijd van 9-12 jaar was het gebruik van de fietshelm nagenoeg nul procent, zowel in Zeeland als in het controlegebied.

In de latere campagnejaren is ook geobserveerd of de fietshelm op correcte wijze gedragen werd. Hoewel er in die periode relatief weinig fietsende kinderen met een helm werden waargenomen, droeg ruim twee derde van hen de fietshelm correct. Als de helm verkeerd werd gedragen, stond deze meestal te hoog of te laag op het hoofd.

Zelfgerapporteerd fietshelmgebruik en beïnvloeders daarvan

Allereerst is gekeken of de ouders die de (online) vervolgvragenlijst hebben ingevuld verschillen van ouders die na de papieren vragenlijst niet verder deelnamen aan het onderzoek. Alleen in de jaren 2012-2013 en 2013-2014 leek dat het geval te zijn: ouders die hadden deelgenomen aan het vervolgonderzoek stonden iets positiever ten opzichte van de fietshelm of tegenover fietsen in het algemeen dan ouders die niet hadden deelgenomen. Deze verschillen zijn echter relatief klein, zodat de invloed op de resultaten gering geacht wordt.

Zeeland en het controlegebied verschillen niet noemenswaardig wat betreft de verdeling over de schoolgroepen (groepen 1 tot en met 8) in de steekproeven of de afstand tussen school en huis. Dit resultaat bevestigt de aanname op grond waarvan het controlegebied was geselecteerd: namelijk dat dit niet veel van Zeeland verschilt.

Helmgebruik

De resultaten laten een verband zien tussen de basisschoolgroep waarin het kind zit en de mate waarin het kind het afgelopen jaar de helm zegt te hebben gedragen. Het fietshelmgebruik neemt af naarmate kinderen in een hogere groep zitten. In groep 1 en 2 ligt het zelfgerapporteerde helmgebruik het hoogst; vanaf groep 4 en hoger is het draagpercentage zeer laag. Een ander sterk verband is de positieve relatie tussen het stellen van regels door ouders en de mate waarin het kind de helm draagt. Ruim driekwart van de ouders stelt geen regels ten aanzien van het helmgebruik van het kind.

Motieven

Volgens de ouders zijn de belangrijkste beweegredenen voor jonge kinderen om de fietshelm *wel* te (laten) dragen de veiligheid en de wens van de ouders. Het belangrijkste motief om de fietshelm *niet* te (laten) dragen is volgens de ouders en kinderen dat vriendjes en vriendinnetjes geen fietshelm dragen.

Attituden

Zowel bij kinderen als bij ouders wordt de houding ten opzichte van de fietshelm minder positief naarmate de kinderen ouder worden.

Discussie

De fietshelmcampagne in Zeeland heeft in het eerste jaar het gebruik van de fietshelm bevorderd. In dat jaar is een extra 12% van de 4- tot 8-jarige kinderen de fietshelm gaan dragen: gemiddeld 15,7% ten opzichte van 3,3% in de voormeting. In latere jaren is dit gedragseffect niet bestendig. Dit heeft mogelijk te maken met het feit dat de begeleidende campagne-activiteiten een jaar na de start op een lager pitje zijn gezet. Uit eerdere studies is bekend dat naast gratis fietshelmen, ook aanvullende informatie en educatie belangrijk zijn voor een succesvolle campagne.

In alle campagnejaren is te zien dat het fietshelmgebruik lager is naarmate kinderen in een hogere groep zitten. Vanaf groep 4 en hoger is het fietshelmgebruik zeer laag. Een belangrijke factor daarbij is waarschijnlijk de sociale norm. Het meest genoemde motief – door ouders en kinderen – om de fietshelm niet te dragen is immers dat vriendjes en vriendinnetjes dit ook niet doen. Ook uit andere studies is bekend dat kinderen en volwassenen sterk worden beïnvloed door wat zij zien als 'normaal'. Een factor die daarnaast meespeelt is dat ouders al snel meer vertrouwen krijgen in de vaardigheid van hun kind en de bekendheid met de fietsroute naar school.

Het (tijdelijke) effect van de campagne op het gebruik van de fietshelm zijn in deze studie onderzocht door observaties met gebruik van een voormeting en een controlegebied. Behalve de fietshelmcampagne zelf, waren er bij voorbaat geen noemenswaardige verschillen tussen respondenten uit Zeeland en dit controlegebied. Met de jaarlijkse vragenlijststudie is een beeld verkregen van de factoren die een rol spelen bij het dragen van een fietshelm. Ondanks de inzet van beloningen voor ouders om de vragenlijst in te (blijven) vullen, is de respons hierop echter laag gebleven (gemiddeld 9%). Het vragenlijstonderzoek is hiermee beperkt generaliseerbaar.

Conclusie

Deze evaluatiestudie heeft laten zien dat een fietshelmcampagne het gebruik van de fietshelm door jonge kinderen kan bevorderen als gratis helmen worden verstrekt en dit gepaard gaat met educatie en voorlichting. In het eerste campagnejaar, waarin de campagne werd aangevuld met extra campagneactiviteiten, droegen in Zeeland bijna vijf keer zo veel jonge fietsertjes (4-8 jaar) een fietshelm als vóór de campagne: een stijging van gemiddeld 3,3% naar 15,7%. In het controlegebied bleef het fietshelmgebruik gelijk. Dit gedragseffect is niet bestendig in de campagnejaren die volgden en waarin geen aanvullende activiteiten meer werden georganiseerd. Naast aanvullende voorlichting en educatie bleek ook de 'sociale norm' een belangrijke factor in deze campagne. Ouders en kinderen worden sterk beïnvloed door de norm dat men in Nederland zonder fietshelm fietst.

Aanbevelingen

Het is aan te bevelen om in fietshelm-/vervolgcampagnes rekening te houden met het belang van extra voorlichting en educatie en met de invloed van de sociale norm. Hoe meer kinderen een fietshelm dragen, hoe normaler de kinderen (en hun ouders) dit gaan vinden. Het is daarom van belang om activiteiten te organiseren met een optimale zichtbaarheid van de fietshelm. In voorlichting zou ook de rol van ouders aan bod moeten komen.

Summary

Evaluation bicycle helmet campaign 'Wanna look cool, wear a helmet!' in the Province of Zeeland in the Netherlands; Effects on helmet use and influential factors

In the Netherlands children learn to cycle at an early age. The learning process is one of trial and error and as a result, children often fall from their bicycles. The majority of these falls are single-bicycle crashes; for example, children falling off their bicycle after hitting a bollard or a kerb. The risk of head injury due to a bicycle crash is higher for young children than for adults. The severity of the head injury may be limited by wearing a bicycle helmet. However, the bicycle helmet is not popular in the Netherlands and hence there is no support for making it compulsory. There seems to be support for promoting helmet use, especially for groups that are associated with a higher risk, such as children.

To stimulate voluntary use of bicycle helmets and to prevent serious head injury among young children cycling in the Province of Zeeland, the Province of Zeeland, together with the Regional Traffic Safety Body Zeeland (ROVZ) developed a bicycle helmet campaign 'Coole kop, helm op!' (Wanna look cool, wear a helmet!). From 2010 to 2015, free bicycle helmets were provided to Zeeland's primary school pupils as part of the campaign.

At the request of the Ministry of Infrastructure and the Environment, SWOV and the Dutch Consumer Safety Institute (VeiligheidNL) evaluated the effect of the bicycle helmet campaign in Zeeland. The research done by VeiligheidNL covered the (cost) effectiveness in reducing head injury. SWOV examined whether the campaign influenced the voluntary bicycle helmet use by children. This report presents the results. The complete evaluation is summarized in the publication *Fietshelmcampagne 'Coole kop, helm op!' in Zeeland; Evaluatie van de effecten* (Boele et al., 2016).

Bicycle helmet campaign 'Wanna look cool, wear a helmet!'

The bicycle helmet campaign in Zeeland started in school year 2010-2011. Free helmets were handed to children in grades 1 to 4 (age 4-8 years) in schools throughout the Province of Zeeland. In the following years, helmets were handed to the new grade 1 children, so that in the last school year of the campaign (2014-2015) all primary school pupils in Zeeland could own a bicycle helmet. Over the years, the execution of campaign has been changed considerably.

The distribution of the helmets in the first year was coupled with additional supporting activities, such as teaching material, information letters for parents, and theatre for the children. In the two school years that followed (2011-2013), no additional campaign activities were implemented other than the distribution of free bicycle helmets. In the final two years of the campaign in (2013-2015) the additional campaign activities were continued. In addition to handing out bicycle helmets to the pupils in grade 1, a theatre play was performed and the children were invited to a bicycle helmet party.

The SWOV-study

SWOV evaluated observed actual helmet use in traffic and self-reported helmet use. Furthermore, SWOV investigated how parents (and their children) feel about the bicycle helmet. Specifically, the following research questions were answered:

1. What is the effect of the campaign on both self-reported and observed helmet use by cycling children in traffic?
2. What motives, attitudes, and other factors play a role in children wearing a bicycle helmet?

The evaluation study was conducted in the period 2010-2015. To determine the effect of the helmet campaign on the bicycle helmet use, Zeeland was compared with a control area. To answer the research questions two data collection methods were used.

Observation study

An observation study was conducted in October of each year. In Zeeland as well as in the control area 40 locations were randomly selected: 20 locations near schools and 20 other locations (near sports locations, playgrounds and busy cycle routes). At these locations observers had to record helmet wearing by cycling children and whether the bicycle helmet was worn correctly. The first observation study took place before the start of the campaign (the pre-test). The observations at the school locations took place on week days and the observations at the other locations on Saturdays.

Questionnaire study

After the introduction of the campaign a first, exploratory questionnaire study was conducted in the 20 selected schools in Zeeland. The questionnaire was distributed among the parents via the school. The parents were asked to fill in the questionnaire, together with their child or with their child in mind.

In the three subsequent years, the research questionnaire always consisted of two parts. In the first part the participating schools in Zeeland and in the control area were given paper questionnaires for the parents. This brief paper questionnaire was used to collect information on the family composition and about cycling behaviour and helmet use. The school that returned the relatively highest number of completed questionnaires was rewarded with a prize by the Province of Zeeland. In the second part online questionnaires were sent to parents who had indicated they would participate in the subsequent stage of the study. The online follow-up questionnaire consisted of several questions about cycling behaviour, self-reported helmet use, attitudes and motives of children and parents with regard to bicycle helmet wearing. Completed questionnaires were rewarded with a 5-euro gift voucher. To obtain higher response rates, parents were encouraged to participate each campaign year and save up to a gift voucher of 50 euro. However, response rates for the online questionnaire in Zeeland and the control area remained low, 9% on average.

Results

Effect on observed helmet use in traffic

After the first year of the campaign the use of bicycle helmets by young children (4-8 years) in Zeeland had increased. At both school locations and

other locations in Zeeland helmet use increased: from an average of 3.3% at pre-test to 15.7% in the first year of the campaign. Twelve percent of young children started wearing helmet in that year, where they previously did not. In the control area the helmet use remained the same. This effect did not continue in later campaign years. Among children aged 9-12 years helmet use was almost zero percent, in Zeeland as well as in the control area.

In the later campaign years the observation study also involved observation of correct helmet wearing. Although during that period relatively few children were observed cycling while wearing a helmet, more than two thirds of them wore the helmet correctly. If the helmet was worn incorrectly, it was too high or too low on the head most of the time.

Self-reported bicycle helmet use and the influential factors

First of all, we investigated whether parents who filled in the (online) follow-up questionnaire differed from parents who did not participate in the study after the paper questionnaire. Only in the years 2012-2013 and 2013-2014 this seemed to be the case: parents who took part in the follow-up study were slightly more positive about the bicycle helmet or about cycling in general than parents who did not take part. However, these differences are relatively small, and the effect on the results is considered small.

The Province of Zeeland and the control area did not differ with regard to the distribution among school grades (grades 1 to 8) in the samples nor the distance between school and home. This result confirmed the assumption under which the control area was selected: namely that it does not differ much from Zeeland.

Helmet use

The results show that school grade and self-reported helmet wearing are related. Helmet use decreases as children attend higher grades. Self-reported helmet use is higher for children in grades 1 and 2; from grade 4 onward, the wearing rate is very low.

Another strong relationship is shown between self-reported helmet use and the rules parents have for helmet use. More than three quarters of the parents do not have rules for helmet use.

Motives

According to the parents the most important reason for children to wear a helmet is safety and the parents' wish. Parents and children report that the main motive for not wearing a helmet or not telling the children to wear the bicycle helmet is that friends do not wear bicycle helmets.

Attitudes

Both children and parents are less positive towards bicycle helmets as the children get older.

Discussion

The results showed that observed bicycle helmet use increased in the first campaign year, but varied in later years. After the first year of the campaign nearly five times as many young children (4-8 years old) were observed wearing a bicycle helmet: an increase from 3.3 to 15.7%.

The variation in rates in later years was probably caused by variations in campaign intensity over the years. In year 2 and 3 of the campaign only free helmets were provided to the children in Grade 1. Other campaign activities, such as education for children and information for parents stopped. Previous studies have shown that additional information and education as well as free bicycle helmets are important for a successful campaign.

In all campaign years bicycle helmet use is lower as children are in higher grades. From grade 4 onwards, helmet use is very low. An important factor is probably the social norm. The most frequently reported reason – by parents and children – for not wearing the bicycle helmet is that friends do not wear helmets. Other studies also show that children and adults are strongly influenced by what they regard as 'normal'. Another factor is that parents quickly gain in their children's cycling skills and the familiarity with the bicycle route to school.

This study examined the (temporary) effect of the campaign on bicycle helmet use with observations, using a pre-and a control area. Other than the bicycle helmet campaign itself, there were no differences between respondents from Zeeland and this control area before the study. The annual questionnaire study provided an idea of the factors that play a role in bicycle helmet use. Despite the efforts to commit parents to the questionnaire for several years with a reward system, the questionnaire study had low response rates. The generalizability of the results of this study is therefore limited.

Conclusion

This evaluation study shows that a bicycle helmet campaign can stimulate the use of bicycle helmets by young children if free helmets are handed out, and education and information are provided simultaneously. During the first campaign year, with additional campaign activities, almost five times more young cyclists (4-8 years) in Zeeland wore a bicycle helmet than before the campaign: an increase from 3.3% to 15.7%. In the control area bicycle helmet use did not change. This behavioural effect did not continue during the following campaign years in which no additional activities were organized. Not only the 'social norm', but also additional information and education were important factors in this campaign. Parents and children are strongly influenced by the norm in the Netherlands that people cycle without a helmet.

Recommendations

It is recommended that future bicycle helmet and follow-up campaigns consider the importance of additional information and education and the influence of the social norm. The more children wear a bicycle helmet, the more this will be regarded as normal by children (and their parents). It is, therefore, important to organize activities with optimal visibility of the bicycle helmet. The parent's role should also be included in public information.

Inhoud

Voorwoord	13
1. Inleiding	15
1.1. Fietshelmcampagne Zeeland	15
1.2. Effecten van eerdere fietshelmcampagnes	16
1.2.1. Nederlandse ervaring met fietshelmcampagnes	16
1.2.2. Factoren die van invloed zijn bij vrijwillig gebruik van de fietshelm	17
1.3. Dit onderzoek	19
1.4. Leeswijzer	19
2. Fietshelmcampagne ‘Coole kop, helm op’	20
2.1. Deelname Zeeuwse gemeenten aan fietshelmcampagne	20
2.2. Fietshelmen	21
2.3. Campagneactiviteiten	21
2.3.1. Start campagne – schooljaar 2010-2011	23
2.3.2. Tweede en derde campagnejaar – schooljaren 2011-2013	23
2.3.3. Vierde en vijfde campagnejaar – schooljaren 2013-2015	23
3. Evaluatiemethode	24
3.1. Onderzoeksgebied	24
3.2. Onderzoeksdesign	25
3.3. Observatiestudie	27
3.3.1. Voorbereiding van de metingen	27
3.3.2. Veldwerk	27
3.3.3. Representativiteit observaties	28
3.3.4. Betrouwbaarheid van de metingen	29
3.4. Vragenlijststudie	33
3.4.1. Materiaal	33
3.4.2. Procedure	34
3.4.3. Respondenten	35
3.5. Statistische analyse	36
3.5.1. Observatiestudie	36
3.5.2. Vragenlijststudie	37
4. Resultaten	38
4.1. Observatiestudie	38
4.1.1. Wat is het effect van de campagne op waargenomen helmgebruik van fietsende kinderen in het verkeer?	38
4.1.2. Helmgebruik kinderen 4-8 jaar (primaire doelgroep van de campagne)	38
4.1.3. Helmgebruik kinderen 0-3 jaar, 4-8 jaar en 9-12 jaar	40
4.1.4. Correctheid van helm dragen	41
4.2. Vragenlijststudie	42
4.2.1. Verschillen tussen respondenten en non-respondenten in Zeeland	42
4.2.2. Verschillen tussen Zeeland en het controlegebied	43
4.2.3. Welke factoren spelen een rol bij het dragen van fietshelmen door kinderen?	46
4.2.4. Zelfgerapporteerd helmbezit	47

4.2.5.	Zelfgerapporteerd helmgebruik	47
4.2.6.	Fietsgedrag na helmontvangst	49
4.2.7.	Attituden	49
4.2.8.	Motieven	50
4.2.9.	Voeren van fietsverlichting	52
4.2.10.	Factoren van invloed op het zelfgerapporteerde helmgebruik	53
4.2.11.	Verwacht gedrag bij gratis fietshelm	54
5.	Discussie, aanbevelingen en conclusie	56
5.1.	Effect op waargenomen helmgebruik in het verkeer	56
5.2.	Beïnvloeders van fietshelmgebruik	57
5.3.	Sterke punten en beperkingen van het onderzoek	57
5.4.	Aanbevelingen voor vervolg	58
5.4.1.	Sociale norm	59
5.4.2.	Voorlichting en educatie	59
5.5.	Conclusie	59
	Literatuur	60
Bijlage A	Campagnemateriaal	63
Bijlage B	Bepaling onderzoeksgebied	81
Bijlage C	Instructies	84
Bijlage D	Opzet meetformulier	87
Bijlage E	Vergelijking fietsetmaalintensiteiten	88
Bijlage F	Non-responsvragenlijst (op papier)	90
Bijlage G	Vervolg vragenlijst (online)	93
Bijlage H	Uitkomsten analyse geobserveerd helmgebruik	123
Bijlage I	Overzicht resultaten vragenlijststudie	133
Bijlage J	Observatiestudie najaar 2013	145
Bijlage K	Tussentijdse aanbevelingen	147

Voorwoord

Dit rapport vormt samen met het rapport van VeiligheidNL (Panneman, Adriaensens & Blatter, 2016) de eindrapportage van de evaluatie van een fietshelmcampagne in Zeeland over de periode 2010-2015. Het gehele evaluatieonderzoek is samengevat in de publicatie *Fietshelmcampagne 'Coole kop, helm op!' in Zeeland; Evaluatie van de effecten* (Boele et al., 2016).

De Zeeuwse fietshelmcampagne was opgezet door de provincie Zeeland samen met het Regionaal Orgaan Verkeersveiligheid. Het doel was om het vrijwillig dragen van de fietshelm door basisschoolleerlingen te stimuleren en daarmee ernstig hoofdletsel bij fietsongevallen tegen te gaan.

Voor het evaluatieonderzoek heeft SWOV samengewerkt met VeiligheidNL. Dit rapport presenteert uitgebreid het SWOV-deel van de evaluatie: het effect van de campagne op het vrijwillig dragen van de fietshelm door kinderen en de factoren (bij ouders en kinderen) die op het helmgebruik van invloed zijn. Het onderzoek is uitgevoerd in het kader van het onderzoeksprogramma van SWOV, gefinancierd door het ministerie van Infrastructuur en Milieu.

Op deze plaats willen we alle mensen die ons bij de provincie Zeeland hebben begeleid en geholpen bedanken bij het uitvoeren van deze evaluatie:

- de heer Th. van Opdurp
- de heer F. Pouwen
- de heer S.A.W.J. Lauret
- de heer H.F. Rhebergen
- de heer J. Stortelder
- mevrouw W. Wolterbeek
- mevrouw J. Ensing

Tot slot bedanken wij alle scholen, ouders en kinderen die hun medewerking aan dit onderzoek hebben verleend.

1. Inleiding

Nederland is een fietsland, waar kinderen al op jonge leeftijd leren fietsen. Dit gaat letterlijk gepaard met vallen en opstaan. Bij valpartijen met de fiets is vaak alleen het kind zelf betrokken. Kinderen fietsen bijvoorbeeld tegen een paaltje of stoeprand, of verliezen hun balans en vallen daarbij om. Fietsongevallen van kinderen leiden relatief vaak tot hoofdletsel. Volgens de letselgegevens uit de Landelijke Basisregistratie Ziekenhuiszorg (LBZ; voorheen de Landelijke Medische Registratie, LMR) worden in Nederland jaarlijks meer dan 300 0-11-jarigen in een ziekenhuis opgenomen voor hoofdletsel als gevolg van een fietsongeval (LMR 2010-2014; zie ook SWOV, 2016). Wanneer er een motorvoertuig bij het ongeval betrokken is, heeft gemiddeld 60% van de jonge fietsers (tot 12 jaar) ernstig hoofdletsel (tegenover 47% gemiddeld voor alle fietsers). Bij fietsongevallen zonder betrokkenheid van een motorvoertuig is het risico op hoofdletsel vooral groot bij heel jonge kinderen (tot 5 jaar). Bij deze allerjongste fietsslachtoffers die in een ziekenhuis worden opgenomen zijn negen op de tien hoofdletsels het gevolg van een fietsongeval zonder botsing met een motorvoertuig (LMR 2010-2014; SWOV, 2016). De ernst van het hoofdletsel kan worden beperkt door het dragen van een fietshelm (Elvik, 2011; SWOV, 2016). Vooral voor fietsende kinderen zou een fietshelm effectief zijn, omdat hun hoofd een relatief kleine valafstand tot te grond heeft. Om te voldoen aan de Europese richtlijn (EN 1078) worden fietshelmen getest op een valhoogte van 1,5 meter, zowel kinderhelmen als helmen voor volwassenen. De valafstand van het kind blijft binnen deze geteste valafstand (Hynd et al., 2009).

In Nederland wordt de fietshelm bij recreatieve ritten nog maar nauwelijks gedragen (Aarts et al., 2014), terwijl dit bij sportieve ritten wel gebeurt (Wijlhuizen & Van Gent, 2014). Recentelijk is er een draagvlakverkenning uitgevoerd naar onder meer het verplicht stellen van een fietshelm voor kinderen en ouderen (Aarts et al., 2014). De verplichtstelling van de helm wordt over het algemeen als 'betuttelend' gezien. Het stimuleren van het dragen van een fietshelm liet echter een breder draagvlak zien, vooral voor groepen die met een hoger risico worden geassocieerd, zoals kinderen (Aarts et al., 2014). Het stimuleren van vrijwillig fietshelmgebruik zou een opstap kunnen zijn naar meer acceptatie van de fietshelm (Aarts, Eenink & Weijermars, 2014).

1.1. Fietshelmcampagne Zeeland

Om vrijwillig fietshelmgebruik te stimuleren en ernstig hoofdletsel bij jonge fietsende kinderen in Zeeland tegen te gaan, heeft de provincie Zeeland in samenwerking met Regionaal Orgaan Verkeersveiligheid Zeeland (ROVZ) een fietshelmcampagne 'Coole kop, helm op' ontwikkeld. In het kader van deze campagne zijn in de periode van 2010 tot 2015 gratis fietshelmen aan alle Zeeuwse basisschoolleerlingen uitgedeeld. Bij de uitreiking van de helmen zijn daarnaast lesmateriaal voor de leerkrachten, informatiebrieven voor de ouders, en ook een theaterstuk voor de kinderen ingezet. Een volledige beschrijving van alle campagneactiviteiten is opgenomen in *Hoofdstuk 2*.

Dit rapport doet verslag van de evaluatie van de Zeeuwse campagne in termen van fietshelmgebruik. Gekeken is naar de draagpercentages gedurende de campagne en naar motieven, attitudes en andere factoren die mogelijk samenhangen met het gebruik van fietshelmen door kinderen. De effecten van de campagne in termen van hoofdletsel en de kosteneffectiviteit van de campagne zijn onderzocht door VeiligheidNL (Panneman, Adriaensens & Blatter, 2016).

1.2. Effecten van eerdere fietshelmcampagnes

In de volgende paragrafen wordt ingegaan op kennis over het stimuleren van vrijwillig fietshelmgebruik door middel van campagnes. *Paragraaf 1.2.1* besteedt aandacht aan eerdere Nederlandse projecten gericht op bevordering van fietshelmgebruik bij kinderen. *Paragraaf 1.2.2* bespreekt de factoren die van invloed kunnen zijn op het vrijwillig gebruik van de fietshelm.

1.2.1. Nederlandse ervaring met fietshelmcampagnes

In de jaren tachtig fietste vrijwel niemand in Nederland met een helm. Helmen waren toen ook nauwelijks verkrijgbaar. Sinds midden jaren negentig is de vraag naar vooral kinderfietshelmen duidelijk toegenomen. In 2001 hadden naar schatting tussen de twee- en driehonderdduizend huishoudens met jonge kinderen voor ten minste één van hen een fietshelm aangeschaft in de voorafgaande periode van 5 jaar (Goldenbeld, Van Vugt & Schaalma, 2003). Verschillende omstandigheden bleken een rol te hebben gespeeld bij deze toename. Al dan niet ingegeven door acties op scholen of door de media, waren ouders er zich bijvoorbeeld bewuster van geworden dat het verkeer steeds drukker wordt en dat een fietshelm bescherming kan bieden. Detaillisten boden steeds vaker een combinatie van kinderfiets en helm aan. Ook het aanbod van helmen verbeterde (keuze, uiterlijk, pasvorm). Daarnaast kwam de (fiets)helm steeds vaker in het straatbeeld voor als gevolg van het helmgebruik van de groeiende groep skaters en mountainbikers en de groep recreatieve wielrenners. Ook ervaringen met fietsen in andere landen waar een helm soms verplicht is, hebben een rol gespeeld.

De beginnende belangstelling voor fietshelmen voor kinderen in de jaren negentig heeft in Nederland tot twee kleinschalige stimuleringsprojecten geleid. Allereerst is in 1992 is vragenlijstonderzoek gedaan naar de factoren die een rol spelen bij het dragen van een fietshelm (Seijts et al., 1992). Gedurende zes weken hebben 279 kinderen van drie basisscholen in Breda, Maastricht en Terneuzen vrijwillig een fietshelm gedragen. De gemiddelde leeftijd van de kinderen was 10 jaar (7-13 jaar). Bijna driekwart van de kinderen fietste vier dagen of meer per week, zodat er alle gelegenheid was om ervaringen op te doen met het dragen van een fietshelm. Na een aantal weken bleek het aanvankelijke animo om de helm te dragen vrijwel verdwenen. Drie maanden na afloop van het onderzoek werd de fietshelm, behalve door een enkeling, niet meer gedragen. Twee factoren bleken hieraan ten grondslag te liggen. Allereerst werd de fietshelm als ongemakkelijk in het gebruik ervaren. Een andere barrière om de fietshelm te blijven dragen, waren de negatieve reacties uit de sociale omgeving van de kinderen. Deze reacties waren voornamelijk afkomstig van kinderen van andere scholen en van volwassenen.

Een aantal jaren later is er een fietshelmcampagne op twee scholen in de Bollenstreek geëvalueerd (Steenbakkers et al., 1996). Bij deze campagne waren kinderen in de leeftijd van 9-12 jaar (groep 6-8) betrokken. En naast de scholen, waren er ook helmimporteurs en detaillisten bij betrokken. Op school werden speelse en leerzame activiteiten rondom de fietshelm georganiseerd en kregen ouders voorlichting over fietshelmen. Op grote schaal werden gratis fietshelmen beschikbaar gesteld en er was veel landelijke en lokale media-aandacht voor het project in de Bollenstreek. De conclusies uit dit project waren dat ouders positief gestemd waren over het project, maar dat zij hun beslissing om een fietshelm voor hun kind te kopen, lieten afhangen van de wensen van het kind. Hoewel de kinderen rapporteerden het in eerste instantie leuk en spannend te vinden om de fietshelm te dragen, bleken ook hier de negatieve reacties uit de omgeving de reden dat het merendeel van de kinderen aangaf in de toekomst geen helm te willen dragen. Een belangrijke reden voor kinderen om de fietshelm wel te dragen bleek veiligheid, vooral op gevaarlijke fietsroutes, maar de kinderen wilden niet opvallen of uitgelachen worden.

1.2.2. Factoren die van invloed zijn bij vrijwillig gebruik van de fietshelm

Bij de opzet van een fietshelmcampagne is het belangrijk om rekening te houden met factoren die het gebruik van een fietshelm beïnvloeden. Uit de Nederlandse studies vorige paragraaf komt onder meer naar voren dat kinderen worden beïnvloed door de mening van anderen. Deze paragraaf gaat verder in op factoren die volgens verschillende (buitenlandse) studies van invloed zijn op het helmgebruik.

1.2.2.1. Leeftijd van het kind

Uit een Nederlands onderzoek naar de zelf ervaren voor- en nadelen van de fietshelm bij kinderen en jongeren (Kemler et al., 2009) komt naar voren dat de bereidheid tot het dragen van een helm bij kinderen tot 6 jaar redelijk groot is. De invloed van de ouders op deze kinderen is groot. Het dragen van de fietshelm loopt terug vanaf 6-7 jaar. Kinderen ouder dan 6 jaar worden meer beïnvloed door hun leeftijdgenoten, die – volgens de onderzoekers – voor een belangrijk deel bepalen of het helmgebruik continueert of niet. Uit een overzicht van de internationale literatuur over stimuleringsprogramma's voor fietshelmgebruik bij kinderen, blijkt dat het fietshelmgebruik toeneemt bij op de gemeenschap gerichte ('*community-based*') interventies die niet alleen gratis fietshelmen verstrekken maar ook aandacht voor educatie hebben. Ook interventies in scholen bleken effectief. Het stimuleren van het dragen van de fietshelm is met name effectief bij kinderen tot 12 jaar (Owen et al., 2011).

1.2.2.2. Motieven en attitudes

Begin jaren negentig waren in Nederland de negatieve sociale druk, de vrees om te worden uitgelachen en het grote ongemak belangrijke motieven voor kinderen om de fietshelm niet te dragen (Seijts et al., 1992). Veiligheid bleek voor hen een belangrijk motief om de helm wel op te zetten, hoewel het risico om te vallen als laag werd ingeschat. In een ander, wat recenter Nederlands onderzoek werd deze discrepantie nog eens onderstreept (Bloks et al., 2006). Factoren die de *aankoop* van een helm beïnvloeden zijn

andere dan de factoren die het feitelijk *gebruik* van de fietshelm beïnvloeden. Voor de *aanschaf* van de fietshelm is de attitude van de ouders belangrijk. Ouders kopen eerder een helm voor hun kind als zij meer voor- dan nadelen in het fietshelmgebruik zien. Ook risicoperceptie van ouders, het zien van andere kinderen met een fietshelm en de norm van de andere ouder is van belang voor het kopen van een fietshelm.

Voor het laten *dragen* van de fietshelm is risicoperceptie de belangrijkste factor bij de ouders. De onderzoekers (Bloks et al., 2006) concludeerden dan ook dat het bezit van een fietshelm niet altijd resulteert in het dragen van een fietshelm. Uit Zweeds¹ onderzoek (Berg & Westerling, 2001) kwam naar voren dat kinderen die geen helm dragen, het gebruik van de helm wel als veilig bestempelen. Verder liet die studie zien dat kinderen aangeven de helm niet (meer) te willen dragen omdat zij bang zijn gepest te worden, terwijl maar een kleine groep kinderen aangeeft daadwerkelijk gepest te zijn (Berg & Westerling, 2001).

1.2.2.3. Rol van de ouders

In het Zweedse onderzoek van Berg & Westerling (2001) is ook de betrokkenheid van ouders bij het dragen van een fietshelm door schoolkinderen (12-15 jaar) onderzocht. Fietshelmgebruik door de ouders zelf bleek een positief effect op het helmgebruik bij kinderen te hebben. Naarmate de leeftijd van kinderen toenam, bleken steeds minder ouders hun kind te verplichten de helm te dragen. Zoals ook in ander onderzoek is gevonden, nam ook hier het dragen van de helm af naarmate de leeftijd van het kind toenam. Onderzoek uit de Verenigde Staten laat zien dat ouders die zelf een helm dragen, denken dat dit getuigt van goed rolmodelschap (Ross, Brinson & Ross, 2014). Echter, weinig ouders blijken een helm te dragen. De onderzoekers merken op dat het aannemelijk is dat weinig van deze ouders als kind verplicht waren een helm te dragen. De onderzoekers suggereren dat wanneer meer kinderen eraan wennen een helm te dragen, zij later als ouders geneigd zijn ook een helm te dragen en zo een goed rolmodel voor hun kinderen vormen. Jong geleerd is oud gedaan. Ross, Brinson & Ross (2014) hebben voor het eerst onderzocht of ouders druk ervaren van andere ouders in het stellen van regels aan hun kinderen voor het dragen van een helm. Uit dat onderzoek blijkt dat ouders die strenge helmregels stellen, weinig of geen sociale druk ervaren van andere ouders (bijvoorbeeld ouders die hun kinderen geen helm laten dragen), en van hun kind (bijvoorbeeld als vriendjes van hun kinderen die geen helm dragen).

Ross, Brinson & Ross (2014) vonden dat ouders die zelf een helm droegen ook strenger waren in het opleggen van helmdraagregels aan kinderen. Bovendien bleek dat ouders vooral strenge regels opleggen wanneer hun kinderen nog weinig ervaring hebben met fietsen. Ouders die geen regels opstelden voor het dragen van de helm bleken gevoeliger voor sociale normen, in die zin dat ze vaker rapporteerden dat hun vrienden hun kinderen ook geen helm laten dragen en dat de kinderen van hun vrienden geen fietshelm dragen.

¹ Sinds 2005 is in Zweden een fietshelm verplicht voor kinderen jonger dan 15 jaar.

1.2.2.4. Type interventie

In een overzicht van buitenlandse studies, concluderen Towner et al. (2002) dat de promotie van gebruik van fietshelmen het vrijwillig helmgebruik bij kinderen in de leeftijd van 6-12 jaar kan verhogen. Vooral programma's waarin de helm tegen een gereduceerde prijs of gratis worden verstrekt kunnen een positief effect sorteren.

Andere overzichtsstudies naar promotiecampagnes voor vrijwillig fietshelmgebruik komen tot een soortgelijke conclusie (Owen et al., 2011; Royal, Kendrick & Coleman, 2007). In die studies is onderzocht welke componenten van belang zijn voor een succesvolle campagne. Zij hebben daarbij onderscheid gemaakt naar zogenoemde *community-based* campagnes (op de gemeenschap gericht) en campagnes op *scholen*. Zij concludeerden allereerst dat campagnes die vrijwillig fietshelmgebruik promoten effectief kunnen zijn in het verhogen van het draagpercentage van de fietshelm. De beste resultaten worden verkregen met *community-based* campagnes die zowel educatie geven als gratis fietshelmen verstrekken. Fietshelmpromotie in scholen is ook effectief.

1.3. Dit onderzoek

De hoofdvraag in dit deel van het evaluatieonderzoek is of de fietshelm-campagne in Zeeland invloed heeft op het vrijwillige fietshelmgebruik van kinderen. Zoals in de vorige paragrafen is beschreven, laten eerdere studies zien dat het bezit van een fietshelm niet altijd hoeft te leiden tot het dragen ervan. Om te zien of de fietshelm daadwerkelijk wordt gedragen, zijn in deze studie observatiestudies uitgevoerd. Daarnaast is mensen naar hun helmgebruik gevraagd, en naar de motieven, de attitudes en andere factoren die het gebruik van de fietshelm kunnen beïnvloeden.

In dit rapport worden de volgende onderzoeksvragen beantwoord:

1. Wat is het effect van de campagne op het zelfgerapporteerde en het waargenomen helmgebruik van fietsende kinderen in het verkeer?
2. Welke factoren, motieven en attitudes spelen een rol bij het wel of niet blijven dragen van fietshelmen door kinderen?

De observatiestudies zijn uitgevoerd met een controlegroep, een voormeting en diverse nametingen. Met een vragenlijststudie voor ouders (en hun kinderen) zijn de attitudes en motieven, en overige factoren, zoals de leeftijd van het kind en de rol van de ouders, onderzocht.

1.4. Leeswijzer

Het rapport is als volgt opgebouwd: *Hoofdstuk 2* beschrijft de fietshelm-campagne 'Coole kop, helm op!'. *Hoofdstuk 3* beschrijft de methode van dit evaluatieonderzoek. Een beschrijving van de resultaten volgt in *Hoofdstuk 4*. Hierbij is elke paragraaf zo opgebouwd dat allereerst de voornaamste conclusies worden gegeven, die in subparagrafen met figuren en statistische analyses wordt onderbouwd. *Hoofdstuk 5* beschrijft tot slot de conclusies en discussie.

2. Fietshelmcampagne ‘Coole kop, helm op’

Om vrijwillig fietshelmgebruik onder Zeeuwse basisschoolleerlingen te bevorderen heeft de provincie Zeeland in samenwerking met het Regionaal Orgaan Verkeersveiligheid Zeeland (ROVZ) de fietshelmcampagne ‘Coole kop, helm op’ ontwikkeld.

In het kader van de campagne zijn in de periode van 2010 tot 2015 gratis fietshelmen aan Zeeuwse basisschoolleerlingen uitgedeeld. Bij de uitreiking van de helmen zijn daarnaast ook lesmateriaal voor de leerkrachten, informatiebrieven voor de ouders, en een theaterstuk voor de kinderen ingezet. De invulling en uitvoering van de campagneactiviteiten is in de loop van de jaren een aantal keren sterk gewijzigd. *Paragraaf 2.3* geeft een overzicht van de activiteiten.

Gedurende de looptijd van de campagne heeft SWOV aanbevelingen gedaan om de effectiviteit van de campagne te verbeteren. Een overzicht is opgenomen in *Bijlage K*.

2.1. Deelname Zeeuwse gemeenten aan fietshelmcampagne

De fietshelmcampagne is in het najaar van 2010 gestart op alle scholen in de gemeenten Noord-Beveland en Terneuzen (Provincie Zeeland & ROVZ, 2012). De overige gemeenten (Borsele, Goes, Hulst, Kapelle, Middelburg, Reimerswaal, Schouwen-Duiveland, Sluis, Tholen, Veere en Vlissingen) volgden in het voorjaar van 2011.

De provincie Zeeland heeft bij de start van de campagne (schooljaar 2010-2011) alle fietshelmen aan alle gemeenten verstrekt. Daarna hebben de gemeenten budget gereserveerd voor de aanschaf van de fietshelmen in de campagnejaren daarna.

Voor de evaluatie van de campagne is een aantal basisscholen geselecteerd die in acht van de dertien gemeenten lagen. In *Paragraaf 3.1* volgt een uitgebreide toelichting hoe deze selectie heeft plaatsgevonden. De geselecteerde scholen in deze negen gemeenten vormen het onderzoeksgebied in Zeeland.

In de loop van de campagne zijn enkele gemeenten gestopt met hun deelname aan de campagne, waaronder drie gemeenten in het onderzoeksgebied (Goes, Kapelle en Schouwen-Duiveland). De provincie Zeeland heeft ervoor gezorgd dat de geselecteerde scholen in deze gemeenten konden blijven deelnemen aan de campagne. Dit had echter wel tot gevolg dat deze scholen de enige scholen in de gemeente waren die hebben meegedaan aan de campagne.

In *Tabel B.14* in *Bijlage I* is een overzicht opgenomen van alle deelnemende scholen in het onderzoeksgebied.

2.2. Fietshelmen

Voor de fietshelmcampagne zijn twee typen fietshelmen uitgedeeld. In de eerste jaren van de campagne is met name de kleurrijke helm, voorzien van de 'oogjes' van Coolie (de mascotte van de campagne) uitgedeeld (*Afbeelding 2.1*). In het laatste campagnejaar (2014-2015) is een ander type helm uitgedeeld (zie *Afbeelding 2.2*). Beide typen voldeden aan de Europese normen (CE EN 1078).

Afbeelding 2.1. Foto van de fietshelm met de 'oogjes' van Coolie.

Afbeelding 2.2. Foto van de fietshelm van het laatste campagnejaar.

2.3. Campagneactiviteiten

In het schooljaar 2010-2011 is de campagne gestart met het uitdelen van fietshelmen aan kinderen in groep 1 tot en met 4. In de opvolgende jaren zijn de helmen telkens aan kinderen in groep 1 uitgedeeld, zodat in het laatste schooljaar (2014-2015) alle Zeeuwse basisschoolleerlingen een fietshelm in hun bezit konden hebben. Naast het uitdelen van de fietshelm, kende de campagne nog andere activiteiten.

De activiteiten worden per campagnejaar beschreven in *Paragraaf 2.3.1* tot en met *2.3.3*. In *Bijlage A* is een overzicht opgenomen van de verschillende promotiematerialen. De tijdlijn van de activiteiten is weergegeven in *Tabel 2.1*.

Campagnejaar	1 2010-2011	2 2011-2012	3 2012-2013	4 2013-2014	5 2014-2015
Uitdelen fietshelm	Groep 1-4	Groep 1	Groep 1	Groep 1	Groep 1
Wie heeft fietshelm?	Groep 1-4	Groep 1-5	Groep 1-6	Groep 1-7	Groep 1-8
Type fietshelm					
Campagneactiviteiten	<ul style="list-style-type: none"> • Theatervoorstelling voor groep 1-4 • Lespakket en informatie voor leerkrachten • Informatiepakket (incl. dvd) voor ouderavond • Dvd voor kinderen • Fotowedstrijd • Bezoek van Coolie (mascotte van de campagne) om helmgebruik te checken 	Geen campagneactiviteiten	Geen campagneactiviteiten	<ul style="list-style-type: none"> • Theatervoorstelling voor groep 1-4 • Fietshelmfeestje met traktatie voor groep 1-4 • 'Goed voornemen'-kaart voor ouders van kinderen in groep 1 • Monsif-fietshelmcampagne voor bovenbouw 	<ul style="list-style-type: none"> • Theatervoorstelling voor groep 1 (met tandenborstel)
Campagnemateriaal	<ul style="list-style-type: none"> • Rugzakje • Voorleesboek (knieboek) • Knutselplaat • Posters • Folders • Dvd fietshelm 	<ul style="list-style-type: none"> • Rugzakje 	<ul style="list-style-type: none"> • Rugzakje • Knieboek • Dvd fietshelm 	<ul style="list-style-type: none"> • Rugzakje • 'Goed voornemen'-kaartje • Sleutelhanger Coolie • Monsif-poster • Monsif-display 	<ul style="list-style-type: none"> • Rugzakje • Tandeborstel
Aantal gemeenten dat meedoet	Alle dertien gemeenten	Acht gemeenten	Acht gemeenten	Acht gemeenten	Acht gemeenten

Tabel 2.1. *Tijdljn van de campagne met een overzicht van de activiteiten en materialen.*

2.3.1. *Start campagne – schooljaar 2010-2011*

Bij de start van de campagne zijn verschillende promotiemiddelen ingezet, gericht op de verschillende doelgroepen. Het uitdelen van de helmen is (op de meeste scholen) voorafgegaan door een theatervoorstelling op school. In de voorstelling, gericht op kinderen van 4 tot 8 jaar, is op speelse wijze uitgelegd waarvoor de helm is en hoe de helm wordt opgezet. Speciaal voor deze campagne is een mascotte ontwikkeld: Coolie. Coolie kwam een aantal weken na het uitdelen van de fietshelm 'kijken' of de kinderen hun fietshelm droegen.

Verder zijn er voor de fietshelmcampagne lespakketten ontwikkeld, informatiebrieven voor ouders en leerkrachten gemaakt, en een voorlichtings-dvd voor kinderen en ouders geproduceerd. De dvd voor ouders maakte deel uit van een compleet ouderavondpakket. Ten slotte is er een voorleesboek (knieboek) ontwikkeld, bedoeld voor de nieuwe leerlingen die in de loop van het jaar in groep 1 zijn ingestroomd en geen theatervoorstelling hebben bijgewoond.

Bij de start van de campagne konden ouders en kinderen ook meedoen aan een fotoprijsvraag: de inzender van de leukste foto met een fietshelm won een weekendje weg voor het hele gezin.

2.3.2. *Tweede en derde campagnejaar – schooljaren 2011-2013*

In de twee opvolgende campagnejaren zijn er naast het uitdelen van de fietshelm aan nieuw instromende kinderen in groep 1 geen campagne-activiteiten ontplooid.

2.3.3. *Vierde en vijfde campagnejaar – schooljaren 2013-2015*

In de twee laatste campagnejaren heeft de provincie Zeeland de campagne-activiteiten weer geïntensiveerd. Het uitdelen van de fietshelmen aan groep 1 werd in het schooljaar 2013-2014 weer voorafgegaan door een theatervoorstelling voor kinderen. De ouders van deze kinderen zijn daarbij benaderd om een 'goed voornemen'-kaart in te vullen. Bij het inleveren van deze kaart, voorzien van hun naam en adresgegevens, werd er een sleutelhanger van Coolie verstrekt. Na een aantal weken werd de 'goed voornemen'-kaart naar de ouders gestuurd om hen te herinneren aan de goede voornemens ten aanzien van het fietshelmgebruik. De sleutelhanger (voor de fietssleutel) diende ook als herinnering om telkens als er gefietst werd de fietshelm op te zetten.

De kinderen werden enkele weken na ontvangst van de fietshelm uitgenodigd voor een fietshelmfeestje op een centraal punt in de stad en/of dorpskern. Kinderen die hun fietshelm hadden meegenomen, kregen een zak popcorn. Bovendien konden zij een fietssparcours (met fietshelm) afleggen en kregen ze na afloop een oorkonde.

In het laatste jaar van de campagne (2014-2015) is alleen het theaterstuk uitgevoerd voor kinderen in groep 1.

3. Evaluatiemethode

3.1. Onderzoeksgebied

Om het effect van de fietshelmcampagne te kunnen meten, is het gebied waar de fietshelmen zijn uitgedeeld (Zeeland) vergeleken met een controlegebied. Voorafgaand aan de campagne heeft SWOV criteria opgesteld voor de keuze van het onderzoeksgebied in Zeeland en het controlegebied (Goldenbeld & Schoon, 2010). Op basis van deze criteria heeft de Afdeling Verkeer en Vervoer van de provincie Zeeland een operationeel veldwerkplan opgezet voor de uitvoering van de observaties op straat, met een verantwoording van de gemaakte keuzen (Stortelder, 2010).

Een belangrijk criterium bij de bepaling van het onderzoeksgebied, zowel in Zeeland als het controlegebied, was de beschikbaarheid van LIS-registratie² van letsels bij fietsers. Het deel van het evaluatieonderzoek dat VeiligheidNL heeft uitgevoerd (Panneman, Adriaensens & Blatter, 2016) richt zich immers op een eventueel effect van de fietshelmcampagne op (hoofd)letsels bij fietsongevallen. Daarvoor is het van belang om zowel in het onderzoeksgebied in Zeeland als in het controlegebied gegevens uit LIS-registratie beschikbaar te hebben.

Het onderzoeksgebied in Zeeland omvat het grootste deel van de provincie en wordt daarom verder in het rapport 'Zeeland' genoemd. Het controlegebied omvat gemeenten uit drie provincies en zal in het rapport 'controlegebied' genoemd worden. De belangrijkste criteria voor het bepalen van het controlegebied waren:

- Het gebied ligt buiten het mogelijke invloedsgebied van de fietshelmcampagne in Zeeland.
- Er is – globaal – een vergelijkbare mate van verstedelijking.
- De afstand van huis naar school is – globaal – vergelijkbaar, oftewel de omvang van de kernen is vergelijkbaar.
- Het gebied heeft een vergelijkbaar registratiesysteem voor letsels door ongevallen via de afdeling Spoedeisende Hulp (LIS).

In *Bijlage B* is een nadere verantwoording van de selectie van het onderzoeksgebied in Zeeland en controlegebied opgenomen, gebaseerd op Stortelder (2010). In *Tabel 3.1* zijn enkele andere kenmerken van het gekozen onderzoeks- en controlegebied opgenomen

² Het Letselinformatiesysteem (LIS) van VeiligheidNL bevat gegevens van slachtoffers die na een ongeval (privé, sport, verkeer, arbeid), geweldpleging of zelfbeschadiging zijn behandeld op een spoedeisendehulpafdeling van een selectie van ziekenhuizen in Nederland.

	Zeeland	Controlegebied
Oppervlakte	1133	635
Aantal inwoners	241.038	223.767
Aantal gemeenten	8	12
Deelnemende gemeenten	Borsele, Goes, Kapelle, Middelburg, Reimerswaal, Schouwen-Duiveland, Veere, Vlissingen	<i>Gelderland:</i> Beuningen, Groesbeek Ubbergen, Wijchen, <i>Noord-Brabant:</i> Sint Anthonis, Mill en Sint Hubert, Cuijk, Heumen, Grave, Boxmeer, <i>Limburg:</i> Gennep, Mook en Middelaar
Aantal kernen	75	80

Tabel 3.1. Kenmerken van Zeeland en het controlegebied.

Door middel van aselecte steekproeven zijn er zowel in Zeeland als in het controlegebied 40 locaties geselecteerd waar de observaties hebben plaatsgevonden: 20 locaties in de buurt van een school (schoollocaties) en 20 locaties in de buurt van sportlocaties of speelplaatsen of drukke fietsroutes (overige locaties). De vragenlijststudie is uitgevoerd op dezelfde 20 scholen in Zeeland en het controlegebied (zie *Tabel B.14* in *Bijlage I* voor een overzicht).

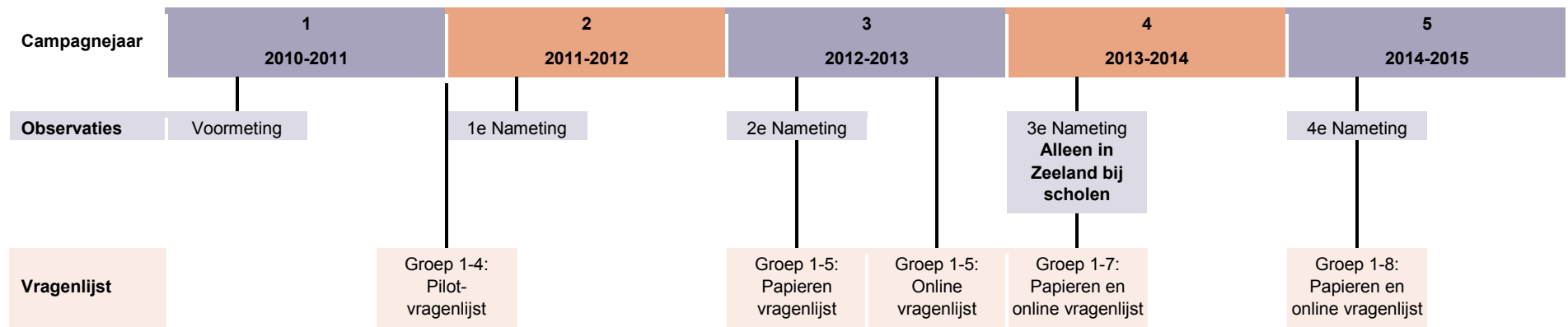
3.2. Onderzoeksdesign

Er is op twee manieren informatie verzameld. Er is een observatiestudie uitgevoerd om na te gaan of de campagneactiviteiten effect hebben op helmgebruik bij fietsende kinderen. De opzet en uitvoering van de observatiestudie staat beschreven in *Paragraaf 3.3*. Met vragenlijsten is aanvullende informatie verzameld over de zelfgerapporteerd helmgebruik en over attitudes, motieven en overige factoren, zoals de leeftijd van het kind en de rol van de ouders, die van invloed zijn op het dragen van een fietshelm door kinderen. De vragenlijststudie en de respondenten staan beschreven in *Paragraaf 3.4*.

Tabel 3.2 geeft het onderzoeksdesign weer, en *Tabel 3.3* geeft langs een tijdlijn weer op welke momenten tijdens de campagne de evaluatiemethoden zijn ingezet.

	Observatiestudie	Vragenlijststudie
Onderzoeksgebied: Zeeland Controlegebied	Kinderen 4-8 jaar en 9-12 jaar Kinderen 4-8 jaar en 9-12 jaar	
Instrumenten	Observatie op straat op weekdagen op 20 schoollocaties en in het weekend op 20 overige locaties, in elk onderzoeksgebied	Vragenlijsten voor ouders en kinderen van 20 scholen in elk onderzoeksgebied
Demografische variabelen	Geslacht, leeftijd, correct helmgebruik	Geslacht, leeftijd, groep
Uitkomst	Helmgebruik, correct of niet	Attitudes, motieven, zelf gerapporteerd helmgebruik

Tabel 3.2. Onderzoeksdesign.

Tabel 3.3. *Tijdslijn met de inzet van de evaluatiemethoden.*

3.3. Observatiestudie

3.3.1. Voorbereiding van de metingen

Door SWOV zijn in 2010 aanbevelingen gedaan voor de opzet van een meting van fietshelmgebruik (Goldenbeld & Schoon, 2010). Kortweg was het advies om zowel in Zeeland als in het controlegebied op 20 locaties nabij scholen en 20 andere locaties metingen te verrichten van helmgebruik bij fietsende kinderen. De doelstelling was om zowel bij de meting op schoollocaties als de meting op overige locaties minimaal 800 kinderen in de leeftijd 0-12 jaar waar te nemen. Om inzicht te krijgen in de hoeveelheid zelf fietsende kinderen ten opzichte van het totaal aantal fietsers, zijn tijdens de meting alle fietsers genoteerd die voorbijgekomen zijn. Ook kinderen die achterop vervoerd werden zijn genoteerd.

De onderzoekslocaties zijn vooraf bezocht om een inschatting te maken van de beste positie voor de waarnemer en om een inschatting te maken van het aantal benodigde waarnemers per locatie. In principe zouden de observaties nabij scholen plaatsvinden op weekdagen (op ochtenden voor aanvang van de school) en de observaties in de buurt van sportlocaties, speelplaatsen en drukke fietsroutes op zaterdag (op drie verschillende tijdstippen gedurende de dag). Bij slecht weer of extreme kou kon de observatie naar een andere dag verplaatst worden.

Tijdens de metingen zijn de volgende variabelen vastgelegd: wel of geen helm fietser, wel of geen helm kind voor- of achterop (passagier), geschatte leeftijd fietser, gemeente, plaats, naam locatie, school of overige locatie, dag, tijd, weer, temperatuur, lichtgesteldheid, naam waarnemer, type route (druk, school, speelplaats, sport). Vanaf het jaar 2012 is ook het wel of niet correct dragen van de helm als kenmerk toegevoegd. In beide gebieden, Zeeland en het controlegebied, zijn de metingen op identieke wijze voorbereid en uitgevoerd.

3.3.2. Veldwerk

3.3.2.1. Uitvoerende organisaties

De observaties zijn uitgevoerd door twee organisaties. De voormeting in 2010 en de najaarsmeting in 2011 zijn uitgevoerd door de lokale afdelingen van Veilig Verkeer Nederland (VVN). De overige metingen (2012 tot en met 2014) zijn uitgevoerd door Groen Licht Verkeersadviezen (GLV).

3.3.2.2. Periodes van meting

De metingen hebben plaatsgevonden in het najaar, de maanden oktober en november, van de jaren 2010 t/m 2014. De data van de metingen worden vermeld in *Tabel 3.5*. De observatiestudie in het najaar van 2013 staat niet in *Tabel 3.5* vermeld, omdat die meting vanwege financiële overwegingen beperkt is uitgevoerd. De meting is in 2013 alleen uitgevoerd nabij scholen in Zeeland om te zien of de intensivering van de campagne, voorafgaand aan de meting, enig effect had (zie het overzicht in *Tabel 2.1*). Omdat er geen meting in het controlegebied heeft plaatsgevonden is het niet uit te sluiten dat een eventuele ontwikkeling door iets anders dan de campagne

wordt veroorzaakt. De resultaten van de meting (zie *Bijlage J*) zijn daarom niet bruikbaar voor de hoofdanalyse van het campagne-effect. De meting in 2013 laat mogelijk wel de impact van de intensivering van de campagne-activiteiten zien.

3.3.2.3. Meetmethode en instructie

De meetmethode en instructie was in de basis voor beide uitvoerende organisaties (VVN en GLV) identiek. In de loop van de jaren zijn er echter wel enkele veranderingen aangebracht in de organisatie en de opzet van de meting. *Bijlage C* beschrijft de instructie aan de waarnemers. In *Bijlage D* is het meetformulier opgenomen dat is gebruikt voor de metingen in 2012-2014.

Ten opzichte van eerdere metingen in 2010 en 2011 zijn de meetmethode en bijbehorende instructie in de periode 2012-2014 op de volgende kenmerken gewijzigd:

- Op 11 locaties is via een extra video-observatie van de metingen gecontroleerd of de metingen langs de straat betrouwbaar werden uitgevoerd.
- De waarnemers zijn geïnstrueerd om bij de locaties nabij scholen al om 07:45 uur te beginnen met de waarnemingen (in plaats van 08:00 uur). De vervroeging van het meettijdstip werd gedaan vanwege de voorschoolse opvang.
- Het meetformulier is uitgebreid met foto's en antwoordcategorieën voor het niet-correct dragen van de helm.
- Er zijn een extra hulpmiddel en extra instructie ontwikkeld voor de omstandigheid dat er een aanbod was van een groot aantal fietsers.

Door het vervroegen van het observatietijdstip (een kwartier eerder dan de metingen in 2010 en 2011) zijn de metingen strikt genomen niet geheel gelijk qua tijdstip. Dit heeft echter een verwaarloosbare invloed op de resultaten. Het aantal jonge fietsers dat in de ochtend tussen 07:45-07:59 werd geobserveerd was zeer gering.

3.3.2.4. Locaties van meting

Voor de observaties in Zeeland is er vanaf 2011 een aantal 'overige locaties' vervangen, omdat hier betrekkelijk weinig fietsende kinderen werden waargenomen. Bij al deze locaties werd de meting uitgevoerd in dezelfde gemeente en werd opnieuw een plek uitgekozen waar veel jonge kinderen konden worden verwacht (sportcentrum, zwembad, drukke fietsroute).

In het controlegebied is er vanaf 2011 ook een aantal 'overige locaties' vervangen, eveneens met het doel meer fietsende kinderen te kunnen observeren. Zie verder *Paragraaf 3.3.4.3*.

3.3.3. *Representativiteit observaties*

Tabel 3.4 toont voor elk van de najaarsmetingen in Zeeland en het controlegebied in de periode van 2010-2014 de aantallen kinderen in verschillende leeftijdsgroepen die zelf fietsend of als passagier op de fiets (voor- of achterop) zijn waargenomen.

Het geformuleerde streefaantal van minimaal 800 kinderen op de fiets (0 t/m 12 jaar) is voor de steekproeven op schoollocaties in alle jaren gehaald, ongeacht of gekeken wordt naar alleen zelf fietsende kinderen of de combinatie van zelf fietsende kinderen en kinderen als passagier.

De steekproeven van fietsende kinderen op overige locaties laten zowel in Zeeland als in het controlegebied vaak lagere aantallen zien, zeker vanaf 2012 (< 600 kinderen op de fiets, zelf fietsend of als passagier).

De wisselende aantallen waarnemingen bij de najaarsmetingen in Zeeland over de jaren 2010, 2011, 2012 komen globaal overeen met wisselingen van algemene fietsintensiteiten op vergelijkbare dagen (zie ook *Bijlage E*). In de volgende *Paragraaf 3.3.4* wordt ook duidelijk dat de schommelingen in aantallen waarnemingen bij de metingen samenhangen met weersomstandigheden: minder fietsers bij slecht weer.

Gebied	Locatie	Fietswijze	Najaar 2010			Najaar 2011			Najaar 2012			Najaar 2014		
			N Tot.	N 0-12	N 4-8	N Tot.	N 0-12	N 4-8	N Tot.	N 0-12	N 4-8	N Tot.	N 0-12	N 4-8
Zeeland	School	Zelf	2.879	1.819	891	2.648	1.455	670	3.121	1.603	747	3.386	1.443	690
		Passagier	380	342	147	321	304	153	351	347	169	371	369	188
	Overig	Zelf	6.100	717	321	6.485	822	314	4.365	440	156	2.679	439	168
		Passagier	252	217	81	318	269	119	177	148	55	114	111	49
Controle	School	Zelf	2.152	1.112	456	2.435	1.608	712	2.203	1.111	490	2.781	1.261	596
		Passagier	234	233	133	300	300	213	220	215	116	192	192	95
	Overig	Zelf	3.385	403	138	4.168	983	476	3.981	310	109	3.079	437	181
		Passagier	200	183	96	195	179	92	92	75	34	94	76	19

Tabel 3.4. Aantallen waarnemingen van fietsers bij de najaarsmetingen in Zeeland en het controlegebied, locatietype, leeftijd en wijze van fietsen.

3.3.4. Betrouwbaarheid van de metingen

Er is grote zorg besteed aan het zo betrouwbaar, dat wil zeggen zo vergelijkbaar mogelijk houden van de metingen van het helmgebruik. Enerzijds betreft dit de vergelijkbaarheid van metingen tussen Zeeland en het controlegebied; anderzijds betreft het de vergelijkbaarheid van metingen over de tijd heen. In de volgende subparagrafen wordt op beide aspecten nader ingegaan.

3.3.4.1. Vergelijkbaarheid metingen in Zeeland en in het controlegebied

De metingen in Zeeland en het controlegebied zijn op dezelfde manier voorbereid en uitgevoerd (*Paragraaf 3.3.2*). In termen van criteria voor locaties, aantallen locaties, tijdstip van metingen, en uitvoering van de metingen, zijn de metingen in Zeeland en het controlegebied vrijwel identiek (zie ook verderop *Tabel 3.5* en *Tabel 3.6*).

3.3.4.2. Vergelijkbaarheid metingen op schoollocaties (weekdagen) over tijd

Tabel 3.5 toont de steekproefomvang, steekproefkenmerken en -omstandigheden bij opeenvolgende metingen bij scholen in Zeeland en het controlegebied.

Steekproef schoollocaties	Kenmerk en omstandigheden van meting	Najaar 2010	Najaar 2011	Najaar 2012	Najaar 2014
Zeeland	N waarnemingen (alle fietsers)	3.259	2.969	3.472	3.757
	N waarnemingen 0 t/m 12 jr	2.161	1.759	1.950	1.812
	N waarnemingen 4 t/m 8 jr	1.038	823	916	878
	N locaties	20	20	20	20
	.. waarvan identiek t.o.v. 2010	-	20	20	20
	..vervanging locaties t.o.v. voorgaande meting	-	Nee	Nee	Nee
	Data meetdagen	4, 5, 7, 11, 12 oktober	10, 11, 13, 17, 18, 20, 31 oktober; 1, 3 november	1, 4, 9, 22, 25 oktober	6, 10, 11, 12, 13 november
	% tijd gemeten maandag, dinsdag, donderdag	30%-50%-20%	40%-30%-30%	40%-30%-30%	25%-25%-45% (+5% op woensdag)
	Tijdstip metingen	8.00-9.00 u	8.00-9.00 u	7.45-9.00 u	7.45-9.00 u
	Weer (zoals vastgesteld door de waarnemer)	85% bewolkt, 5% regen, 10% zonnig	65% bewolkt, 10% nevel/ mist, 15% regen, 10% zonnig	5% bewolkt, 20% nevel, 25% regen, 50% zonnig	30% bewolkt, 40% mist, 30% zonnig
	Gemiddelde temperatuur	12,9 °C	10,7 °C	10,4 °C	7,1 °C
Controlegebied	N waarnemingen (alle fietsers)	2.386	2.735	2.423	2.973
	N waarnemingen 0 t/m 12 jr	1.345	1.908	1.326	1.453
	N waarnemingen 4 t/m 8 jr	589	925	606	691
	N locaties	20	20	20	20
	..waarvan identiek t.o.v.. 2010	-	20	20	20
	..vervanging locaties t.o.v. voorgaande meting		Nee	Nee	Nee
	Data meetdagen	4, 5, 7, 11, 12, 14, 18, 19, 21, 25 oktober	10, 11, 13, 17, 18, 20, 31 oktober; 1, 3 november	1, 4, 25, 29 oktober	14, 16 oktober; 12, 13, 17, 19 november
	% tijd gemeten maandag, dinsdag, donderdag	30%-35%-35%	35%-35%-30%	45%-0%-55%	5%-20%-45% (+30% woensdag)
	Tijdstip metingen	8.00-9.00 u	8.00-9.00 u	7.45-9.00 u	7.45-9.00 u
	Weer (zoals vastgesteld door de waarnemer)	60% bewolkt, 5% regen, 35% zonnig	60% bewolkt, 10% regen, 30% zonnig	60% bewolkt, 15% nevel, 15% regen, 10% zonnig	55% bewolkt, 5% mist, 20% regen, 20% zonnig
	Gemiddelde temperatuur	7,3 °C	10,2 °C	9,1 °C	9,3 °C

Tabel 3.5. Steekproefomvang, kenmerken en omstandigheden van de opeenvolgende metingen op schoollocaties in Zeeland en het controlegebied

Zowel in Zeeland als in het controlegebied zijn de steekproeven bij schoollocaties over de opeenvolgende metingen identiek wat betreft locaties en tijdstippen en min of meer gelijk wat betreft verdeling van metingen over dagen (*Tabel 3.5*).

In de jaren met meetdagen waarop de hoogste temperaturen zijn gemeten, zijn ook de grootste aantallen kinderen op de fiets geobserveerd. In Zeeland werden de meeste kinderen op weg naar school geobserveerd tijdens de meting in 2010 toen de gemiddelde temperatuur bijna 13 °C was, twee tot vijf graden hoger dan in andere meetjaren. In het controlegebied werden de meeste kinderen geobserveerd tijdens de meting in 2011 toen de gemiddelde temperatuur boven de 10 °C lag, één of drie graden hoger dan in andere jaren.

3.3.4.3. Vergelijkbaarheid metingen op overige locaties (zaterdag) over tijd

Tabel 3.6 toont voor Zeeland en het controlegebied de omvang, kenmerken en omstandigheden van de opeenvolgende steekproeven op overige locaties. In 2011 zijn in Zeeland en het controlegebied een aantal locaties vervangen na de ervaringen bij de eerste najaarsmeting. Het gaat om locaties waar zeer weinig fietsende kinderen zijn waargenomen. In Zeeland zijn bij de metingen op overige locaties drie locaties vervangen in 2011 en vier in 2014 (alle door nieuwe locaties in dezelfde gemeente). In het controlegebied zijn vier locaties vervangen in 2011 (door nieuwe locaties in dezelfde gemeente) en acht in 2014. Bij deze laatste vervanging ging het in vier gevallen om nieuwe locaties in dezelfde gemeente, en in vier gevallen om locaties in een andere gemeente.

Wat in *Tabel 3.6* opvalt is dat in Zeeland in 2012 en 2014 aanzienlijk minder fietsende kinderen zijn geobserveerd bij overige locaties dan bij de eerdere metingen in 2010 en 2011. Dit heeft zeer waarschijnlijk te maken met verschil in weersomstandigheden. De temperaturen op de meetdagen in 2012 en 2014 waren enkele graden lager dan in voorgaande jaren. Ook was het veel vaker bewolkt of regenachtig dan in 2010 en 2011. Ook in het controlegebied lijkt de schommeling in het aantal geobserveerde fietsende kinderen bij overige locaties direct samen te hangen met het verschil in weeromstandigheden op de meetdagen. Dat blijkt bijvoorbeeld uit de vergelijking tussen temperaturen en aantallen geobserveerde kinderen in 2011 en 2012. In het controlegebied was de temperatuur op meetdagen bij de overige locaties in 2011 ruim 12 °C, tegenover nog geen 6 °C in 2012; het aantal fietsende kinderen bij overige locaties was in 2011 drie keer zo hoog als in 2012.

Steekproef overige locaties	Kenmerk en omstandigheden van meting	Najaar 2010	Najaar 2011	Najaar 2012	Najaar 2014
Zeeland	N waarnemingen	6.352	6.803	4.542	2.793
	N waarnemingen 0 t/m 12 jr	934	1.091	588	550
	N waarnemingen 4 t/m 8 jr	402	433	211	217
	N locaties	20	20	20	20
	.. waarvan identiek t.o.v. 2010	-	17	17	14
	.. vervanging locaties t.o.v. voorgaande meting	-	Ja (3 vervangen)	Nee	Ja (4 vervangen)
	Data meetdagen	2, 9, 16, 23 oktober 6 november	15 oktober; 5, 12 november	6, 27 oktober	15, 22 november
	% tijd gemeten zaterdag/ zondag	100% zaterdag	100% zaterdag	100% zaterdag	100% zaterdag
	Tijdstip metingen	9.30-11.30u: 30% 13.00-13.59u: 35% 14.00-15.00u: 35%	9.00-11.29u: 25% 13.00-13.59u: 37,5% 14.00-14.59u: 37,5%	9.00-11.29u: 25% 13.00-13.59u: 37,5% 14.00-14.59u: 37,5%	9.30-10.44u: 50% 13.00-13.59u:40% 14.00-14.14u:10%
	Weer (zoals vastgesteld door de waarnemer)	20% bewolkt, 10% regen, 70% zonnig	10% bewolkt, 0% regen, 90% zonnig	60% bewolkt, 40% zonnig	10% droog 90% regen
	Gem. temp.	14,6 °C	12,6 °C	11,2 °C	9,7 °C
Controlegebied	N waarnemingen	3.585	4.363	4.073	3.173
	N waarnemingen 0 t/m 12 jr	584	1162	385	513
	N waarnemingen 4 t/m 8 jr	233	559	143	200
	N locaties	20	20	20	20
	.. waarvan identiek t.o.v. 2010	-	16	16	10
	..vervanging locaties t.o.v. voorgaande meting	-	Ja (4 vervangen)	Nee	Ja (8 vervangen)
	Data meetdagen	9, 16, 17, 23 oktober	15 oktober; 5, 12 november	6, 27 oktober	8, 15 november
	% tijd gemeten zaterdag, zondag	95% zaterdag, 5% zondag	100% zaterdag	100% zaterdag	100% zaterdag
	Tijdstip metingen	9.30-11.59u: 35% 13.00-13.59u: 29% 14.00-14.59u: 36%	9.00-11.29u: 25% 13.00-13.59u: 37,5% 14.00-14.59u: 37,5%	9.00-11.29u: 25% 13.00-13.59u: 37,5% 14.00-14.59u: 37,5%	9.30-10.44u: 50% 13.00-13.59u:40% 14.00-14.14u:10%
	Weer (zoals vastgesteld door de waarnemer)	45% bewolkt, 30% regen, 25% zonnig	20% bewolkt, 80% zonnig	25% bewolkt, 75% zonnig	10% bewolkt, 90% zonnig
	Gem. temp.	10,1 °C	12,4 °C	5,9 °C	9,1 °C

Tabel 3.6. Steekproefomvang, kenmerken en omstandigheden van de opeenvolgende metingen op 'overige locaties' in Zeeland en het controlegebied.

3.4. Vragenlijststudie

Tijdens de campagne hebben ouders en hun kinderen in Zeeland en het controlegebied aan de vragenlijststudie deelgenomen. Deze studie heeft zich gericht op: het zelfgerapporteerde helmgebruik, attitudes, motieven en andere factoren, zoals de leeftijd van het kind en de rol van de ouders, die het dragen van de fietshelm beïnvloeden. Daarnaast is er ook informatie verzameld over de groep van de kinderen op de basisschool, de afstand tussen huis en school en het fietsgebruik buiten de ritten naar school.

3.4.1. Materiaal

De vragenlijststudie bestond uit twee onderdelen. Het eerste onderdeel was een korte *papieren vragenlijst* (1A4, zie *Bijlage F*) voor de ouders van de kinderen. Hierin is onder andere naar leeftijd, geslacht, fietsfrequentie en helmgebruik van de kinderen en de ouders zelf gevraagd. Dit is de zogeheten *non-responsvragenlijst*. Deze vragenlijst heet zo omdat de informatie hieruit is gebruikt om in te schatten of er een verschil is tussen de ouders die in deze vragenlijst aangaven verder niet meer aan dit onderzoek te willen meewerken (de 'non-respons') en ouders die aangaven wél te willen meewerken aan het tweede onderdeel, de *online vervolgvragenlijst*.

Het tweede onderdeel, de *online vervolgvragenlijst* bestond uit minimaal 22 en maximaal 35 vragen. De vragenlijst bevatte meerkeuzenvragen, stellingen en open vragen. In het geval van de stellingen kon een waardering worden gegeven op een vijfpuntsschaal: helemaal mee oneens tot helemaal mee eens.

De vervolgvragenlijst bestond uit vragen over fietsgedrag, en bezit en gebruik van de fietshelm. Wat betreft de onderliggende factoren die het fietshelmgebruik medebepalen zijn vooral de volgende onderdelen van de vragenlijst van belang. Ouders is gevraagd hoe zij en hun kinderen denken over het dragen van een fietshelm (attituden). Tevens zijn kinderen en ouders gevraagd wat hun motieven zijn om de fietshelm wel of juist niet op te zetten. Verder is nagegaan wat de rol van de ouders is bij het dragen van een helm, bijvoorbeeld of ouders daarvoor regels hebben opgesteld.

Voor ouders en kinderen die hebben aangegeven geen helm te hebben ontvangen, dan wel geen helm hebben, bijvoorbeeld in het controlegebied, is gevraagd of zij konden inschatten of de fietshelm gedragen zou worden als zij er een zouden krijgen. Voor de vragen over de attitudes en motieven is gebruikgemaakt van het onderzoek van Berg & Westerling (2001).

Verschillende conceptversies van de vragenlijst zijn in pilotrondes aan 'proef'-respondenten voorgelegd. Op basis van hun commentaar is de vragenlijst na de introductie van de campagne in een pilot getest bij ouders en hun kinderen in Zeeland. Dit heeft uiteindelijk geleid tot de definitieve vragenlijst die is opgenomen in *Bijlage G*. De respons op deze pilot-vragenlijst bleek laag (15%). Dit hing mogelijk samen met de timing van het onderzoek (tegen het einde van het schooljaar 2010-2011). Veel scholen waren op dat moment erg druk met allerlei andere activiteiten. Er is daarom besloten om de vragenlijststudie in het vervolg te laten samenvallen met het observatieonderzoek in het najaar (november – december) van het schooljaar. Dit heeft echter niet geresulteerd in een hogere respons. De respons was gemiddeld 9% voor zowel Zeeland als het controlegebied.

3.4.2. Procedure

3.4.2.1. Non-responsvragenlijst

Vanaf het schooljaar 2012-2013 zijn alle onderzoeksscholen in Zeeland (n=20) én in het controlegebied (n=20) in eerste instantie per mail, en vervolgens telefonisch benaderd voor deelname aan de vragenlijststudie. De deelnemende scholen hebben de non-responsvragenlijst op papier (1 A4) gekregen voor de ouders en kinderen van de betreffende groepen. Dit zijn de groepen die een fietshelm hebben gekregen. De scholen hebben deze vragenlijsten aan de ouders uitgedeeld en van hen weer ingevuld retour ontvangen. Voor het uitdelen en weer verzamelen van de ingevulde vragenlijsten werd een periode van circa twee tot drie weken met de scholen afgesproken. In de loop van de campagne hebben een aantal scholen aangegeven de non-responsvragenlijst digitaal te willen ontvangen.

Voor de school die relatief de meeste vragenlijsten ingevuld zou terugsturen was een prijs beschikbaar gesteld door provincie Zeeland. Ook de ouders maakten kans op een prijs door het invullen van deze non-responsvragenlijst. Zie *Tabel 3.7* voor een overzicht van de prijzen in de verschillende campagnejaren.

	2012-2013	2013-2014	2014-2015
Zeeland			
School	500 euro voor educatief materiaal	500 euro voor educatief materiaal	keuze uit: fietskar voor verkeerseducatie verkeerslessen ANWB (Streetwise)
Ouders	kans op jaarabonnement Zeeland attractiepas	kans op cadeaubon t.w.v. 100 euro (Pluim)	kans op cadeaubon t.w.v. 100 euro (Pluim)
Controlegebied			
School	500 euro voor educatief materiaal	500 euro voor educatief materiaal	Digitale camera
Ouders	kans op jaarabonnement Billy Bird Hemelrijk	kans op cadeaubon t.w.v. 100 euro (Pluim)	kans op cadeaubon t.w.v. 100 euro (Pluim)

Tabel 3.7. *Overzicht van prijzen voor deelname aan non-responsvragenlijst.*

De informatie die met deze non-responsvragenlijst is verzameld is gebruikt om een inschatting te kunnen maken of er een verschil is tussen de ouders die hebben aangegeven *wel* en *niet* mee te willen doen aan de *online vervolgvragenlijst*. Het is bijvoorbeeld mogelijk dat de online vervolgvragenlijst is ingevuld door ouders die een relatief positieve houding hadden ten aanzien van de fietshelm en dat ouders die een relatief negatieve houding hadden, afgezien hebben van verdere deelname. De respons op de *non-responsvragenlijst* was gemiddeld 29% in Zeeland en 27% in het controlegebied.

3.4.2.2. Online vervolgvragenlijst

Ouders die op de non-responsvragenlijst hebben aangegeven te willen deelnemen aan de online vervolgvragenlijst hebben per mail een uitnodiging ontvangen met daarin een directe (persoonlijke) link naar de vragenlijst op het internet. Door deze persoonlijke link konden de antwoorden op de vervolgvragenlijst gekoppeld worden aan die in het non-responsonderzoek. De respons op de online vervolgvragenlijst was gemiddeld 9% voor zowel Zeeland als het controlegebied.

Voorafgaand aan de vragen werd uitgelegd:

- wat het onderzoek inhield;
- dat het 5 tot 10 minuten tijd zou kosten;
- dat voor sommige vragen (voor de ouders) het antwoord gewenst was van het basisschoolkind wiens naam als eerste voorkomt in het alfabet.
- ouders werden daarom verzocht de vragenlijst samen met dit kind in te vullen óf in te schatten wat het kind zou vinden.
- dat bij serieuze deelname een cadeaubon van 5 euro werd verstrekt. Deelnemers die besloten nog twee keer deel te nemen, konden sparen voor een cadeaubon van 50 euro;
- dat de privacy gewaarborgd werd bij rapportage van de resultaten;
- hoe de projectleider te bereiken was in geval van vragen.

De voorwaarde voor deelname aan het onderzoek was dat men ofwel een kind had op één van de geselecteerde basisscholen in de provincie Zeeland of in het controlegebied.

De online vervolgvragenlijst werd telkens direct na de non-responsvragenlijst gepland. Een uitzondering hierop was de vervolgvragenlijst in het schooljaar 2012-2013. Het bleek vanwege verschillende omstandigheden niet mogelijk de vragenlijst eerder uit te sturen dan 5 februari. Zo is in januari 2013 besloten, vanwege de winterse omstandigheden, te wachten totdat een week aan fietsbare dagen was verstreken, om zo de vergelijking met de andere vragenlijsten te kunnen maken.

Het versturen van de uitnodiging met een directe link naar de online vervolgvragenlijst naar de ouders leverde in sommige gevallen problemen op. Bij het versturen van een herinnering om de vervolgvragenlijst in te vullen, bleek dat een aantal ouders de eerste mail niet in goede orde ontvangen hadden. Mogelijk heeft het feit dat in de mail een link opgenomen was tot problemen geleid. Eenmaal op de hoogte van deze verstoring, is telkens voorafgaand aan het versturen van de link een extra e-mail naar de ouders gestuurd om aan te geven dat wij hun een uitnodiging hadden gestuurd.

3.4.3. Respondenten

In *Tabel B.14* in *Bijlage I* is een overzicht van de deelnemende scholen in Zeeland en het controlegebied opgenomen. In Zeeland is het aantal scholen dat deelnam aan de non-responsvragenlijst in de loop van de jaren verminderd van 17 naar 15 van de 20 scholen. In het controlegebied daarentegen is er in de loop van de jaren juist een toename in deelname. In het eerste jaar waren er 3 scholen die hebben meegedaan en in het laatste jaar 14 scholen.

De respons op de non-responsvragenlijst in Zeeland en het controlegebied varieerde sterk zowel per jaar als per school: van 2% tot 77% (zie *Tabel B.14* in *Bijlage I*). Gemiddeld over alle scholen en alle jaren was de respons 28%. Er waren op dit punt nauwelijks systematische verschillen tussen Zeeland en het controlegebied (respons in Zeeland: 29%; in het controlegebied 27%).

Ook de respons op de online vervolgvragenlijst varieerde per jaar. *Tabel 3.8* laat dit zien. Hoewel het aantal deelnemende scholen sterk varieerde, is het er nauwelijks verschil in de responspercentages tussen Zeeland en het controlegebied.

	2012-2013		2013-2014		2014-2015	
	n	%	n	%	n	%
Zeeland	229	11	228	9	254	8
Controlegebied	61	16	95	6	166	7

Tabel 3.8. Aantal respondenten dat de online vervolgvragenlijst volledig heeft ingevuld, met responspercentages.

3.5. Statistische analyse

3.5.1. Observatiestudie

In dit rapport is de analyse van de data primair gericht op het helmgebruik van zelf fietsende kinderen van 4 t/m 8 jaar. Dat is de primaire doelgroep van de campagne geweest en de doelgroep bij welke het effect het meest zichtbaar zou moeten zijn. In principe kunnen de helmen die in 2010 of 2011 zijn uitgedeeld aan de kinderen in groep 4 (leeftijd ca. 8 jaar) in 2012 gedragen worden door kinderen in groep 5 (leeftijd ca. 9 jaar). Daarom is ook nog gekeken naar het helmgebruik bij kinderen in de leeftijd van 9 t/m 12 jaar.

De verdeling van de in totaal 7.106 geobserveerde zelf fietsende kinderen (4 t/m 8 jaar) over alle combinaties van variabelen is weergegeven in *Tabel 3.9*. Aangezien de variabele die we proberen te voorspellen maar uit twee categorieën bestaat (namelijk wel versus geen helmgebruik) is een logistische regressie hierbij de aangewezen analysemethode. In deze analyse is getoetst of het helmgebruik van alle over vier jaren geobserveerde 7.106 zelf fietsende kinderen van 4 t/m 8 jaar kon worden voorspeld op grond van de volgende variabelen:

- conditie (Zeeland versus controlegebied)
- locatie (school versus overige locaties)
- jaar (2010, 2011, 2012 en 2014)
- de mogelijke interacties tussen deze variabelen.

De gebruikte analysemethode worden toegelicht in *Bijlage H*.

Conditie	Locatie	Helmgebruik	Najaar 2010	Najaar 2011	Najaar 2012	Najaar 2014
Zeeland	Bij school	Ja	17	106	33	38
		Nee	874	564	714	652
	Buiten school	Ja	23	48	29	3
		Nee	298	266	127	165
Controlegebied	Bij school	Ja	1	10	8	2
		Nee	455	702	482	594
	Buiten school	Ja	5	1	7	3
		Nee	133	466	102	178

Tabel 3.9. Frequentie van helmgebruik van zelf fietsende kinderen 4 t/m 8 jaar oud uitgesplitst naar conditie, locatie en jaar.

3.5.2. Vragenlijststudie

Voor Zeeland zijn alleen de volledig ingevulde vragenlijsten geanalyseerd van respondenten die hebben aangegeven een fietshelm van de campagne te hebben ontvangen. Verondersteld is dat deze antwoorden het meest relevant zijn om inzicht te krijgen in de factoren die een rol spelen bij het dragen van de fietshelm.

Ouders en kinderen uit Zeeland die – om welke reden dan ook – vakantie, verhuizing, ziekte, wisseling van school – geen fietshelm hebben ontvangen, hebben een belangrijk campagne-onderdeel gemist en zijn om die reden deels buiten de directe invloedssfeer van de campagne gebleven. Deze vragenlijsten zijn niet meegenomen in de analyses.

Voor het controlegebied zijn alle volledig ingevulde vragenlijsten geanalyseerd, ongeacht of de respondenten een fietshelm bezaten of niet.

Voor het toetsen van verschillen tussen groepen is gebruikgemaakt van een Chi-kwadraat-toets wanneer de uitkomstvariabele een categorische variabele betreft (bijvoorbeeld wel/geen helmgebruik; wel/geen aankruisen van een motief) en van een t-test of variantieanalyse wanneer de variabele een numerieke intervalvariabele betreft (bijvoorbeeld leeftijd, aantal kinderen).

In verband met het grote aantal toetsen is gebruikgemaakt van een conservatief significantieniveau van $p=0,01$ tenzij anders aangegeven. Dit betekent dat er een kans van 1 op 100 is dat een gevonden verschil in de steekproef ten onrechte als een verschil wordt gezien en in werkelijkheid, in de gehele Nederlandse populatie niet bestaat.

4. Resultaten

Dit hoofdstuk beschrijft de resultaten van de observatie- en vragenlijststudie. *Paragraaf 4.1* beschrijft de effecten van de fietshelmcampagne op waargenomen helmgebruik. Om te beginnen met de voornaamste conclusies (4.1.1), en in de daaropvolgende subparagrafen de onderbouwing aan de hand van figuren en statistische analyses. *Paragraaf 4.2* beschrijft de vragenlijststudie en gaat eerst in op de verschillen tussen respondenten en niet-respondenten (4.2.1), daarna volgt een beschrijving van de verschillen tussen respondenten in Zeeland en in het controlegebied (4.2.2). In de opvolgende paragrafen wordt het zelf gerapporteerd helmgebruik en motieven en attitudes op het dragen van een fietshelm beschreven, samengevat in de voornaamste conclusies (4.2.3) en onderbouwd met figuren en statistische analyses. Om het aantal tabellen in dit gedeelte van het rapport te beperken zijn de achterliggende cijfers opgenomen in *Bijlage I*.

4.1. Observatiestudie

4.1.1. *Wat is het effect van de campagne op waargenomen helmgebruik van fietsende kinderen in het verkeer?*

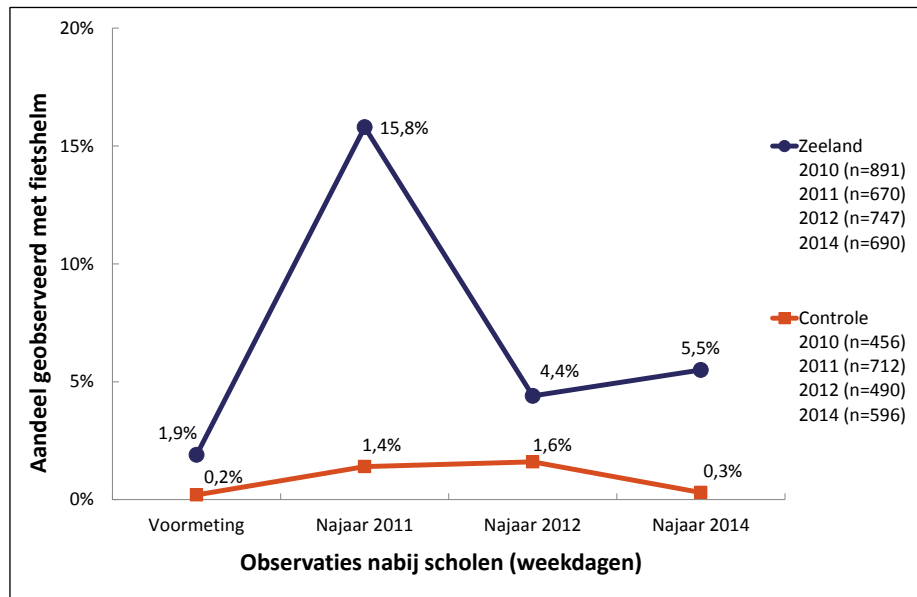
De metingen op straat laten zien dat het fietshelmgebruik van fietsende kinderen in de leeftijd van 4-8 jaar op zowel schoollocaties als overige locaties in Zeeland na het eerste jaar van de campagne (2011) is gestegen ten opzichte van de voormeting (2010) en ten opzichte van het controlegebied. Gemiddeld is in 2011 een extra 12% van de 4-8-jarige fietsertjes de helm gaan dragen (ruim 15% ten opzichte van ruim 3% in 2010); dit gedragseffect is statistisch significant. Dit effect wordt in de latere jaren niet bestendig. Er kon geen effect van de campagne op het dragen van de fietshelm worden vastgesteld in de onderzoeksjaren 2012-2014 ten opzichte van de voormeting in 2010.

Zeventig procent van de helmdragende, zelf fietsende kinderen in de leeftijd van 4-8 jaar draagt de fietshelm correct. Als de fietshelm niet correct wordt gedragen, staat hij vaak te hoog of te laag op het (voor)hoofd. Dit gebeurt bij circa 19% van de helmdragende, fietsende kinderen (4-8 jaar).

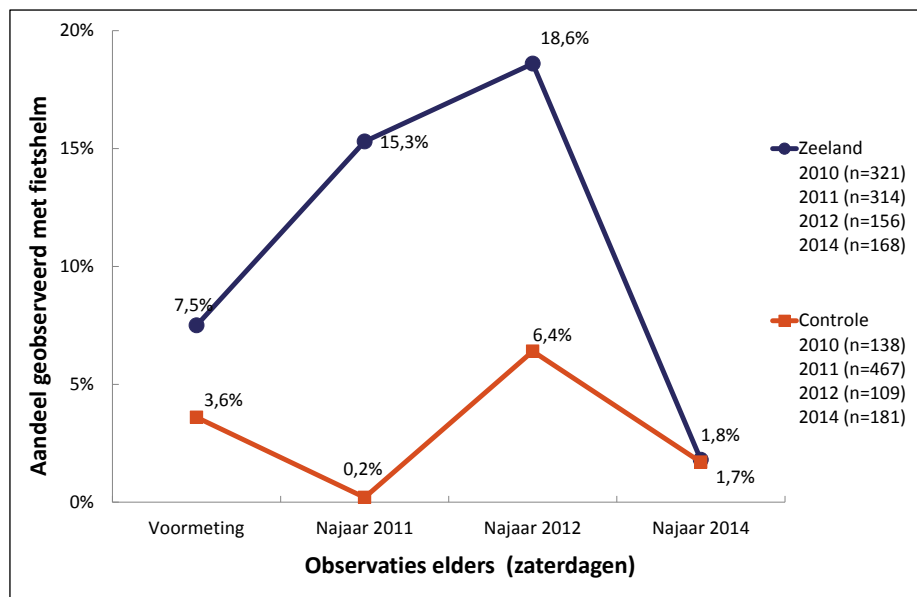
Van de kinderen in de leeftijd van 9-12 jaar draagt bijna niemand de fietshelm tijdens het fietsen. Dit is zowel het geval in het controlegebied (0%) als in Zeeland (0-2%), waar vanaf het tweede campagnejaar steeds meer 9-12-jarigen een fietshelm bezaten.

4.1.2. *Helmgebruik kinderen 4-8 jaar (primaire doelgroep van de campagne)*

Afbeelding 4.1 toont het verschil in ontwikkeling tussen helmgebruik bij zelf fietsende kinderen (4 t/m 8 jaar) op schoollocaties in Zeeland en in het controlegebied tussen najaar 2010 en najaar 2014. *Afbeelding 4.2* toont de ontwikkeling van het helmgebruik op de overige locaties.

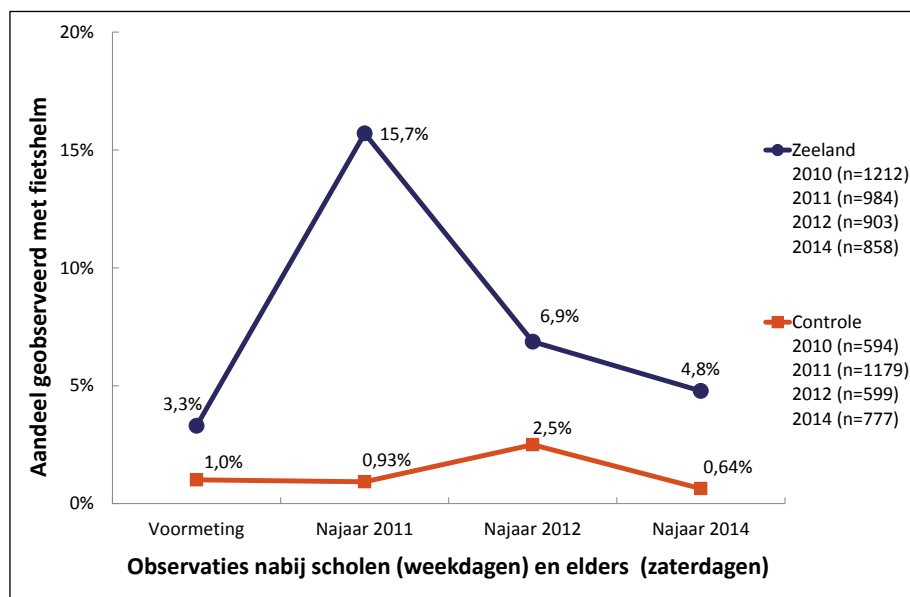

Afbeelding 4.1. Ontwikkeling van het aandeel zelf fietsende kinderen (4 t/m 8 jaar) dat een helm draagt nabij schoollocaties in Zeeland en in het controlegebied in het najaar van 2010, 2011, 2012 en 2014.

Afbeelding 4.2. Ontwikkeling van het aandeel zelf fietsende kinderen (4 t/m 8 jaar) dat een helm draagt op overige locaties in Zeeland en in het controlegebied in het najaar van 2010, 2011, 2012 en 2014.

In Afbeelding 4.3 is het absolute, ongewogen gemiddelde van de draagpercentages op beide typen locaties te zien. Het gemiddelde draagpercentage in Zeeland stijgt met 12 procentpunten ten opzichte van de voormeting: van 3,3% naar 15,7%. In de jaren daarna neemt het helmgebruik echter weer af. In het controlegebied lijkt het fietshelmgebruik gelijk te blijven.

Afbeelding 4.3. Ontwikkeling van het absolute gemiddelde aandeel fietsende kinderen (4 t/m 8 jaar) dat een helm draagt bij schoollocaties en overige locaties in Zeeland en in het controlegebied in het najaar van 2010, 2011, 2012 en 2014.

Een statistische analyse geeft meer uitsluitel over de significantie van de ontwikkelingen. Deze statistische analyse van het fietshelmgebruik bij zelf fietsende kinderen in de leeftijd van 4-8 jaar staat in *Bijlage H* beschreven. In de analyse zijn verschillende effecten getest. Voor deze evaluatiestudie is hoofdzakelijk het effect van de campagne van belang.

De analyse over zowel schoollocaties als overige locaties geeft de volgende uitkomst als het gaat om het effect van de fietshelmcampagne:

- Ten opzichte van 2010 is het fietshelmgebruik bij zelf fietsende kinderen in 2011 significant meer toegenomen in Zeeland dan in het controlegebied (effectcondjaardum1(1): $B=1,77$, $df=1$, $Wald=10,707$, $p=0,001$, zie *Tabel B.5* in *Bijlage H*. Dit geeft aan dat het effect van conditie (Zeeland of controlegebied) op helmgebruik in 2011 ($\exp(B)$) bijna zes keer zo groot is als in 2010).
- De verschillen in helmgebruik in Zeeland en het controlegebied tussen 2010 en latere jaren 2012 en 2014 zijn niet significant (effecten respectievelijk condjaardum2(1): $B=-0,153$, $df=1$, $Wald=0,085$, $p=0,772$; condjaardum3(1): $B=0,840$, $df=1$, $Wald=1,676$, $p=0,195$, zie *Tabel B.5* in *Bijlage H*).

Het statistisch significante effect van de campagne beperkt zich dus tot het eerste jaar.

4.1.3. Helmgebruik kinderen 0-3 jaar, 4-8 jaar en 9-12 jaar

Tabel 4.1 presenteert de gegevens over het fietshelmgebruik bij kinderen nabij scholen en in overige locaties in de leeftijdsgroepen 0-3 jaar (als passagier), 4-8 jaar en 9-12 jaar.

Vervoerswijze	Leeftijd	Gebied	Locatie	2010	2011	2012	2014
Kinderen achterop	0-3 jaar	Zeeland	Scholen	0% (190)	4% (148)	1% (174)	1% (164)
			Overig	1% (120)	1% (137)	0% (84)	3% (59)
		Controle	Scholen	2% (85)	5% (82)	0% (87)	1% (93)
			Overig	0% (73)	1% (68)	0% (29)	0% (48)
Zelf fietsend	4-8 jaar	Zeeland	Scholen	2% (891)	16% (670)	4% (747)	5% (690)
			Overig	7% (321)	15% (314)	18% (156)	2% (168)
		Controle	Scholen	0% (456)	1% (712)	2% (490)	0% (596)
			Overig	4% (138)	0% (467)	6% (109)	2% (181)
	9-12 jaar	Zeeland	Scholen	0% (849)	1% (762)	0% (826)	0% (722)
			Overig	2% (377)	2% (497)	1% (282)	1% (263)
		Controle	Scholen	0% (649)	0% (886)	0% (613)	0% (614)
			Overig	0% (262)	0% (513)	0% (200)	0% (250)

Tabel 4.1. Aantal geobserveerde kinderen en het aandeel helmgebruik bij kinderen achterop (0 t/m 3 jaar) en zelf fietsend (4 t/m 8 en 9 t/m 12jr) naar gebied (Zeeland, controle) en type locatie (scholen/overig).

Tabel 4.1 laat zien dat er over de jaren heen zeer lage draagpercentages zijn bij de 0-3-jarige kinderen achterop (1-4%). Het enige statistisch significante verschil voor deze leeftijdsgroep van kinderen achterop, is dat zij bij scholen in Zeeland in 2011 vaker een fietshelm dragen (4%) dan in 2010 (0%) (Fisher's 2 x 2 exact test, tweezijdig, $p=0,0067$). Het helmgebruik van kinderen in de leeftijd 9-12 jaar is consistent laag (0-2%) bij scholen en bij overige locaties in Zeeland en het controlegebied. Er is voor deze leeftijdsgroep geen significant verschil in helmgebruik van jaar tot jaar. De draagpercentages voor de groep 4 t/m 8 jaar zijn besproken in de voorgaande paragraaf.

4.1.4. Correctheid van helm dragen

In 2012 en 2014 is ook gekeken naar de mate waarin de helm – indien gedragen – ook op correcte wijze gedragen wordt. Hierbij is onderscheid gemaakt naar verschillende vormen van (in)correct dragen:

- incorrect: te hoog of te laag op het hoofd (meer/ minder dan 1 tot 2 vingers boven de wenkbrauwen);
- incorrect: scheef op het hoofd;
- incorrect: kinbandjes (te) los;
- correct: 1 tot 2 vingers boven de wenkbrauwen, recht op het hoofd, en kinbandje voldoende vast.

Tabel B.15 van Bijlage I toont de aandelen correct en niet-correct helmgebruik bij de zelf fietsende kinderen in de leeftijd van 4 t/m 8 jaar oud in 2012 en 2014.

Van de zelf fietsende kinderen (4-8 jaar) die een fietshelm dragen (n=77) doet ruim twee derde dit correct. De vaakst voorkomende vorm van incorrect dragen is het te hoog of te laag op het hoofd dragen van de helm (19% van de zelf fietsende 4- t/m 8-jarigen). De rest draagt de helm scheef op het hoofd of heeft de kinbandjes (te) los (5% respectievelijk 4%).

4.2. Vragenlijststudie

4.2.1. *Verschillen tussen respondenten en non-respondenten in Zeeland*

De kenmerken van de ouders die de online vervolgvragenlijst niet hebben ingevuld (non-respondenten) zijn vergeleken met die van de ouders die de online vervolgvragenlijst wel hebben ingevuld (respondenten). Voor deze vergelijking is gekeken naar de respondenten en 'non-respondenten' die wel de (papieren) non-responsvragenlijst hebben ingevuld.

Er zijn aanwijzingen dat de respondenten in de schooljaren 2012-2013 en 2013-2014 zijn iets positiever staan ten opzichte van de fietshelm of tegenover fietsen in het algemeen dan de non-respondenten. Hierdoor is het mogelijk dat de antwoorden van de respondenten op de online vervolgvragenlijst iets gekleurd zijn. Deze verschillen zijn echter gering en een grote invloed van de resultaten is niet te verwachten.

4.2.1.1. Schooljaar 2012-2013

In het schooljaar 2012-2013 was het aandeel (zelfgerapporteerd) fietshelmgebruik onder Zeeuwse kinderen een factor 1,5 tot 2,0 hoger bij kinderen van ouders die hun medewerking aan het onderzoek hadden toegezegd, dan onder kinderen van ouders die geen medewerking hadden toegezegd. Dit is een aanwijzing dat de steekproef van ouders en kinderen die de online vervolgvragenlijst heeft ingevuld, vaker een helm draagt dan gemiddeld. Ook was er een – zwakke – tendens zichtbaar dat de ouders die hun medewerking aan het onderzoek hadden toegezegd een iets hogere opleiding hadden dan ouders die geen medewerking hadden toegezegd.

4.2.1.2. Schooljaar 2013-2014

In het schooljaar 2013-2014 leverde de vergelijking van Zeeuwse respondenten en non-respondenten twaalf statistisch significante resultaten op. Hierbij moet worden opgemerkt dat het om grote groepen respondenten (n=200) versus non-respondenten (n=500) gaat. Bij deze aantallen zijn kleine verschillen al gauw significant. In *Tabel B.16 van Bijlage I* zijn de statistisch significante verschillen voor deze kenmerken vermeld.

De respondenten verschilden van de non-respondenten in de zin dat de respondenten vaker vrouwen waren, vaker een gezin hadden met 1 kind dan met 2 of 3 kinderen, vaker kinderen hadden die fietsen voor een boodschap/bezoek en ook vaker zelf fietsten (in het algemeen, naar het werk of om te sporten). Er is geen indicatie gevonden dat de respondenten en non-respondenten verschilden in beroep/opleiding. De gemiddelde leeftijd van de respondenten was iets lager dan die van de non-respondenten. Dit verschil

was echter minder dan 2 jaar, en is dus – bij een leeftijd van rond de 40 jaar – relatief gering.

4.2.1.3. Schooljaar 2014-2015

In het laatste campagnejaar leverde de vergelijking van de respondenten (n=255) en non-respondenten (n=458) in Zeeland twee statistisch significante verschillen op:

- Het geslacht was bij de respondenten vaker een vrouw (n=231; 76%) dan bij de non-respondenten (n=405; 62%).
- Bij de respondenten gebruikte het eerste kind vaker de fiets voor boodschappen/bezoek (n=207; 93%) dan bij de non-respondenten (n=372; 80%).

Er waren geen verdere significante verschillen wat betreft gezinsgrootte, opleiding ouders, fiets- of helmgebruik van kinderen of ouders tussen respondenten en non-respondenten in Zeeland.

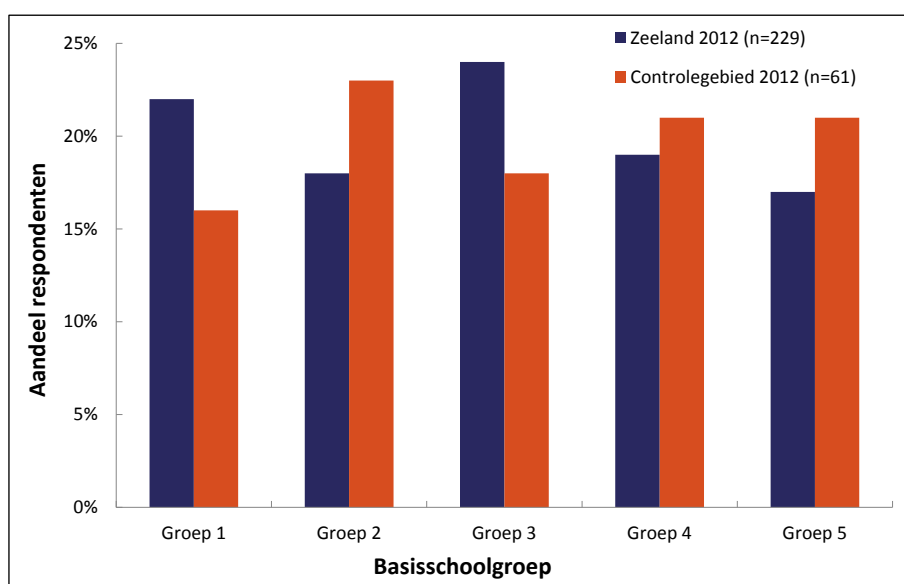
4.2.2. Verschillen tussen Zeeland en het controlegebied

Er zijn geen noemenswaardige verschillen tussen Zeeland en het controlegebied wat betreft de verdeling over schoolgroepen en de afstand van school tot huis. Kinderen in Zeeland gebruiken wel vaker de fiets voor andere ritten dan naar school, vergeleken met kinderen in het controlegebied.

4.2.2.1. Leeftijdsverdeling

Schooljaar 2012-2013

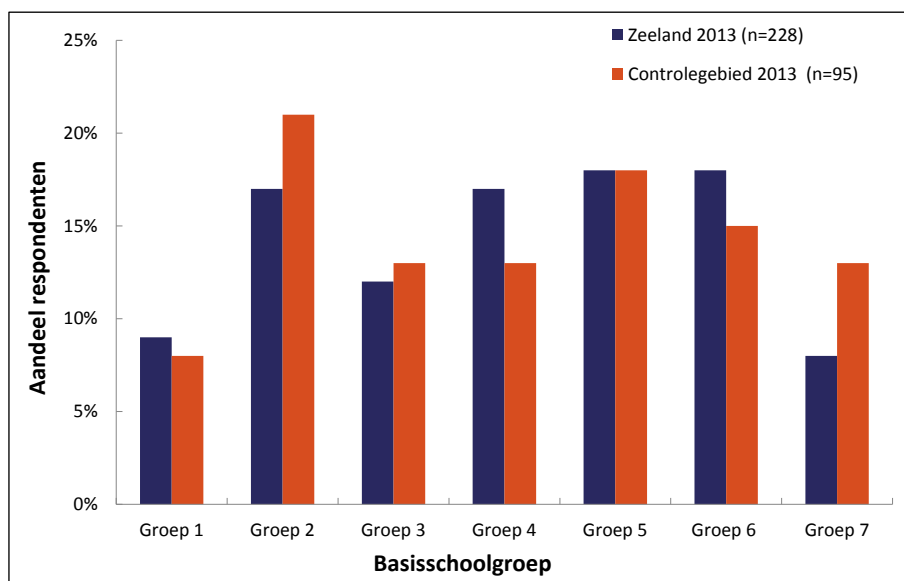
De online vervolgvragenlijst is in het jaar 2012-2013 ingevuld door ouders van kinderen in groep 1 tot en met 5. De verdeling van responsen over de groepen is in beide gebieden, Zeeland en het controlegebied, statistisch niet significant verschillend (*Afbeelding 4.4*).

Afbeelding 4.4. Verdeling respondenten (kinderen/ouders) over de basisschoolgroepen in de steekproeven in Zeeland en het controlegebied in het najaar van 2012 (niet significant verschillend).

Schooljaar 2013-2014

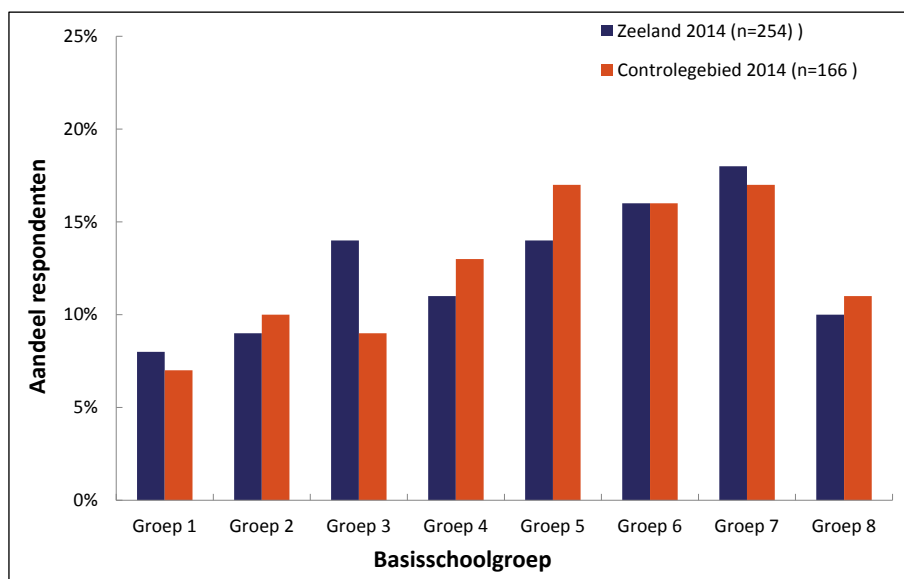
De vragenlijst is in het najaar van 2013 ingevuld door de ouders van kinderen in groep 1 tot en met 7. Er is opnieuw geen statistisch significant verschil tussen de verdeling van respondenten over basisschoolgroepen in Zeeland en het controlegebied (Afbelding 4.5).

Afbelding 4.5. Verdeling respondenten (kinderen/ouders) over de basisschoolgroepen in de steekproeven in Zeeland en het controlegebied in het najaar van 2013 (niet significant verschillend).

Schooljaar 2014-2015

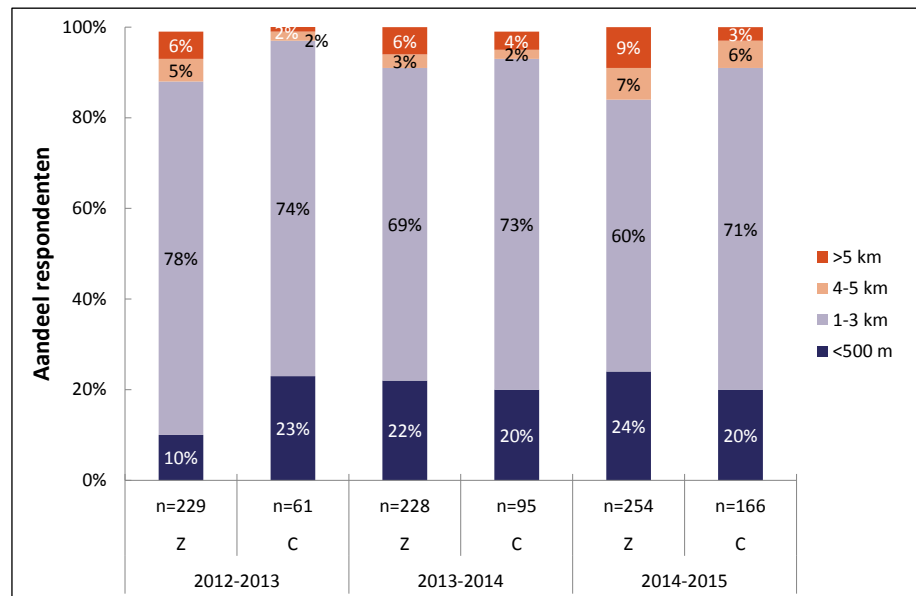
In het laatste jaar van de campagne is de vragenlijst verspreid onder de ouders van kinderen van groep 1 tot en met 8. Evenals in voorgaande jaren, is de verdeling van respondenten over groepen niet significant verschillend in Zeeland en het controlegebied (Afbelding 4.6).

Afbelding 4.6. Verdeling respondenten (kinderen/ouders) over de basisschoolgroepen in de steekproeven in Zeeland en het controlegebied in het najaar van 2014 (niet significant verschillend).

4.2.2.2. Afstand van school naar huis

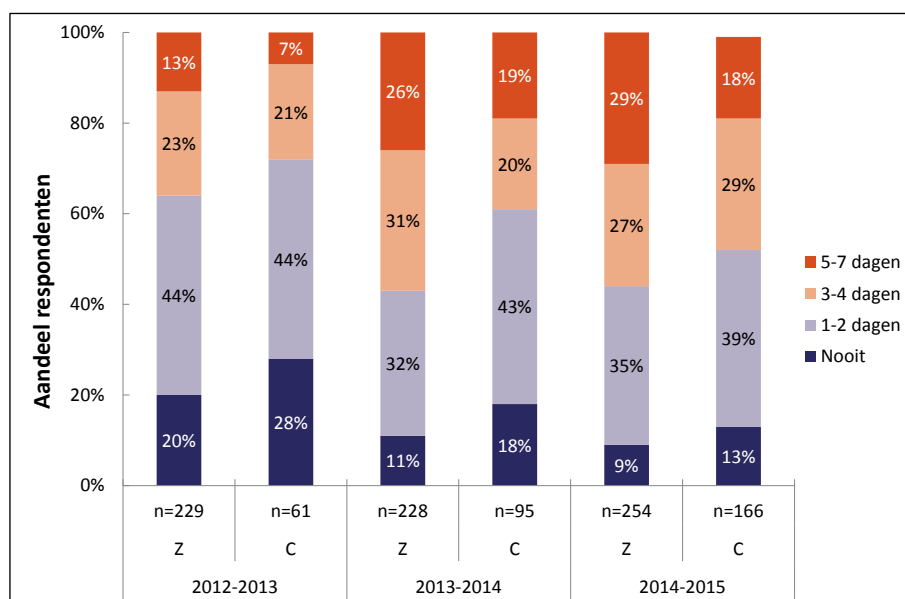
Wat betreft de afstand van huis tot school is er geen statistisch significant verschil tussen respondenten in Zeeland en het controlegebied. Kinderen wonen overwegend tussen de 1 en 3 kilometer van school af (*Afbeelding 4.7*). Over de verschillende onderzoeksjaren verschuift het beeld niet noemenswaardig. Dit resultaat bevestigt de aanname op grond waarvan het controlegebied was geselecteerd: namelijk dat dit niet veel van Zeeland verschilt (*Bijlage B*).

Afbeelding 4.7. Verdeling respondenten (kinderen/ouders) over de afstand tussen huis en school in de steekproeven in Zeeland (Z) en het controlegebied (C).

4.2.2.3. Fietsgebruik buiten ritten tussen huis en school

Ook is gevraagd naar het aantal dagen dat de kinderen buiten de rit tussen huis en school gefietst heeft (*Afbeelding 4.8*). Daarbij komt naar voren dat respondenten in Zeeland wat vaker 3-4 of 5-7 dagen fietsen voor andere ritten dan naar school dan de respondenten in het controlegebied. Deze verschillen waren echter alleen in 2013-2014 significant ($\chi^2(3, n=323)=9,17, p=0,027$), niet in 2012-2013 en 2014-2015 ($\chi^2(3, n=290)=3,18, p=0,365$; respectievelijk. $\chi^2(3, n=420)=7,19, p=0,066$).

Afbeelding 4.8. Verdeling respondenten (kinderen/ouders) over de frequentie van fietsen voor andere ritten dan naar school, in de steekproeven in Zeeland (Z) en het controlegebied (C).

4.2.3. Welke factoren spelen een rol bij het dragen van fietshelmen door kinderen?

Uit de vervolgvragenlijsten die zijn uitgezet in de drie schooljaren 2012-2015 blijkt een verband tussen het dragen van de fietshelm (zelfrapportage) en de volgende factoren:

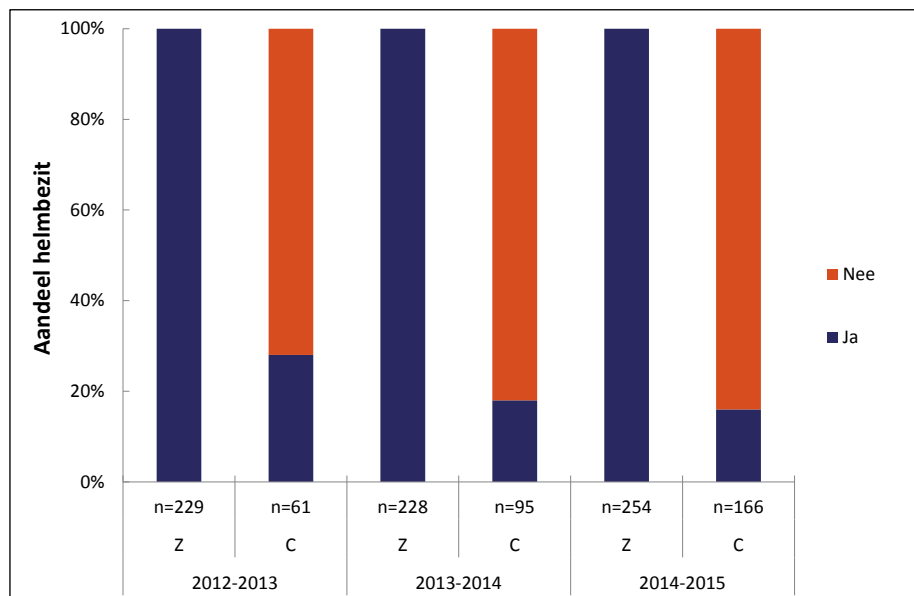
- Het zelfgerapporteerd fietshelmgebruik bij hogere groepen in de basisschool: vanaf groep 4 en hoger is het helmgebruik zeer laag.
- Zowel bij kinderen als bij ouders worden attitudes ten aanzien van de fietshelm minder positief naarmate het kind ouder wordt.
- De leeftijdstendens bij motieven is dezelfde als die bij attitudes: meer positieve motieven (om de fietshelm *wel* te dragen) bij kinderen in de laagste groepen, en meer negatieve motieven (motieven om de fietshelm *niet* te dragen) bij kinderen in de hogere groepen.
- Het zelfgerapporteerd helmgebruik verschilt vooral voor groep 4 sterk van de groepen 1 en 2; groep 3 neemt een overgangspositie in. Wat betreft motieven en attitudes zijn de verschillen tussen de groepen al eerder zichtbaar, namelijk tussen groep 3 enerzijds, en 1 en 2 anderzijds.
- De belangrijkste motieven voor jonge kinderen om de fietshelm te dragen zijn veiligheid en de wens van de ouders.
- Van de motieven om de helm *niet* te dragen is het meest genoemd: mijn vriendjes/vriendinnen dragen ook geen helm. Voor de kinderen in groepen 4 en 5 is dit het vaakst genoemde motief om de helm niet meer te dragen (31%-62%); in het laatste onderzoeksjaar 2014 was dit ook het meest genoemde motief bij kinderen in groep 2 en groep 3.
- Bij ouders van kinderen in groepen 4 en 5 van het basisonderwijs is het voornaamste motief om kinderen de helm niet meer te laten dragen het feit dat de meeste leeftijdsgenootjes ook geen helm meer dragen.

- Er is een sterke positieve relatie tussen regels stellen voor het dragen van de fietshelm door de ouder en het fietshelmgebruik van het kind.
- Circa driekwart van de ouders stelt geen regels ten aanzien van het helmgebruik van het kind.
- Ouders die geen gratis fietshelm hebben gekregen verwachten in meerderheid *niet* dat hun kind een fietshelm regelmatig zal gaan dragen wanneer er een gratis fietshelm zou worden gegeven.

Kortom, de resultaten laten zien dat het fietshelmgebruik van de kinderen in sterke mate beïnvloed wordt door ouders en door het gedrag, c.q. het fietshelmgebruik, van vriendjes/vriendinnen. Daarbij valt op dat een meerderheid van de ouders geen duidelijke regels stelt voor het fietshelmgebruik en dat het belangrijkste motief om de helm niet (meer) te dragen is dat vriendjes/vriendinnen dat ook niet doen.

4.2.4. Zelfgerapporteerd helmbezit

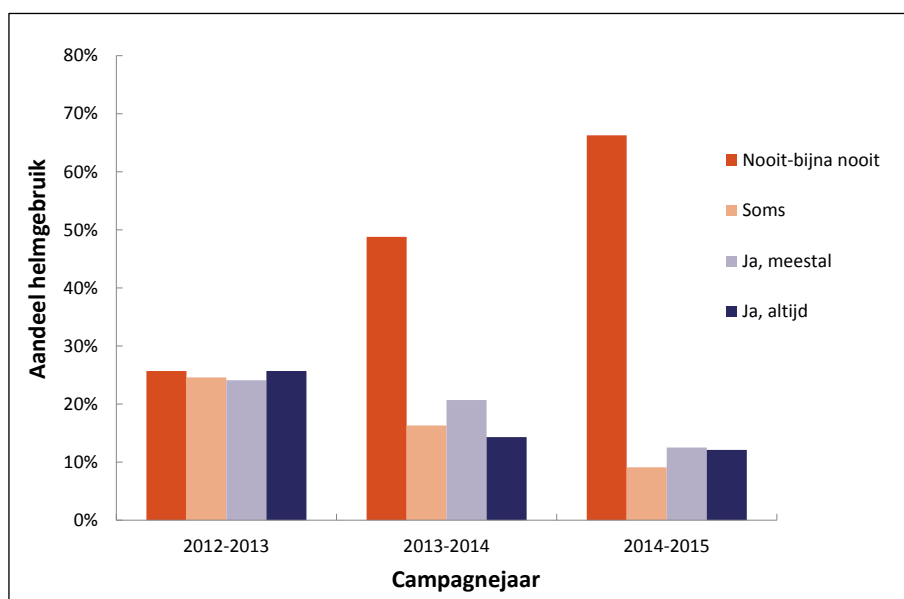
In Zeeland bleek 100% van de kinderen een fietshelm in bezit te hebben. In het controlegebied lag dat, zoals verwacht, aanzienlijk lager. De aandelen helmbezit varieerden in het controlegebied tussen 16% (in 2014-2015) en 28% (in 2012-2013; *Afbeelding 4.9*).

Afbeelding 4.9. Aandeel kinderen dat een helm bezit in Zeeland en het controlegebied.

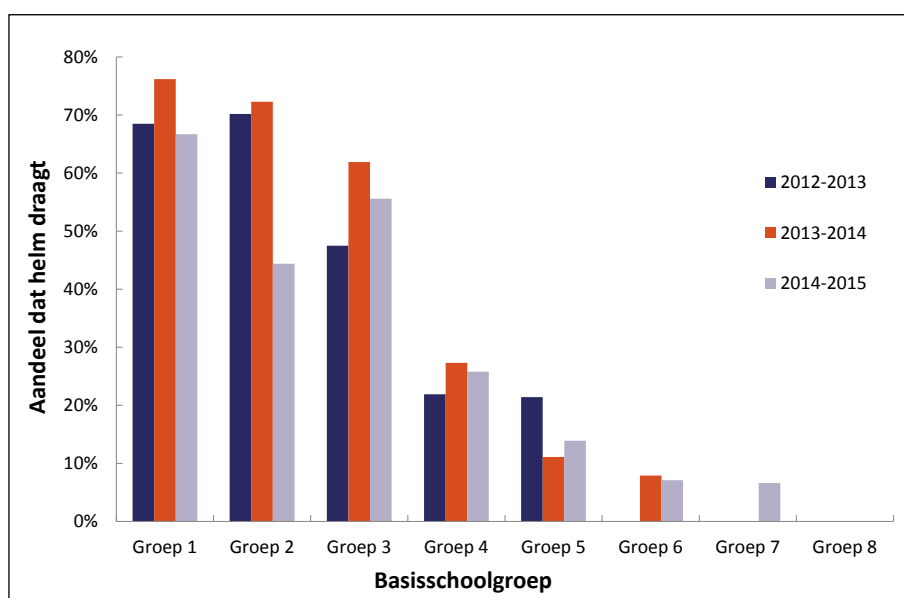
4.2.5. Zelfgerapporteerd helmgebruik

In Zeeland is de ouders gevraagd of hun kinderen het afgelopen jaar bij elke fietsrit de fietshelm hebben gedragen. *Afbeelding 4.10* laat zien dat naarmate de campagne vorderde het aandeel kinderen dat nooit of bijna nooit een helm droeg, steeg.

Afbeelding 4.10. Aandeel door ouders gerapporteerd helmgebruik van kinderen in Zeeland voor drie campagnejaren (2012-2013: kinderen uit groepen 1-5; 2013-2014: groepen 1-7; 2014-2015: groepen 1-8).

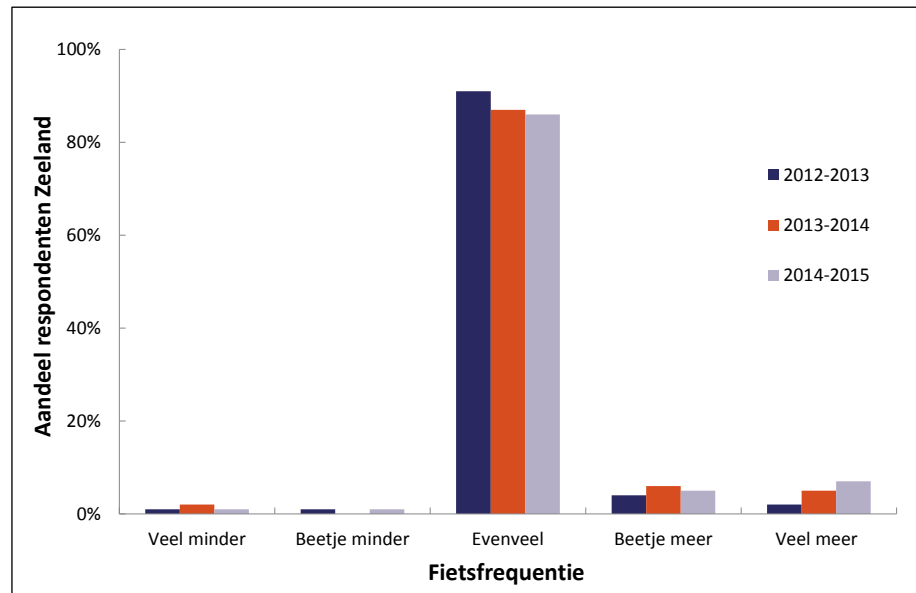
Er was een significant verband tussen de groep waarin een kind zat en de mate waarin het kind het afgelopen jaar de helm had gedragen. Het omslagpunt tussen het meestal/altijd dragen van de helm en het soms/nooit dragen lijkt te liggen bij de overgang van groep 3 naar groep 4 (Afbeelding 4.11). In groep 1 en 2 ligt het zelfgerapporteerde draagpercentage rond de 70% meestal/altijd, in groep 4 en 5 is dit afgenomen tot rond de 10 tot 20%. In 2014-2015 draagt volgens de ouders geen kind in groep 8 een fietshelm. Een volledig overzicht van deze resultaten is opgenomen in Tabel B.17 in Bijlage I.

Afbeelding 4.11. Aandeel kinderen in Zeeland dat meestal of altijd de helm draagt per groep van de basisschool, in de schooljaren (2012-2013, 2013-2014, en 2014-2015).

4.2.6. Fietsgedrag na helmontvangst

Aan de respondenten (ouders) in Zeeland werd gevraagd of het kind na ontvangst van de fietshelm meer of minder is gaan fietsen. *Afbeelding 4.12* toont antwoorden op deze vraag in jaren 2012, 2013 en 2014.

Afbeelding 4.12. Aandeel kinderen in Zeeland dat volgens de ouder evenveel, meer of minder is gaan fietsen na ontvangst van de fietshelm.

Het resultatenpatroon over de drie jaren is zeer consistent. Volgens opgave van de ouders fietst circa 90% van kinderen evenveel na ontvangst van de fietshelm als daarvoor. Voor 2% van de kinderen wordt minder fietsen gerapporteerd en voor 6% tot 11% juist meer fietsen.

4.2.7. Attituden

Om een idee te krijgen van de houding van ouders en kinderen in Zeeland tegenover het dragen van een fietshelm, is hen gevraagd in hoeverre zij het eens waren met een aantal stellingen over de fietshelm. *Tabel B.19* in *Bijlage I* presenteert een overzicht van de gegevens over de mate van instemming met deze items, uitgesplitst naar campagnejaar en naar groep van het kind. We merken op dat sommige percentages berusten op een betrekkelijk gering aantal waarnemingen (circa 20 waarnemingen). Deze percentages dienen met voorzichtigheid bekeken te worden.

4.2.7.1. Attituden van kinderen

Over het algemeen geldt dat naarmate het kind in een hogere groep zit, de instemming met negatieve attitude-uitspraken toeneemt en met positieve attitude-uitspraken af. Hoe ouder de groep kinderen, hoe minder positief de kinderen over de fietshelm zijn.

Het positieve attitude-item dat men zich veilig voelt door een fietshelm, wordt vooral door kinderen in groep 5 minder vaak genoemd (najaar 2013: 10% en

najaar 2014: 17%) dan door kinderen in groepen 1 t/m 4 (meestal tussen 28% en 41%).

Op twee negatief geformuleerde attitude-items zien we duidelijke verschillen optreden tussen kinderen in de groep 1 of 2 en kinderen in de hogere groepen. De negatieve attitude-uitspraak dat een fietshelm niet lekker zit wordt door kinderen in groep 1 nauwelijks onderschreven (2012-2015: 4-6%), maar wel door kinderen in hogere groepen. Van de kinderen in groepen 4 en 5 is bijvoorbeeld 23-35% het eens met deze uitspraak (onderzoeksjaren 2012-2013 t/m 2014-2015).

Een andere negatieve attitude-uitspraak is dat men een fietshelm niet nodig vindt. In bijna alle onderzoeksjaren zijn kinderen in groep 3 en hoger het twee tot vier keer zo vaak eens met deze uitspraak (16-37%) dan kinderen in groep 1 en 2 (0 tot 9%).

4.2.7.2. Attituden van ouders

Evenals bij de kinderen is er in de attituden van de ouders een verschuiving zichtbaar in de mate van instemming met attitude-uitspraken wanneer het kind in een hogere groep van de basisschool zit. Wanneer het kind in een hogere groep zit neemt de instemming met negatieve attitude-uitspraken toe en met positieve attitude-uitspraken af.

Ouders zijn het nog vaker dan kinderen oneens met de attitude-uitspraak dat iedereen een fietshelm zou moeten dragen: de aandelen 'helemaal eens' variëren in de meeste jaren tussen 0 en 10%; bij kinderen was dat 5-19%.

4.2.8. *Motieven*

In deze paragraaf kijken we naar de motieven kinderen in Zeeland om de fietshelm wel of niet te gebruiken en naar de motieven van ouders in Zeeland om de fietshelm wel of niet te laten gebruiken door hun kind. In *Bijlage I* zijn de tabellen met een volledig overzicht opgenomen. Via rangordnummers is duidelijk gemaakt welke motieven het vaakst worden genoemd.

4.2.8.1. Motieven van kinderen

Tabel B.20 in *Bijlage I* presenteert gegevens over de motieven van kinderen om de fietshelm wel te dragen, uitgesplitst naar groep van de basisschool en naar campagnejaar. De percentages in de tabel over de kinderen zijn soms gebaseerd op een beperkt aantal waarnemingen en dienen met voorzichtigheid geïnterpreteerd te worden.

Over het algemeen geldt dat – evenals bij attituden – positieve motieven ten aanzien van de fietshelm vaker worden genoemd door kinderen in de laagste groepen en negatieve motieven vaker worden genoemd door kinderen in de hogere groepen.

Het meest genoemde motief van kinderen om de fietshelm *wel* te dragen is dat het veilig is. Dit motief wordt in alle jaren en in alle groepen het vaakst genoemd. Het aandeel kinderen in groepen 1 t/m 4 dat dit motief noemt varieert tussen 36-62% en bij kinderen in groep 5 tussen 17-24%.

Op de tweede plaats staat het motief dat hun ouders willen dat zij een fietshelm dragen. Dit motief is in bijna alle jaren en alle groepen het tweede motief; soms staat het op de derde of zelfs gedeelde eerste plaats. Het aandeel kinderen in groepen 1-4 dat dit motief noemt, varieert tussen 33% en 62%, en in groep 5 tussen 14% en 21%.

Het motief dat als derde het vaakst genoemd wordt is dat het kind de helm ook mooi vindt. Dit motief wordt vooral vaak genoemd door kinderen in groep 1 (40 tot 53%).

Wat betreft de motieven om de helm *niet* te dragen (*Tabel B.21 in Bijlage I*) is er ook een motief dat veruit het meest genoemd wordt, namelijk: mijn vriendjes/vriendinnen dragen ook geen helm. Voor de kinderen in groepen 4 en 5 is dit het vaakst genoemde motief om de helm niet (meer) te dragen (31%-62%). In het laatste onderzoeksjaar 2014 was dit overigens ook het meest genoemde motief bij kinderen in groep 2 en groep 3.

Het motief dat soms de eerste plaats deelt met het voorgaande motief en dat ook vaak als tweede of derde wordt genoemd, is het motief dat de fietshelm niet lekker zit. Kinderen in groepen 4 en 5 noemen dit motief vaak (bijna alle aandelen variërend tussen 30%-44%).

Als derde in de rangordening van negatieve motieven staat het motief dat men de fietshelm niet nodig heeft. Vooral kinderen in groep 4 en 5 noemen dit motief vaak (bijna alle aandelen variërend tussen 30%-44%).

Drie motieven worden vrijwel niet genoemd: 'ik heb een nieuwe fietshelm nodig', 'ik ben ermee gepest', 'ik vind het lastig de fietshelm op te zetten'.

4.2.8.2. Motieven van ouders

Tabel B.22 en Tabel B.23 in Bijlage I tonen de motieven die ouders noemen om een fietshelm wel of niet te laten dragen door hun kind.

De positieve motieven van ouders om de helm te laten dragen laten het volgende patroon zien:

- De motieven om de fietshelm wel te laten dragen worden vaker genoemd wanneer het kind in een lagere groep van de basisschool zit.
- Het meest genoemde motief in alle jaren om een kind de helm te laten dragen is het verkleinen van risico op hoofdletsel (50-79% van de ouders van kinderen in groepen 1 en 2; 19-41% van de ouders van kinderen in de hogere groepen).
- Een ander vaak genoemd motief om de helm wel te laten dragen is 'ik vind een helm nodig'; dit motief wordt, evenals het vorige, geleidelijk aan minder vaak genoemd naarmate de kinderen ouder zijn.
- Het motief 'een fietshelm hoort bij het fietsen' wordt bij ouders van kinderen in groep 1 vaker genoemd dan bij ouders van kinderen in groep 2. Ouders van kinderen in groep 5 noemen dit motief helemaal niet meer.
- De motieven 'ik vind een helm nodig', en 'fietshelm hoort bij het fietsen', noemen ouders vaker voor kinderen in groep 1 dan voor kinderen in groep 2.
- Het minst genoemde motief is 'mijn kind draagt een helm om beter gezien te worden'.

Wanneer we kijken naar de motieven van ouders om de fietshelm *niet* langer te laten dragen zien we het volgende:

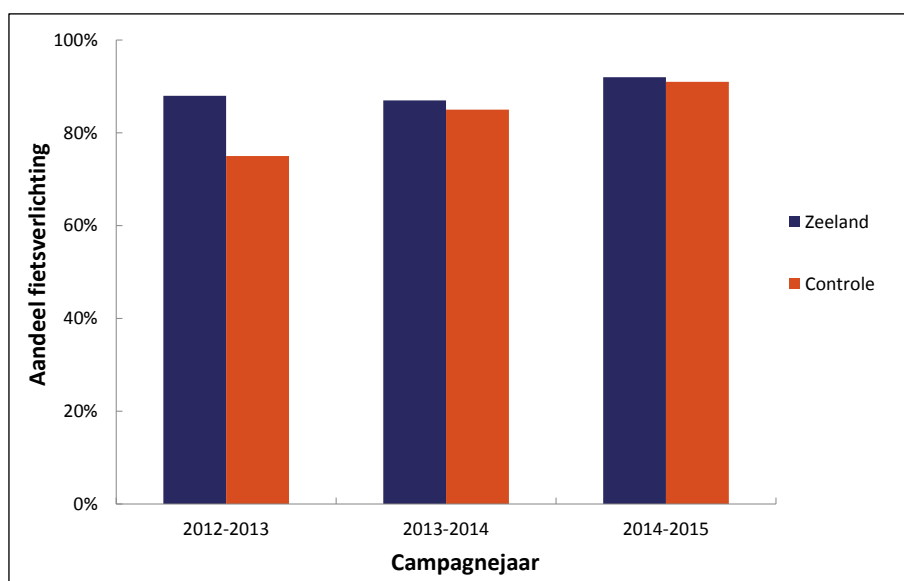
- Het vaakst genoemde motief om kinderen niet langer een fietshelm te laten dragen is dat de leeftijdsgenootjes ook zonder fietshelm fietsen en dat de ouder niet wil dat het kind opvalt. Dit motief wordt vooral vaak genoemd door ouders van kinderen in groep 5 (29-43%), maar ook voor kinderen in de groepen 2,3 en 4 (10-27%).
- Motieven die vaak als tweede of derde worden genoemd zijn de motieven dat men een fietshelm niet nodig vindt, dat het kind voorzichtig is en veilig genoeg fietst, en dat men de route naar school voldoende veilig vindt.

We concluderen dat de motieven van ouders om hun kind een fietshelm te laten dragen minder vaak genoemd worden naarmate het kind ouder wordt. Bij een aantal motieven zijn de verschillen tussen ouders van kinderen in groep 1 en 2 al zichtbaar. Een voorbeeld is het motief dat een fietshelm bij het fietsen hoort. Ouders in groep 1 noemen dit anderhalf keer zo vaak als ouders in groep 2 en in groep 5 wordt dit motief helemaal niet meer genoemd.

4.2.9. Voeren van fietsverlichting

Om een idee te krijgen van de achterliggende (veiligheids)motieven waarom ouders hun kind een helm laten dragen, hebben wij hun gevraagd of hun kind altijd verlichting voert op de fiets in het donker. *Afbeelding 4.13* toont de aandelen kinderen die volgens de ouders altijd met fietsverlichting rijden in het donker.

In jaren 2013-2014 en 2014-2015 is er geen significant verschil tussen Zeeland en het controlegebied wat betreft het voeren van fietsverlichting in het donker. In 2012-2013 voeren kinderen in Zeeland volgens de ouders vaker 'altijd fietsverlichting' (88%) dan kinderen in het controlegebied (75%); dit verschil is significant ($\chi^2(3, n=316)=6,1, p=0,046$). Het aandeel kinderen dat altijd fietsverlichting voert, verandert niet over de jaren heen.

Afbeelding 4.13. Aandeel kinderen in Zeeland en het controlegebied, dat volgens ouders altijd fietsverlichting voert in het donker.

De mogelijke samenhang tussen het voeren van fietsverlichting en het dragen van een fietshelm werd bekeken aan de hand van correlaties. In de laatste twee campagnejaren bleek er een kleine negatieve, maar significante samenhang tussen het voeren van fietsverlichting en het dragen van een fietshelm (2013-2014: $r=-0,220$, $p=0,001$; 2014-2015: $r=-0,179$, $p=0,002$). De negatieve correlaties wijzen erop dat er een lichte tendens is dat kinderen die minder een fietshelm dragen, juist vaker fietsverlichting zouden voeren in het donker. Voor het campagnejaar 2012-2013 bleek er geen significante samenhang.

Tabel 4.2 toont de redenen voor het voeren van fietsverlichting, uitgesplitst naar Zeeland en controlegebied en naar onderzoeksjaren. De veruit belangrijkste reden is om (beter) gezien te worden door andere weggebruikers.

Reden voeren van fietsverlichting	2012-2013		2013-2014		2014-2015	
	Zeeland	Controle	Zeeland	Controle	Zeeland	Controle
Om gezien te worden	91%	88%	90%	92%	91%	94%
Verplicht	39%	38%	42%	39%	42%	42%
Beter zicht op weg	32%	34%	36%	37%	34%	37%
Gewoonte	17%	21%	17%	21%	18%	15%
Kans bekeuring	7%	10%	10%	10%	9%	7%

Tabel 4.2. Redenen voor het voeren van fietsverlichting in Zeeland en het controlegebied in 2012-2013, 2013-2014, en 2014-2015.

Over de jaren heen zijn er geen verschillen in de mate waarin de respondenten een bepaalde reden noemt, en de respondenten in Zeeland en het controlegebied noemen elk van de redenen ook bijna even vaak.

4.2.10. Factoren van invloed op het zelfgerapporteerde helmgebruik

Uit de literatuur (Ross, Brinson & Ross, 2014) komen twee factoren naar voren die een rol spelen bij zelfgerapporteerd helmgebruik: de leeftijd van het kind en de rol die ouders spelen bij het dragen van de fietshelm. Er is daarom voor elk jaar gekeken naar het zelfgerapporteerde fietshelmgebruik en de samenhang met de leeftijd van het kind, en met de rol van de ouders. Er is een significante samenhang tussen de leeftijd van het kind en het zelfgerapporteerd dragen van de fietshelm. Hoe jonger het kind, hoe vaker het kind een fietshelm draagt. Ook draagt het kind vaker een fietshelm als ouders regels stellen voor het dragen van de fietshelm. Tabel 4.3 toont de correlaties tussen deze kenmerken.

Zelfgerapporteerd helmgebruik en ...	2012-2013	2013-2014	2014-2015
De leeftijd van het kind	$r(178)=-0,45$	$r(194)=-0,64$	$r(254)=-0,56$
Regels stellen door de ouders	$r(178)=0,53$	$r(194)=0,54$	$r(254)=0,51$
Alle correlaties zijn significant ($p<0,001$)			

Tabel 4.3. Pearson-correlaties tussen zelfgerapporteerd helmgebruik en de leeftijd van het kind en tussen helmgebruik en het regels stellen door de ouders.

4.2.10.1. Invloed van de ouder/rol van de ouder

Wanneer het regel stellen zo belangrijk is, is het ook belangrijk om te weten welk deel van de ouders daadwerkelijk een regel stelt. De vragenlijsten in schooljaren 2012-2015 laten zien dat in elk jaar ongeveer driekwart van de ouders geen regel heeft gesteld voor het fietshelmgebruik (*Tabel 4.4*). Omdat ouders van jonge kinderen (groepen 1 en 2) en ouders met een positieve attitude ten opzichte van fietsen of de fietshelm wat oververtegenwoordigd zijn in de steekproeven van 2012 en 2013, geven deze resultaten mogelijk een nog iets te rooskleurig beeld.

Attitudevraag	Antwoord	2012-2013	2013-2014	2014-2015
Ik let er bewust op dat mijn kind de helm goed opzet en juist bevestigt	Ja meestal / altijd	n=217 (62%)	n=209 (52%)	n=254 (45%)
Ik heb regels opgesteld voor het dragen van de fietshelm	Nee	n=22 (75%)	n=228 (77%)	n=254 (78%)
Ik zie erop toe dat de regels worden nageleefd	Ja	n=26 (92%)	n=53 (94%)	n=55 (87%)

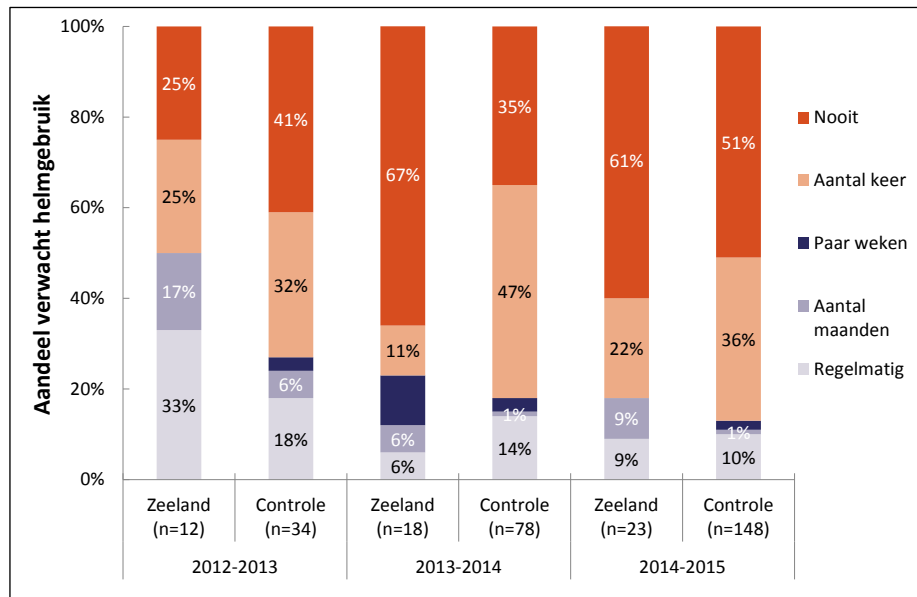
Tabel 4.4. *Vragen over rol van ouders bij het helmgebruik door kinderen.*

4.2.11. Verwacht gedrag bij gratis fietshelm

Er waren twee groepen ouders die buiten het campagnebereik vielen: ouders in het controlegebied en ouders van kinderen die in Zeeland geen gratis fietshelm hadden ontvangen. Deze beide groepen is gevraagd naar hun verwachting ten aanzien van fietshelmgebruik en fietsgedrag van hun kinderen wanneer zij een gratis fietshelm zouden krijgen.

4.2.11.1. Verwacht fietshelmgebruik bij gratis fietshelm

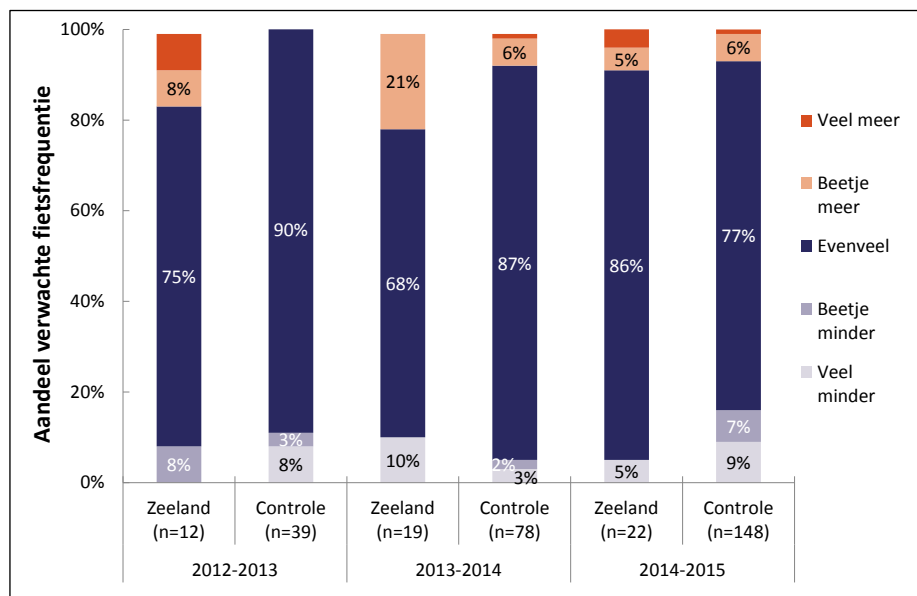
Een meerderheid van de ouders in het controlegebied en de ouders in Zeeland die buiten het campagnebereik vielen, verwacht dat hun kind de fietshelm nooit of slechts een aantal keer zal dragen. *Afbeelding 4.14* toont de verdeling van de antwoorden op deze vraag.

Afbeelding 4.14. *Fietshelmgebruik dat buiten het campagnebereik door ouders van hun kind wordt verwacht, bij het verstrekken van een gratis helm.*

4.2.11.2. Verwacht fietsgedrag bij gratis fietshelm

Een meerderheid van de ouders in het controlegebied en de ouders in Zeeland die buiten het campagnebereik vielen verwachtten dat hun kinderen evenveel blijven fietsen als zij een gratis fietshelm zouden krijgen (Afbeelding 4.15). Dit resultatenpatroon is over alle jaren en beide gebieden consistent.

Afbeelding 4.15. *Fietsgedrag dat buiten het campagnebereik door ouders van hun kind wordt verwacht, bij het verstrekken van een gratis helm.*

5. Discussie, aanbevelingen en conclusie

Om de verkeersveiligheid van jonge fietsende kinderen in Zeeland te vergroten heeft de provincie Zeeland samen met het Regionaal Orgaan Verkeersveiligheid een fietshelmcampagne opgezet. Het doel van de campagne was om het vrijwillig dragen van de fietshelm te stimuleren om daarmee ernstig hoofdletsel bij fietsongevallen in de leeftijdsgroep van 4 tot 8 jaar tegen te gaan. De campagne is gestart in het schooljaar 2010-2011 en is afgerond in het schooljaar 2014-2015. In dit hoofdstuk gaan we nader in op de belangrijkste uitkomsten van de evaluatie. De fietshelmcampagne in Zeeland kende verschillende campagne elementen, zoals een speciaal voor de campagne ontwikkelde fietshelm, gratis verspreiding van fietshelmen onder alle kinderen van de groepen 1-4 van basisscholen in Zeeland, voorlichting aan ouders en kinderen, voor de campagne ontwikkelde educatiematerialen en betrokkenheid van de scholen.

5.1. Effect op waargenomen helmgebruik in het verkeer

Na het eerste jaar van de campagne was er een duidelijke stijging van het gebruik van fietshelmen bij 4- tot 8-jarige fietsende kinderen in Zeeland. In dit eerste jaar was er naast het uitdelen van de fietshelm veel aandacht voor educatie en informatie rondom de fietshelm. Het fietshelmgebruik in Zeeland verbeterde met circa 12 percentagepunten ten opzichte van de voormeting: van 3,3% naar 15,7% gemiddeld voor zowel locaties nabij scholen als andere locaties. In het controlegebied bleef het fietshelmgebruik gelijk. Dit gedragseffect van 12 percentagepunten in het eerste jaar van de Zeeuwse campagne is groter dan doorgaans wordt gevonden voor campagnes die vrijwillige gedragsverandering beogen (Renes et al., 2011). Deze liggen meestal rond de 3 à 5 percentagepunten: 3 à 5% van de doelgroep vertoont naar aanleiding van de campagne de gewenste gedragsverandering.

Het feit dat het gedragseffect van de campagne in de latere jaren van de campagne niet werd bestendigd heeft waarschijnlijk te maken met twee factoren. Allereerst werden de campagneactiviteiten in het tweede en derde jaar van de campagne (2011-2013) beperkt tot het uitdelen van gratis fietshelmen. Andere campagne onderdelen zoals voorlichting en educatie-activiteiten zijn in die periode stopgezet. Dat naast het verstrekken van fietshelmen aanvullende informatie en educatie belangrijk is voor een succesvolle fietshelmcampagne voor kinderen is ook aangetoond in een recente internationale overzichtsstudie naar fietshelmcampagnes (Owen et al., 2011).

Het bereikte gedragseffect is in de loop van de campagne niet verder doorgestegen, terwijl dit wel verwacht had kunnen worden. Er zijn immers steeds meer fietshelmen uitgedeeld en steeds meer kinderen konden een fietshelm hebben. Een mogelijke verklaring is dat jonge kinderen na een jaar stoppen met het regelmatig of altijd dragen van een fietshelm, omdat zij zelf en hun ouders het niet meer nodig vinden een helm te dragen. Ouders geven ook aan meer vertrouwen te krijgen in de fietsvaardigheid van het kind en in de bekendheid van het kind met de fietsroute naar school. Het gevolg is dat het belang van de helm als beschermingsmiddel minder groot wordt geacht. Het is lastig het geobserveerde gedragseffect van de

Zeeuwse fietshelmcampagne te vergelijken met de eerdere Nederlandse fietshelmcampagnes (Seijts et al., 1992; Steenbakkers et al., 1996) omdat deze alleen naar zelfgerapporteerd helmgebruik hebben gekeken.

5.2. **Beïnvloeders van fietshelmgebruik**

De vragenlijstevaluaties in de laatste twee campagnejaren (najaar 2012-najaar 2014) geven aan dat een meerderheid van de schoolkinderen in groepen 4 tot en met 8 van het basisonderwijs in Zeeland geen fietshelm draagt. Dit is een belangrijk obstakel voor een langer durend gedragseffect.

Voor zowel ouders als kinderen is het zichtbare fietshelmgebruik van leeftijdgenoten, of het ontbreken daarvan, een mentaal ijkpunt voor wat normaal of gewenst is voor het kind. Immers het meest genoemde motief om de fietshelm niet te dragen is omdat vriendjes en vriendinnetjes dit ook niet doen. Dit wordt zowel door ouders als door kinderen genoemd en speelt met name een rol bij de wat oudere kinderen. Kinderen (en hun ouders) die zien dat oudere kinderen geen fietshelm dragen kunnen daaruit afleiden dat het niet-dragen van een fietshelm de norm is voor een wat ouder kind. Verschillende psychologische theorieën benadrukken dat zowel volwassen mensen als kinderen zich sterk laten beïnvloeden door het gedrag van anderen en de onderliggende sociale norm die ze daaruit afleiden (Berkowitz, 2004; Cialdini, 2007). Dat de sociale omgeving van kinderen voor hen belangrijk is, liet ook de evaluatie van twee eerdere fietshelmcampagnes (Seijts et al., 1992; Steenbakkers et al., 1996) zien. In beide studies hebben kinderen aangegeven de helm niet meer te willen dragen vanwege de negatieve reacties uit de sociale omgeving. Het wel of niet dragen van een fietshelm door leeftijdgenoten geeft mogelijk een norm aan waaraan zowel ouders als kinderen zich gebonden voelen. Het is weinig kansrijk voor een campagne om op te boksen tegen deze voor ouders en kinderen zichtbare norm.

Voor ouders is veiligheid (vermindering letselrisico) zonder meer het belangrijkste motief om het kind een fietshelm te laten dragen. Dit motief wordt minder frequent genoemd naarmate het kind in een hogere groep zit en gaat gepaard met een afnemend fietshelmgebruik onder kinderen. Een mogelijke reden waarom het veiligheidsmotief in belang afneemt voor ouders naarmate het kind ouder wordt is dat ouders na verloop van tijd meer vertrouwen krijgen in de vaardigheid van hun kind om zich veilig door het verkeer te begeven op de fiets. Het feit dat het kind steeds vertrouwer raakt met de fietsroute naar school kan bijdragen aan dit vertrouwen. Eerder onderzoek bevestigt dat naarmate kinderen ouder worden, ouders hun verkeersbekwaamheid hoger inschatten, waardoor ze hun kind ook steeds beter in staat achten om zich veilig van en naar school te bewegen (Hoekstra & Mesken, 2010).

5.3. **Sterke punten en beperkingen van het onderzoek**

Deze evaluatiestudie heeft laten zien dat een campagne waarin niet alleen gratis helmen worden verstrekt, maar waarin ook wordt geïnvesteerd in educatie voor kinderen en informatie voor leerkrachten en ouders een positief effect kan hebben op het helmgebruik van jonge kinderen. Een belangrijk aspect in deze evaluatiestudie is het feit dat er sprake was van een controlegebied. Met het gebruik van een controlegebied kon worden onderzocht wat

er met het helmgebruik van kinderen gebeurt als er geen helmcampagne wordt gevoerd. Nu er in Zeeland wel een verandering in helmgebruik is geconstateerd en niet in het controlegebied, is er meer reden om aan te nemen dat de verandering in Zeeland daadwerkelijk het gevolg van de campagne is geweest dan als er geen controlegebied in het onderzoek zou zijn betrokken. Hoewel de respondenten in Zeeland en het controlegebied bij voorbaat niet noemenswaardig verschilden op belangrijke kenmerken, kunnen we niet helemaal uitsluiten dat er andere, ongeobserveerde, verschillen tussen de twee gebieden zijn geweest die mede het fietshelmgebruik hebben bepaald. Wel staat vast dat de verandering in helmgebruik in Zeeland in het eerste jaar in ieder geval samenhangt (geassocieerd is) met de invoering van de helmcampagne aldaar.

Ook is het een voordeel dat het effect van de campagne op het daadwerkelijk dragen van de helm (met een observatiestudie) is gemeten en niet alleen het zelfgerapporteerd gedrag (met een vragenlijst). Eerdere studies hebben laten zien dat het bezit van een (gratis) fietshelm niet altijd resulteert in het dragen van een fietshelm (Bloks et al., 2006).

Hoewel de studie wetenschappelijk verantwoord is opgezet en uitgevoerd, heeft het ook een aantal beperkingen. De observatiestudie is in 2013 alleen uitgevoerd in Zeeland. Omdat er toen geen meting in het controlegebied heeft plaatsgevonden is het niet uit te sluiten dat het gevonden effect door iets anders dan de campagne is veroorzaakt. Met de jaarlijkse vragenlijststudie is een beeld gekregen welke motieven, attitudes en andere factoren een rol spelen bij het al dan niet dragen van een fietshelm. Om ouders voor langere tijd aan de vragenlijststudie te binden is een beloningssysteem ingezet. Als ouders vaker mee zouden doen, konden zij 'sparen' voor een groter bedrag. Tevens is het moment waarop de vragenlijst is afgenomen in overleg met de scholen bepaald. Desondanks kende het vragenlijstonderzoek een relatief lage respons. Hiermee is de generaliseerbaarheid van de vragenlijst studie beperkt.

5.4. **Aanbevelingen voor vervolg**

De fietshelmcampagne in Zeeland liet in het eerste jaar een stijging in fietshelmgebruik zien, maar heeft in latere jaren het gedragseffect niet kunnen bestendigen. Enerzijds is dit waarschijnlijk te wijten aan het feit dat de campagneactiviteiten – voorlichting en educatie - na het eerste jaar van de campagne op een lager pitje werd gezet. Een andere, waarschijnlijk belangrijke factor is dat de campagne moet opboksen tegen de norm dat men in Nederland zonder helm fietst. De helmen zijn in het eerste jaar uitgedeeld aan kinderen in groep 1 tot en met 4. Hiermee kan de indruk gewekt worden dat een helm niet nodig is als het kind naar groep 5 gaat. Deze kinderen hebben immers geen helm gekregen.

We geven de volgende aanbevelingen voor eventuele vervolgcampagnes. Dat doen we op basis van de bevindingen in de huidige evaluatiestudie in combinatie met wat bekend is uit de literatuur over gedragsbeïnvloeding en effectief campagne voeren.

5.4.1. *Sociale norm*

Kinderen en volwassenen worden sterk beïnvloed door wat zij zien als 'normaal' (Berkowitz, 2004; Cialdini, 2007). Hoe meer kinderen een fietshelm dragen, hoe normaler de kinderen (en hun ouders) dit gaan vinden. Daarom is het van belang om activiteiten te organiseren waarin de zichtbaarheid van de fietshelm optimaal naar voren komt. Het uitdelen van de fietshelm aan *alle* basisschoolleerlingen – en niet alleen aan de groepen 1-4 – zou eraan bij kunnen dragen dat de fietshelm langere tijd gedragen wordt.

5.4.2. *Voorlichting en educatie*

Voorlichting en educatie zijn belangrijke componenten in een campagne (Owen et al., 2011). Het verdient aanbeveling om jaarlijkse campagne-activiteiten in de sfeer van voorlichting en educatie te organiseren om het helmgebruik bij jonge kinderen (12 jaar en jonger) te bevorderen of op peil te houden (Owen et al., 2011). Daarnaast is er een belangrijke rol voor de ouders. Ouders die strenge regels hebben voor het helmgebruik, hebben kinderen die hun helm vaker dragen (Ross, Brinson & Ross, 2014). Dit onderzoek heeft laten zien dat circa driekwart van de ouders geen regel hierover stelt voor het kind. In voorlichting over het fietshelmgebruik zou op het belang hiervan gewezen kunnen worden.

5.5. **Conclusie**

Het doel van deze Zeeuwse fietshelmcampagne was het vrijwillig dragen van de fietshelm bij jonge kinderen te bevorderen. Deze evaluatiestudie heeft laten zien dat de Zeeuwse fietshelmcampagne het fietshelmgebruik tijdelijk heeft bevorderd. Dit is mogelijk gebleken in het jaar dat het verstrekken van gratis helmen gepaard ging met educatie en voorlichting. Dit gedragseffect is echter niet bestendig in latere jaren, waarin geen aanvullende activiteiten meer werden georganiseerd.

Naast aanvullende voorlichting en educatie bleek ook de 'sociale norm' een belangrijke factor in deze campagne. Ouders en kinderen worden sterk beïnvloed door de norm dat men in Nederland zonder fietshelm fietst.

Literatuur

Aarts, L.T., Eenink, R.G. & Weijermars, W.A.M. (2014). *Opschakelen naar meer verkeersveiligheid: naar maximale verkeersveiligheid voor en door iedereen*. R-2014-37. Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Verkeersveiligheid SWOV, Den Haag.

Aarts, L.T., Eenink, R.G., Weijermars, W.A.M., Knapper, A., et al. (2014). *Soms moet er iets gebeuren voor er iets gebeurt: verkenning van mogelijkheden om de haalbaarheid van de verkeersveiligheidsdoelstellingen te vergroten*. R-2014-37A. Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Verkeersveiligheid SWOV, Den Haag.

Berg, P. & Westerling, R. (2001). *Bicycle helmet use among schoolchildren--the influence of parental involvement and children's attitudes*. In: Injury Prevention: Journal of the International Society for Child and Adolescent Injury Prevention, vol. 7, nr. 3, p. 218-222.

Berkowitz, A.D. (2004). *The social norms approach: theory, research, and annotated bibliography*. Geraadpleegd september 2016 op http://www.alanberkowitz.com/articles/social_norms.pdf.

Bloks, L.A.M., Vriend, I., Goldenbeld, C. & Schaalma, H. (2006). *Fietshelmgebruik door jonge kinderen in Nederland: de rol van ouders*. In: Tijdschrift voor Gezondheidswetenschappen, vol. 84, nr. 2, p. 76-82.

Boele, M., Panneman, M., Adriaensens, L., Goldenbeld, Ch., et al. (2016). *Fietshelmcampagne 'Coole kop, helm op!' in Zeeland; Evaluatie van de effecten*. SWOV/VeiligheidNL, Den Haag/Amsterdam.

Cialdini, R.B. (2007). *Influence: the psychology of persuasion*. Harper Collins, New York.

Elvik, R. (2011). *Publication bias and time-trend bias in meta-analysis of bicycle helmet efficacy: a re-analysis of Attewell, Glase and McFadden, 2001*. In: Accident Analysis & Prevention, vol. 43, p. 1245-1251.

Gezondheidsraad (2006). *Plan de campagne; Bevordering van gezond gedrag door massamediale voorlichting*. Publicatie nr 2006/16. Gezondheidsraad, Den Haag.

Goldenbeld, C. & Schoon, C.C. (2010). *Evaluatie project Helm. Beschrijving van een evaluatie van project fietshelmen Zeeland in periode 2010-2015*. Notitie. Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Verkeersveiligheid SWOV, Leidschendam.

Goldenbeld, C., Vugt, M.J.H. van & Schaalma, H. (2003). *De fietshelm wint terrein in Nederland*. In: Tijdschrift voor Gezondheidswetenschappen TSG, vol. 81, nr. 1, p. 18-23.

Hoekstra, A.T.G. & Mesken, J. (2010). *De rol van ouders bij informele verkeerseducatie: vragenlijststudie naar kennis, behoeften en motieven van ouders*. R-2010-31. Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Verkeersveiligheid, Leidschendam.

Hynd, D., Cuerden, R., Reid, S. & Adams, S. (2009). *The potential for cycle helmets to prevent injury - a review of the evidence*. PPR 446. Transport Research Laboratory TRL, Crowthorne, Berkshire.

Jaccard, J. (2001). *Interaction effects in logistic regression*. Sage University papers series on Quantitative applications in the social sciences 07-135, Thousand Oaks, Sage, California.

Kemler, H.J., Ormel, W., Jonkhoff, L., Klein Wolt, K., et al. (2009). *De fietshelm bij kinderen en jongeren. Onderzoek naar de voor- en nadelen*. Stichting Consument en Veiligheid, Amsterdam.

Owen, R., Kendrick, D., Mulvaney, C., Coleman, T., et al. (2011). *Non-legislative interventions for the promotion of cycle helmet wearing by children*. In: Cochrane Database Syst Rev, nr. 11, p. Cd003985.

Panneman, M., Adriaensens, L. & Blatter, B. (2016). *Fietshelm campagne Zeeland 2011-2015, Onderzoek naar effect, kosten en baten*. VeiligheidNL, Amsterdam.

Provincie Zeeland & ROVZ (2012). *Factsheet Coole kop, helm op!* Geraadpleegd 2015 op <http://www.swov.nl/NL/Actueel/Factsheet-TrappenScoortJr.pdf>.

Renes, R.J., Putte, B. van de, Breukelen, R. van, Loef, J., et al. (2011). *Gedragsverandering via campagnes*. Ministerie van Algemene Zaken, Dienst Publiek en Communicatie, Den Haag.

Ross, L.T., Brinson, M.K. & Ross, T.P. (2014). *Parenting influences on bicycle helmet rules and estimations of children's helmet use*. In: The Journal of Psychology, vol. 148, nr. 2, p. 197-213.

Royal, S., Kendrick, D. & Coleman, T. (2007). *Promoting bicycle helmet wearing by children using non-legislative interventions: systematic review and meta-analysis*. In: Injury Prevention : Journal of the International Society for Child and Adolescent Injury Prevention, vol. 13, p. 162-167.

Seijts, G.H.P., Kok, G.J., Bouter, L.M. & Klip, W.A.J. (1992). *Determinanten van het dragen van een fietshelm. Resultaten van een exploratieve studie in drie basisscholen*. In: Gedrag en Gezondheid, vol. 20, p. 128-144.

Steenbakkens, M., Goldenbeld, C., Dijkman, A. & Venema, A. (1996). *Promotie vrijwillig gebruik van fietshelmen in de Bollenstreek: de resultaten van een project bij twee basisscholen*. Intern rapport 154. Stichting Consument en Veiligheid, Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Verkeersveiligheid, Amsterdam.

Stortelder, J. (2010). *Veldwerkplan fietshelmcampagne*. Provincie Zeeland, Cluster Monitoring Verkeer en Vervoer, Middelburg.

SWOV (2015). *Angstaanjagende en confronterende voorlichting*. SWOV-Factsheet, juli 2015. Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Verkeersveiligheid SWOV, Den Haag.

SWOV (2016). *Fietshelmen*. SWOV-Factsheet, oktober 2016. Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Verkeersveiligheid SWOV, Den Haag.

Towner, E., Dowswell, T., Burkes, M., Dickinson, H., et al. (2002). *Bicycle helmets - A review of their effectiveness: A critical review of the literature*. Road Safety Research Report No. 30. Department for Transport DfT, London.

Wijlhuizen, G.J. & Gent, P. van (2014). *Race- en toerfietsen: mogelijkheden voor meer veiligheid; Vragenlijststudie en expertbeoordeling*. Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Verkeersveiligheid SWOV, Den Haag.

Bijlage A

Campagnemateriaal

Deze bijlage bevat het volgende campagnemateriaal:

1. Brief aan de ouder/verzorger
2. Folder 'Trappen scoort' voor ouder/verzorger
3. Poster 'Coole kop, helm op!'
4. Lesbrief 'Trappen scoort' voor leerkrachten
5. DVD 'Coole kop, helm op!' voor ouder en kind
6. Rugzak, tandenborstel en sleutelhanger
7. Voorleesboek en knieboek
8. Monsif-poster bovenbouw

Beste ouder/verzorger,

Via deze brief willen wij u informeren over de campagne "Coole kop, helm op!" die vanaf januari 2010 van start gaat op de basisschool van uw kind.

Het dragen van een fietshelm is in Nederland niet verplicht. Toch gebeuren er dagelijks ongelukken. Hierbij zijn fietsers vaak het slachtoffer. Soms zijn hierbij ook andere verkeersdeelnemers betrokken. Maar vaak gaat het om eenzijdige ongevallen, door bijvoorbeeld tegen een paaltje of stoeprand te fietsen. De letsels variëren van een schram, geneuse of gebroken ledematen tot hoofdletsel. En in het ergste geval zelfs overlijden.

Om iets te doen aan het voorkomen van hoofdletsel gaan we vanuit de projectgroep Vaker Veilig Fietsen in 2010 van start met de campagne "Coole kop, helm op!". Uit eerder onderzoek is gebleken dat veel ouders/verzorgers het nut van de fietshelm inzien, maar niet willen dat hun kind als enige met een helm op naar school komt. Ze zijn bang dat hij/zij als buitenbeentje wordt gezien of zelfs wordt gepest. Om dit te voorkomen hebben wij besloten alle scholen in uw gemeente bij deze campagne te betrekken.

Tijdens deze pilotcampagne gaan wij op de basisscholen in Terneuzen en Noord-Beveland fietshelmen uitdelen aan alle kinderen van de groepen 1 t/m 4. Dit is een unieke helm die niet in de winkels is te krijgen. Soortgelijke helmen zijn te verkrijgen voor ongeveer € 30,--.

Naast de helm die ieder kind krijgt wordt er ook tijdens de lessen aandacht geschonken aan de helm, en het nut en de noodzaak van de helm. Maar niet alleen voor de kinderen en leerkrachten is er een rol toebedeeld. Juist u als ouder/verzorger kunt ons helpen bij de vermindering van de verkeersslachtoffertjes, door uw kind elke dag de fietshelm op te zetten!

Maar, daar staat ook wat tegenover. Ongeveer twee maanden na het uitdelen van de helmen gaat het overvalteam van Vaker Veilig Fietsen kijken hoeveel kinderen de helm nog dragen! En als uw kind daar bij zit dingt hij/zij mee naar leuke prijzen voor het hele gezin!!!

Uw kind krijgt een folder mee waarin u als ouder/verzorger kunt lezen waarom het belangrijk is een fietshelm te dragen en hoe uw kind het beste met de helm kan omgaan. Wij verzoeken u de folder zorgvuldig door te lezen.

Vriendelijke groet,

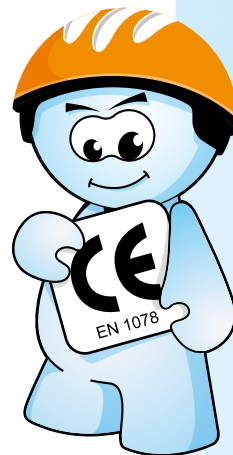
Dhr. H.F. Rhebergen
Secretaris ROVZ
Namens Vaker Veilig Fietsen

De fietshelm praktisch bekeken

Kwaliteitslabel CE EN 1078

Een goede fietshelm, is een fietshelm die officieel goedgekeurd is volgens de Europese norm. Let op de aanwezigheid van het kwaliteitslabel CE EN 1078. Op sommige helmen staat enkel een CE - label. Dit betekent alleen dat de helm voldoet aan "een" Europese norm die net zo goed op speelgoed kan slaan en geen garantie biedt voor een degelijke fietshelm.

De juiste helm voor het juiste hoofd: passen is de boodschap!

De maat van de helm komt overeen met de hoofdomtrek ter hoogte van het voorhoofd. Sluit de kinband goed aan en schud je hoofd krachtig van links naar rechts en van boven naar beneden. De helm mag niet verschuiven.

Vaak wordt een set passtukken van kunststof-schuim meegeleverd zodat je de helm kunt aanpassen aan je hoofd. Kies voor een sluiting die vlot open en dicht klikt en die gemakkelijk verstelbaar is.

Een helm in een heldere kleur zorgt ervoor dat je beter opgemerkt wordt in het verkeer, vooral als het donker begint te worden. Maar denk eraan: laat je kind vooral een helm kiezen die hij of zij mooi vindt.

Gebruiktips

- Voor je vertrekt, pas de lengte van de kinriem aan zodat de helm goed op je hoofd blijft zitten.
- Klik je helm altijd vast.
- Behandel je helm met zachtheid. Gooi hem niet in een hoekje maar leg hem op een beschutte plaats. Alleen zo behoudt de helm al zijn beschermende eigenschappen. Na een harde val moet je hem altijd vervangen, ook al ziet hij er nog intact uit!
De schokabsorberende binnenvulling werkt dan niet meer zoals het hoort. Alleen een fietshelm in perfecte staat (ook binnenin!) garandeert een optimale veiligheid.
- Plak geen stickers op je fietshelm want sommige stickers kunnen je helm beschadigen. Gebruik alleen stickers die door de fabrikant meegeleverd werden of die speciaal voor fietshelmen verkocht worden.

trappenscoort
JUNIOR

trappenscoort
JUNIOR

Trappen Scoort Junior is een campagne van het ROVZ en het Zeeuws Coördinatiepunt Fiets.

ROVZ
t 0118 - 631 217
w www.rovz.nl

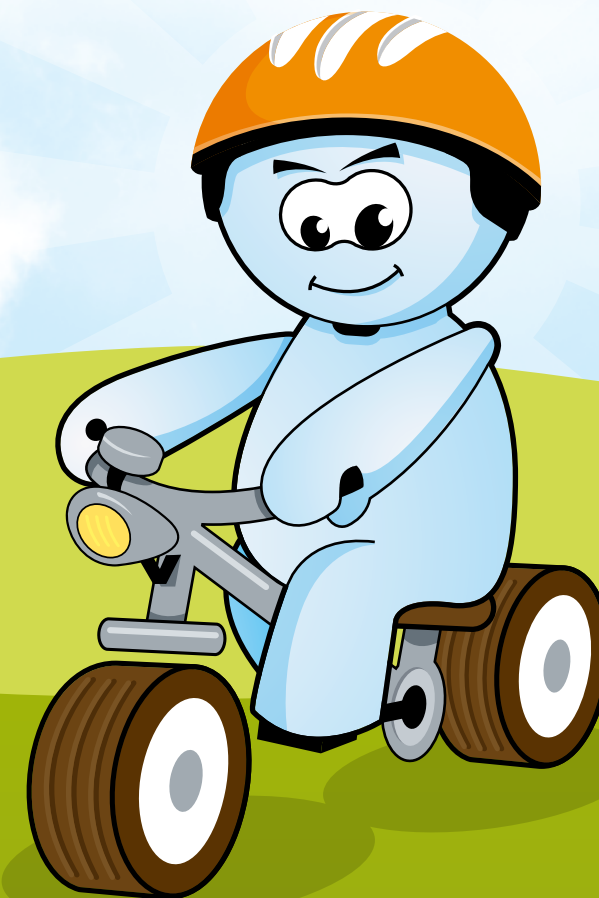
Regionaal Orgaan
Verkeersveiligheid
Zeeland

ZCF
t 0118-631 068
w www.zcfzeeland.nl

De tekst van deze folder is geschreven door het Belgisch instituut voor de Verkeersveiligheid en is bewerkt door ROVZ en ZCF.

trappenscoort
JUNIOR

'Een fiets gaat niet zo snel als een brommer. Waarom is een fietshelm dan nodig?'

Heb je dit wel eens meegemaakt? Je wandelt op straat en opeens loop je met je hoofd tegen een paal. Dit is een botsing met een snelheid van ongeveer 4 km per uur gebeurt? Op de fiets rijd je driemaal sneller. Bedenk eens wat voor een klap dat moet geven aan je hoofd!

'Mijn kinderen fietsen niet op straat. Moeten ze dan een fietshelm opzetten?'

Bij kinderen gebeuren veel valpartijen met de fiets buiten het verkeer. Een doodgewone val met de fiets kan al leiden tot een hersenschudding.

'Ik heb een "hard hoofd", een fietshelm is voor mij overbodig.'

Een hoofd is een kwetsbaar iets. Twee op de drie personen die door een fietsongeval terecht komen bij de spoedeisende hulp, hebben hoofdletsels. Hoofdbescherming is dus een absolute noodzaak! Een val op het hoofd kan immers ernstige gevolgen hebben: hersenschudding, schedelbreuk, hersenletsel, ...

Kinderen en een fietshelm

Je kleine passagier achterop

Het dragen van een fietshelm is een absolute must. Door het gewicht van je kind achterop de fiets, kun je minder goed je evenwicht bewaren. Bovendien is een valpartij nooit volledig uit te sluiten.

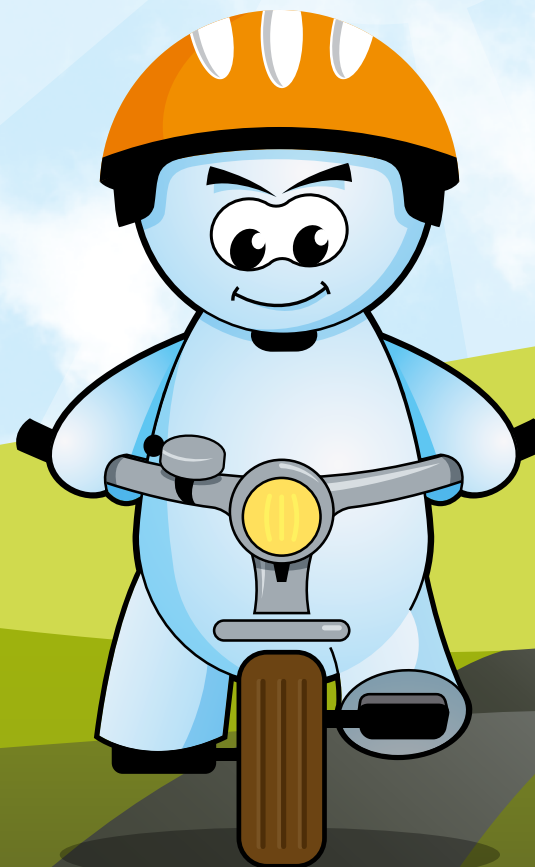
Een wielrenner in wording

Je kind leert fietsen? Dan is een fietshelm dubbel zo hard aan te raden! Een kind leert nu eenmaal fietsen met vallen en opstaan.

Ook later...

Zodra je kind fietsvaardiger is, zal het ook meer risico's nemen op de fiets. In geelschap van vrienden wordt er bovendien vaker onvoorzichtig gefietst. Dit betekent dat je kind ondanks zijn bedrevenheid, nog steeds kan vallen met zijn fiets.

trappenscoort JUNIOR

Een juiste instelling

Wanneer kinderen jong beginnen met het dragen van een fietshelm, dan zullen ze dit later ook gemakkelijker doen. Het dragen van een fietshelm wordt dan een automatisme.

Leer je kind de fietshelm zelfstandig op te zetten en er zelf aan te denken wanneer hij of zij met de fiets gaat rijden. Fietsertjes vinden een fietshelm over het algemeen een leuk en sportief ding.

Betrek je kind bij de keuze van een fietshelm. Op die manier zal je zoon of dochter de helm nog meer waarderen en hem met plezier odragen. De 'grote' mensen geven het voorbeeld: je overtuigd je kind natuurlijk het best door zelf altijd een fietshelm te dragen!

Coolle kop,
helm op!

trappenscoort
JUNIOR

www.vakerveiligfietsen.nl | info@vakerveiligfietsen.nl

Coolle kop, helm op! Is een campagne van het Zeeuws Coördinatiepunt Fiets van de provincie Zeeland en het Regionaal Orgaan Verkeersveiligheid Zeeland.

Lesbrief helm

Het dragen van een fietshelm is in Nederland niet verplicht. Toch gebeuren er dagelijks ongelukken. Hierbij zijn fietsers vaak het slachtoffer van bijvoorbeeld een aanrijding met een auto. Maar ook eenzijdige ongevallen, zoals tegen een stoeprand of paaltje fietsen, komen vaak voor. De letsels variëren van gebroken of gekneusde ledematen tot hoofdletsel. En in het ergste geval zelfs overlijden.

Vreemd dus eigenlijk dat we in Nederland zo weinig mensen met een fietshelm zien rijden. Vooral als we het hebben over de meest kwetsbare verkeersdeelnemers als kinderen en ouderen.

Om iets te doen aan het voorkomen van hoofdletsel zijn we vanuit het project Vaker Veilig Fietsen gestart met project HELM: het uitdelen van fietshelmen aan kinderen op de basisschool in de groepen 1 tot en met 4.

In januari starten we met het uitdelen van helmen in de gemeentes Terneuzen en Noord-Beveland. In de jaren daarna willen we ook de scholen in de rest van Zeeland bedienen. Uiteraard nadat het succes van de eerste uitdeelactie is vastgesteld.

Met deze lesbrief ondersteunen we leerkrachten en scholieren bij het bespreekbaar maken van het gebruik van de fietshelm. Waarom zou je een fietshelm dragen? We gebruiken hiervoor een methode die kinderen op een speelse manier leert hoe belangrijk het is een helm te dragen.

Doelgroepen

- Basisschoolleerlingen in de groepen 1 tot en met 4
- Leerkrachten

Doelstellingen

- De leerling leert het belang van een fietshelm te onderkennen
- De leerling leert de werking van de helm kennen
- De leerling leert de hardheid van een schedel kennen
- De leerkrachten krijgen handvatten om de helm (blijvend) te laten dragen door de scholieren

Coole kop, helm op!

Steeds meer mensen zijn zich ervan bewust dat een helm een wezenlijke bijdrage kan leveren aan het voorkomen van hoofdletsel. Jaarlijks komen er in Zeeland ongeveer kinderen in het ziekenhuis met (ernstig) hoofdletsel. Zeker ...% daarvan komt door een ongeval met de fiets.

Toch dragen maar weinig mensen een fietshelm. Misschien komt dat doordat we het in Nederland best goed voor elkaar hebben als het gaat om verkeersveiligheid. Veelal zijn er aparte fietspaden of zijn er stroken voor fietsers op de weg. Daarnaast is het zo dat automobilisten meer rekening houden met fietsers die onverwachts rare bewegingen maken, omdat de fiets een vast en veelvoorkomend onderdeel is in het verkeer. We voelen ons dus eigenlijk best veilig.

In het buitenland is de fietshelm meer ingeburgerd in het straatbeeld. Dat komt omdat er minder fietsers zijn en de infrastructuur minder goed is ingericht voor fietsers. De mensen die we in Nederland zien fietsen met een helm op zijn dus veelal ook mensen uit het buitenland. Daar is de helm gemeengoed. Het is zelfs een mode-item. In Japan en de Verenigde Staten zijn er steeds meer bedrijven die zich richten op het mooier maken van de fietshelm.

Zo ver zijn we hier nog niet. Daarom is besloten een begin te maken met het acceptatieproces door

het uitdelen van fietshelmen aan de meest kwetsbare groep; de kinderen in groep 1 tot en met 4.

Om de introductie van de helm beter te laten verlopen hebben we een voorlichtingsbrochure ontwikkeld voor ouders en een lesbrief voor de kinderen. Een handleiding voor leerkrachten mag hierbij uiteraard niet ontbreken. Deze handleiding geeft u handvatten voor het werken met de lesbrief.

Op de achterzijde geven we per werkblad aan hoe u de lesbrief kunt behandelen. Het gaat hierbij om een richtinggevend instrument. Het staat u vrij zelf een extra invulling te geven door bijvoorbeeld met materialen te werken die genoemd worden in de lesbrief.

Nodig bijvoorbeeld een bouwvakker of een brandweerman uit die vertelt waarom de helm voor hen van levensbelang is.

Werkblad 1 Een hoofdzaak

Hier proberen we via de taal het belang van de hersenen te schetsen. Omdat ze zo belangrijk zijn zit er een harde schaal omheen. De schedel.

Daarnaast geven we een extra lading aan het hoofd door te stellen dat een hoofd heel belangrijk is.

Werkblad 2 Ik heb er een hard hoofd in

Door materialen met elkaar te vergelijken krijgen kinderen inzicht in de hardheid van steen. Met andere woorden: wat gebeurt er met je schedel als je op de stenen of het asfalt valt. De beleving kan worden vergroot door materialen te gebruiken die genoemd worden in de lesbrief.

Dit geldt tevens voor het verpakken van een ei. Laat ze een ei verpakken en op de fiets meenemen naar huis. Of laat ze daadwerkelijk een ei naar een familielid of de school sturen?

Werkblad 3 Wie draagt wat en waarom?

Dat het dragen van een helm niets bijzonders is, blijkt wel uit het feit dat bij veel beroepen een helm verplicht is. Ook bij het beoefenen van sporten zie je dat steeds vaker een helm wordt gedragen. Kijk maar eens op de ski-piste. Bij wielervedstrijden is de helm zelfs verplicht.

Bespreek met de kinderen waarom zij denken dat deze mensen een helm dragen. Misschien zijn er kinderen in de klas die kunnen vertellen uit eigen ervaring. Een van de ouders/verzorgers draagt bijvoorbeeld een helm. Of een andere familielid. Of de buurman. In de opgave kunnen ze een lijn trekken van een helm naar een beroep of activiteit.

Laat de kinderen zelf ook situaties verzinnen waarin het dragen van een helm gebruikelijk is. Nodig (eventueel) mensen uit in de klas om te komen vertellen waarom zij een helm dragen.

Werkblad 4 Ik val niet! Of toch wel?

De kinderen kunnen uit hun eigen ervaring vertellen over een mogelijke valpartij van henzelf of van een ander. Wanneer er kinderen in de klas zitten die iets ernstigs hebben meegemaakt binnen de familiekring of erbuiten, zorg dan dat deze kinderen extra aandacht krijgen. Het is niet de bedoeling dat ze door het behandelen van de stof opnieuw erg verdrietig worden. Die inschatting dient u zelf te maken.

Bij het onderdeel voorkomen is beter dan genezen hebben we ervoor gekozen niet met expliciete beelden te komen van slachtoffers. We hebben het wel benoemd. Misschien kan dit onderwerp worden overgeslagen wanneer uit de ervaring al voldoende duidelijk naar voren is gekomen dat het dragen van een helm een slimme zaak is.

Werkblad 5 de helm beschermt maar 1 keer

Hierbij wordt uitgelegd dat een helm weliswaar beschermt, maar dat na een val de helm moet worden gecontroleerd. Een krasje op de lak kan (meestal) geen kwaad. Wanneer er deuken in zitten of wanneer het schuim is gescheurd, dient de helm te worden vervangen.

Ter illustratie kunt u eieren tikken. De eerste barst is het moeilijkst. Wanneer het ei eenmaal kapot is komt er makkelijker een tweede bij. De spanning is van de schaal. Het ei dat nog heel is, blijft heel.

Om te laten zien dat een helm ook daadwerkelijk bescherming biedt, kunt u een bloemkool (een kleine meloen, of een ander kwetsbaar item dat goed in de helm past) gebruiken en deze in de helm stoppen en deze vervolgens laten vallen met de helm op. Haal de bloemkool eruit en bekijk wat er is gebeurd. Vervolgens gooit u de bloemkool zonder helm op de grond. Wat gebeurt er dan?

We hebben deze proef ook zelf gebruikt bij een voorlichting. Het spreekt erg tot de verbeelding. Het spreekt voor zich dat een helm pas goed beschermt als de helm goed past. De kinderen moeten de illustratie aanwijzen waarbij het kind op het plaatje de helm goed op heeft. Daarna begint het daadwerkelijk passen van de helm.

In je **hoofd** zitten je hersenen. Hiermee kun je niet alleen denken, maar de hersenen regelen ook dat je kunt lopen, springen, praten en zingen. Ze besturen als het ware alle dingen die je doet. Ze zijn dus heel belangrijk. Gelukkig zit er daarom een harde verpakking omheen.

Hoe heet de harde verpakking om je hersenen?

Dat een **hoofd** belangrijk is, vind (/zie) je ook terug in de taal. Zo hebben jullie bijvoorbeeld een directeur op je school. Dit noemen ze ook wel het **hoofd** van de school. **Hoofd** geeft dus vaak iets belangrijks aan. Vaak in de betekenis dat iets of iemand hoger in rang is. Zo heb je bijvoorbeeld ook een **hoofdagent**. Of een **hoofd**kantoor.

Verzin nog eens een paar beroepen of dingen waar **hoofd** voor staat.

Als je niets kunt verzinnen, kijk dan eens samen in een woordenboek welke woorden je kunt vinden waar het woord **hoofd** aan vast geschreven staat.

Er zijn veel spreekwoorden waar het hoofd of een deel ervan wordt gebruikt. Bijvoorbeeld: Ik heb er een hard hoofd in. Dat zeggen mensen als ze ergens weinig vertrouwen in hebben. Ze geloven niet dat bijvoorbeeld een opdracht op tijd af is. Of dat iemand iets kan. Maar hoe hard is een hoofd eigenlijk.

Bekijk de onderstaande woorden en probeer te bedenken wat goed tegen een stootje kan.

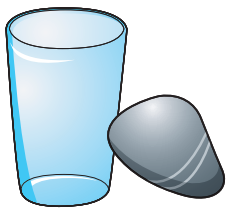
Zet bij de woorden een nummer. Zet bij het woord waarvan je denkt dat deze het hardst is een 1 en bij de zachtste een 5. Denk bijvoorbeeld wat er gebeurt als je er een tikje opgeeft met een hamertje.

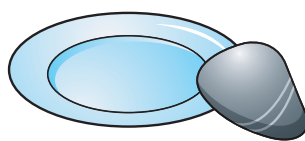
Wat gaat het eerst kapot, waar komt een barst in en wat blijft heel?

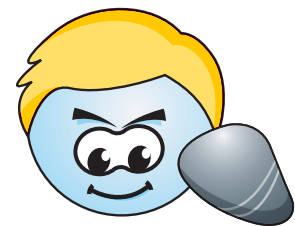
<input type="text"/>	een glas	kapot/barst/heel
<input type="text"/>	een rauw ei	kapot/barst/heel
<input type="text"/>	een bord	kapot/barst/heel
<input type="text"/>	een hoofd	kapot/barst/heel
<input type="text"/>	een steen	kapot/barst/heel

Welk materiaal is het hardst? Kijk naar de volgende afbeeldingen. Het zijn er telkens twee.

Welke gaat kapot of beschadigt wanneer je ze tegen elkaar slaat?

Verpakking

Je hebt met Pasen een aantal eieren gekleurd en je wilt deze sturen naar iemand in het buitenland. Je wilt wel dat het ei heel over komt. Het moet verstuurd worden met de post. Hoe zorg je ervoor dat het ei heel blijft?

Trek een lijntje van de personen naar de helm die erbij hoort
en schrijf erbij waarom deze persoon een helm draagt.

Kun je zelf ook nog voorbeelden bedenken van mensen die een helm dragen?

Ken je iemand die gevallen is met de fiets?

Hoe kwam dat?

Wat had hij/zij toen?

Moest hij/zij daarvoor naar
het ziekenhuis of de dokter?

Ben je zelf wel eens gevallen met de fiets?

Hoe kwam dat?

Wat had je toen?

Moest je daarvoor naar het
ziekenhuis of de dokter?

Voorkomen is beter dan genezen

Ook al ken je niemand die gevallen is en ben je zelf ook nog nooit gevallen, het kan toch gebeuren. Er komen ieder jaar genoeg kinderen in het ziekenhuis terecht waarmee het minder goed is afgelopen. Die kinderen hebben een ongeluk gehad, waarbij ze hun hoofd ernstig hebben verwond. Sommige kinderen kunnen nu nooit meer fietsen of buiten met hun vriendjes spelen. Dat moet je zien te voorkomen. Daarom is het verstandig een helm op te zetten!

De helm is een stevig ding, maar kan wel beschadigen. Gooi dus nooit met je helm!

Ben je gevallen met je hoofd op de grond en is je helm beschadigd, dan moet je misschien een nieuwe helm kopen. De helm werkt namelijk maar 1 keer echt goed. Als er een barst in het schuim of het plastic zit, dan beschermt de helm niet meer zo goed.

Je kunt het vergelijken met een vogeltje dat uit een ei probeert te komen. Om de eerste barst er in te krijgen moet het vogeltje heel goed zijn best doen. Wanneer het vogeltje de eerste opening heeft, dan is het heel makkelijk om uit het ei te komen.

Misschien ken je ook wel het voorbeeld van eitje tikken met Pasen. Als het eitje dat kapot is nog een tik krijgt, komt er nog makkelijker een barst in. De schaal is door de barst niet meer zo sterk. Het andere ei blijft wel heel. Dat heeft namelijk nog geen barst.

Dus als je bent gevallen en de helm beschadigd is, maar jij hebt verder niets, vertel dan toch altijd aan je papa of mama dat je helm beschadigd is.

Coole kop, zet je helm op

Nu je weet waarom het dragen van een helm zo belangrijk is, ga je leren hoe je een helm moet gebruiken. Het is belangrijk dat je de helm goed op je hoofd zet.

Kruis hieronder aan bij wie de helm goed op het hoofd zit.

Zo hoort het!

Zorg dat je helm goed vastzit. Sluit de kinband goed aan en schud je hoofd krachtig van links naar rechts en van boven naar beneden. De helm mag niet verschuiven.

Operatie Bloemkool

Neem een kleine bloemkool en stop deze in de demo-helm. Laat de helm met de bloemkool erin vallen op de grond. Haal de bloemkool uit de helm en kijk wat er met de bloemkool is gebeurd. Wat zie je?

Gooi nu de bloemkool op de grond zonder helm. Wat zie je nu aan de bloemkool?

Mama wil geen helm op!

vormgegeven en uitgevoerd door:
Meneer van Onderzoek - Stefan Franke
Pim - Herman van Wallenburg
fietshelm@zeelandnet.nl

in opdracht van:
Provincie Zeeland

T1523428

Pim en de helm voor op de fiets - een product van Pim en Meneer van Onderzoek - fietshelm@zeelandnet.nl

pim en de helm voor op de fiets

Draag jij je fietshelm?

HET PROJECT COOLE KOP, HELM OP! IS EEN INITIATIEF VAN DE PROVINCIE ZEELAND EN HET REGIONAAL ORGAAN VERKEERSVEILIGHEID ZEELAND.

Door SWOV (Goldenbeld & Schoon, 2010) zijn aanbevelingen gedaan voor de opzet van een meting van fietshelmgebruik. Kortweg was het advies om op 20 locaties nabij scholen en 20 locaties op andere plekken metingen te verrichten van helmgebruik bij fietsende kinderen. Daarvoor moet dus een selectie gemaakt worden van scholen uit Zeeland en het controlegebied. De doelstelling was om zowel bij de meting nabij scholen als de meting op andere locaties minimaal 800 kinderen in de leeftijd 0-12 jaar waar te nemen.

Op basis van deze aanbevelingen is in het *Veldwerkplan fietshelmcampagne* (Stortelder, 2010) uitvoerig beschreven hoe de bepaling van het onderzoeksgebied in Zeeland en het controlegebied tot stand is gekomen. In deze bijlage is deze selectieprocedure verkort weergegeven.

De evaluatie van het fietshelmenproject Zeeland richt zich niet alleen op een evaluatie van attitudes en gedrag van ouders en kinderen, maar ook op letsels van fietsende kinderen zoals geregistreerd in LIS. Daarom is van belang dat bij de keuze van het onderzoeksgebied in Zeeland en het controlegebied ook rekening wordt gehouden met de vraag in hoeverre in dit gebied een LIS-registratie van fietsersletsels beschikbaar is.

Bepaling van het onderzoeksgebied in Zeeland

Het fietshelmenproject bestrijkt alle gemeenten en basisscholen in Zeeland. De indruk zou daarmee kunnen bestaan dat ook alle gemeenten en basisscholen bij het onderzoek betrokken moeten worden. Echter, het onderzoeksgebied moet ook voldoen aan de volgende criteria:

1. *Het gebied dient gelegen te zijn binnen het verzorgingsgebied van de ziekenhuizen Goes/Vlissingen, die LIS-registratie gaan doen.*

Voor het onderzoek is het wenselijk een gebied te selecteren binnen het verzorgingsgebied van LIS-ziekenhuizen: de locaties Goes en Vlissingen van het Admiraal de Ruyterziekenhuis.

2. *Een 0-meting moet mogelijk zijn, gebieden waar het project al gestart is vallen daarmee af.*

In 2010 is de fietshelmcampagne gestart in de gemeenten Terneuzen en Noord-Beveland. Hoewel de gemeente Noord-Beveland binnen het verzorgingsgebied van LIS-ziekenhuizen ligt, is deze gemeente minder geschikt voor het onderzoek, aangezien een 0-meting niet meer mogelijk is.

³ Deze tekst is voor het overgrote deel overgenomen uit *Veldwerkplan fietshelmcampagne* (2010) J. Stortelder

Uiteindelijk voldoen de volgende acht gemeenten aan de twee criteria:

1. Schouwen-Duiveland
2. Veere
3. Middelburg
4. Vlissingen
5. Goes
6. Borsele
7. Kapelle
8. Reimerswaal

Bepaling van het controlegebied

Voor het bepalen van een controlegebied werden de volgende criteria opgesteld:

- Het gebied ligt buiten het mogelijke invloedsgebied van de fietshelmcampagne in Zeeland.
- Er zijn ziekenhuizen aanwezig die LIS-registratie doen.
- Er is – globaal – een vergelijkbare mate van verstedelijking.
- De afstand van huis naar school is – globaal – vergelijkbaar, oftewel de omvang van de kernen is vergelijkbaar.

De volgende criteria zijn overwogen als aanvullend criterium maar zijn buiten beschouwing gelaten:

- Aanwezigheid LMR-ziekenhuizen; navraag bij VeiligheidNL leerde dat de continuïteit van deze registratie onzeker is, zowel in algemene zin als bij individuele ziekenhuizen. Mogelijk is de LMR-informatie achteraf te gebruiken maar ontraden wordt de keus van het controlegebied hier van te laten afhangen.
- Aanwezigheid fietsmeetnet; een fietsnetwerk in het controlegebied is wenselijk maar niet strikt noodzakelijk (ontbreekt ook in Zeeland binnen de bebouwde kom). Tevens zijn gegevens over de beschikbaarheid van fietsmeetnetten niet snel beschikbaar.
- Ligging ten opzichte van landsgrens; in Duitsland is het dragen van fietshelmen gemeengoed. Grensgebieden zouden hierdoor beïnvloed kunnen worden. Uit de eerste inventarisatie blijkt dat het helmgebruik in grensregio Zeeuws-Vlaanderen niet verschilt van de rest van Zeeland. Terwijl het dragen van een fietshelm in België gebruikelijker is dan in Nederland.

Kijkend naar deze criteria zijn de mogelijkheden van een controlegebied al flink in te perken. De hoeveelheid LIS-ziekenhuizen in Nederland zijn beperkt. Indien de LIS-ziekenhuizen in sterk verstedelijkte gebieden (bijvoorbeeld Amsterdam) buiten beschouwing worden gelaten dan resulteert dit in de volgende potentiële gebieden:

- Zuid-Drenthe
- Oost-Groningen
- West-Brabant
- Oost-Brabant

West-Brabant valt af omdat dit gebied binnen de invloedssfeer van Zeeland ligt. Van de resterende drie opties lijkt Oost-Brabant het meest geschikt. In het vervolg van deze paragraaf is de geschiktheid van deze regio getoetst.

1. Invloedsgebied buiten Zeeland

De regio Oost-Brabant ligt voldoende ver van Zeeland. Invloed van de helmencampagne in dit gebied is niet te verwachten.

2. Aanwezigheid LIS-registratie

In Oost-Brabant is gekeken naar het verzorgingsgebied van de ziekenhuizen. Het is wenselijk een controlegebied te selecteren waarbij zoveel mogelijk letsels – vermoedelijk – naar een LIS-ziekenhuis gaan.

Het ideale controlegebied ligt:

- binnen het verzorgingsgebied van LIS-ziekenhuizen;
- ruim buiten het verzorgingsgebied van niet-LIS-ziekenhuizen.

De gemeenten die slechts gedeeltelijk binnen het zoekgebied liggen vallen af. Dit resulteerde in de volgende selectie van gemeenten voor het controlegebied:

Gelderland	Noord-Brabant	Limburg
– Beuningen	– Boxmeer	– Gennep
– Groesbeek	– Cuijk	– Mook en Middelaar
– Nijmegen	– Grave	
– Ubbergen	– Heumen	
– Wijchen	– Mill en Sint Hubert	
	– Sint Anthonis	

Binnen het zoekgebied is de gemeente Nijmegen in beginsel ongeschikt als controlegebied. De mate van verstedelijking is te veel verschillend van de kernen in Zeeland. Deze gemeente wordt derhalve niet meegenomen.

Merk op dat niet alle gemeenten in het oosten van de provincie Noord-Brabant liggen, maar ook in (Noord-)Limburg en (Zuid-)Gelderland. Voor het onderzoek is dat niet bezwaarlijk.

Het gekozen controlegebied omvat uiteindelijk de volgende gemeenten:

01. Boxmeer
02. Gennep
03. Sint Anthonis
04. Mill en Sint Hubert
05. Cuijk
06. Mook en Middelaar
07. Groesbeek
08. Heumen
09. Wijchen
10. Beuningen
11. Ubbergen
12. Grave

Instructie tellingen fietshelmproject

Neem dit instructieformulier goed door! Oefen met het filmpje op de site **www.groenlicht.com** alvast een keer met het waarneemformulier. Je vindt het filmpje onder het kopje "Video". Oefen alleen met de tegemoetkomende fietsers.

Heb je inhoudelijke vragen over het onderzoek, stel die dan alvast via de mail aan Floris Visser (f.visser@groenlicht.com). Met eventuele vragen over vertrektijden, vergoedingen en andere organisatorische aspecten kun je terecht bij Jan Hagens (j.hagens@groenlicht.com). Uiteraard word je op de onderzoeksdag(en) ook nog kort mondeling geïnstrueerd.

Wat moet je precies doen?

We gaan fietsers tellen. Doordeweeks bij basisscholen en op zaterdag bij sportclubs en enkele andere locaties. Op het moment dat je door ons wordt afgezet op de onderzoekslocatie, krijg je precies te horen waar en wie je telt.

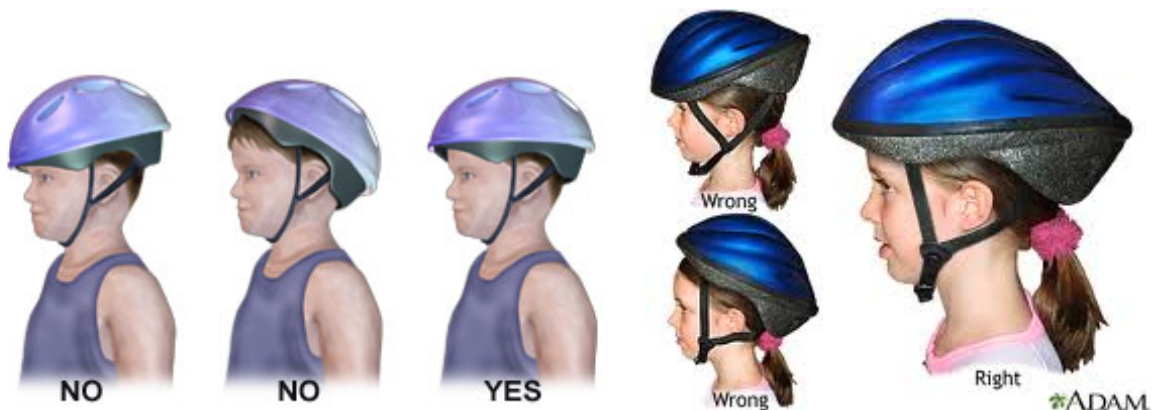
Is het zo eenvoudig? Niet helemaal... we willen van iedere fietser meer weten dan gebruikelijk:

- leeftijd: 0-3, 4-8, 9-12, 13-17, 18+
- fietshelm: geen helm op of wel een helm op
- indien fietshelm: correct op of foutief - te hoog/laag, kinbandje los of scheef
- op eigen fiets versus achterop/voorop
- indien kind: wel of niet onder begeleiding van volwassene?

Het meetformulier is als voorbeeld bijgevoegd. **Je turft op dit formulier iedere fietser telkens in het juiste hokje.**

Voor wat betreft de fietshelm: een goed gebruikte fietshelm zit recht op het hoofd, het kinbandje zit niet los en er zitten ongeveer twee vingers tussen wenkbrauw en helm. Als de fietshelm om meerdere redenen niet goed zat, hanteer je de volgende prioritering (**iedere fietser is maximaal 1 turfje**):

1. niet twee vingers ("helm hoog/laag" op het formulier)
2. schuin ("scheef" op het formulier)
3. kinbandje los ("kinbandje" op het formulier)

Voor wat betreft eigen fiets versus achterop/voorop: **iedere persoon op de fiets wordt apart geturfd!!** Dus een volwassene met een kind van bijvoorbeeld 5 jaar achterop wordt geturfd onder 18+ ("eigen fiets") en onder 4-8 ("bijrijder").

Voor wat betreft wel of niet onder begeleiding van een volwassene: als een kind op een fiets wordt begeleid door een volwassene op een fiets, **dan zet je naast het turfje van het kind een "v"**. De volwassene turf je uiteraard ook, maar daar hoeft geen "v" bij.

Wat als het erg druk is?

Je hebt twee hulpmiddelen: een handteller en een voicerecorder. Gebruik de handteller voor de meest voorkomende groep. Welke groep dat is kunnen we vooraf niet zeggen. Vaak zal dit bij de basisscholen de groep "geen helm, 9-12 en eigen fiets" zijn. Dat hokje hoef je dan niet te turven maar kun je simpel "klikken" en ieder kwartier opschrijven.

Als er een grotere groep fietsers aankomt en je verwacht de stroom niet adequaat te kunnen turven, dan kun je de voicerecorder gebruiken om de informatie in te spreken. **Zorg er wel voor dat je op een rustiger moment het bandje afluistert en de informatie op het formulier zet.**

Als je de voicerecorder gebruikt, werk dan als volgt (per groep fietsers):

- 1. spreek het tijdvak in, bijvoorbeeld "8uur15-8uur30"*
- 2. spreek de groepsgrootte in, bijvoorbeeld: "13 fietsers"*
- 3. spreek de leeftijden in, bijvoorbeeld: "een derde 4-8 en twee derde 9-12 en 1 volwassene"*
- 4. spreek de helmdracht in, bijvoorbeeld: "helm 1x4-8 en 1x9-12"*
- 5. spreek in of de helm correct gedragen werd, bijvoorbeeld: "1x4-8 helm hoog/laag"*
- 6. spreek overige info in, bijvoorbeeld "1 kind 0-3 achterop bij volwassene"*

Nogmaals: zorg ervoor dat je de info van de voicerecorder zelf ook afluistert en opschrijft op het formulier.

WERK ALTIJD EEN GROEP FIETSERS AF TOT EN MET TENMINSTE STAP 4, MAAR LIEFST TOT EN MET STAP 6. Het kan zijn dat je een zich gelijktijdig aandienende andere groep fietsers niet kunt registreren. Dat is acceptabel. Zorg dat de informatie die je opschrijft, klopt!

Bijzonderheden

- Gebruik elk kwartier een nieuw waarneemformulier.
- Begin het eerste volle kwartier nadat je op locatie aan kwam, met meten.
- Als het waarneemformulier te klein is en een van de vakjes reeds binnen 15 minuten vol dreigt te raken, ga dan verder op een leeg formulier; let er wel op dat je de juiste tijd bovenaan het formulier zet.
- Heb je tijdens de uitvoering van de telling vragen, bel dan de coördinator; zijn telefoonnummer staat in de klapper die je voorafgaande aan het onderzoek krijgt.
- Indien omstanders of journalisten vragen hebben, geef dan niet zelf antwoord (!!) maar verwijst hen door naar de coördinator (geef hen het kaartje met het telefoonnummer van de coördinator). Aan burgers kun je eventueel zeggen dat je fietsers telt in relatie tot de verkeersveiligheid.
- Wielrenners of mountainbikers die aan het sporten zijn, al dan niet in groepsverband, registreer je NIET. Noteer a.u.b. achterop het formulier wel even wanneer dat aan de orde was. Noteer andere bijzonderheden eveneens achterop het formulier.

Na de telling

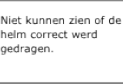
Controleer of je bovenaan ieder formulier de locatie, datum, jouw naam, het weer, de lichtgesteldheid, temperatuur (schatting) en de begin- en eindtijd hebt genoteerd.

SUCCES!

Het waarneemformulier (in verkleinde vorm...)

Locatie: Datum: Naam student: Weer: zonnig
 bewolkt
 regen
 mist/nevel

Licht, schemer of donker: Temperatuur: Begintijd: Eindtijd:

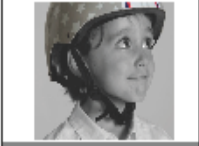

 LEEFTIJD	 GEEN HELM	 HELM, correct	 HELM, hoog/laag	 HELM, kinbandje	 HELM, scheef	 HELM, geen check				
	eigen fiets	bijrijder	eigen fiets	bijrijder	eigen fiets	bijrijder	eigen fiets	bijrijder	eigen fiets	bijrijder
0-3	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
4-8	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
9-12	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
13-17	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
18+	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Bijlage D

Opzet meetformulier

Locatie:..... **Datum:**..... **Naam student:**..... **Weer:** zonnig
 bewolkt
 regen

Licht, schemer of donker:..... **Temperatuur:**..... **Begintijd:**..... **Eindtijd:**.....

  LEEFTIJD	 GEEN HELM eigen fiets rijder	 HELM, correct eigen fiets rijder	 HELM, hoog/laag eigen fiets rijder	 HELM, kinbandje eigen fiets rijder	 HELM, scheef eigen fiets rijder
	0-3	☐	☐	☐	☐
4-8	☐	☐	☐	☐	☐
9-12	☐	☐	☐	☐	☐
13-17	☐	☐	☐	☐	☐
18+	☐	☐	☐	☐	☐

Bijlage E

Vergelijking fietsetmaalintensiteiten

Tabel B.1 geeft een beeld van de veranderingen van fietsintensiteiten op overeenkomstige meetdagen voor schoollocaties tussen 2011 en 2012, en tussen 2012 en 2014.

Loc. Code	Plaats	Najaar 2011		Najaar 2012		Najaar 2014		Verandering 2011-2012	Verandering 2012-2014
		Meet-datum	Inten-siteit	Meet-datum	Inten-siteit	Meet-datum	Inten-siteit		
A01	Borsele (Heinkenszand)	20-10-11	689	04-10-12	-	06-11-14	1.450		
A02	Goes	17-10-11	2.272	01-10-12	1.343	06-11-14	2.259	-41%	+68%
A03	Goes	10-10-11	1.949	01-10-12	1.343	06-11-14	2.259	-30%	+68%
A04	Goes	13-10-11	2.556	04-10-12	901	06-11-14	2.259	-65%	+151%
A05	Goes	17-10-11	2.272	01-10-12	1.343	06-11-14	2.259	-41%	+68%
A06	Borsele ('s-Heer Arendskerke)	18-10-11	434	09-10-12	-	06-11-14	2.259	-	-
A07	Goes ('s-Heer Hendrikskinderen)	3-11-11	693	04-10-12	-	06-11-14	2.259	-	-
A08	Kapelle	20-10-11	2.143	04-10-12	901	06-11-14	2.259	-58%	+151%
A09	Kapelle	17-10-11	2.272	25-10-12	978	13-11-14	2.299	-57%	+135%
A10	Veere (Koudekerke)	20-10-11	1.489	04-10-12	-	10-11-14	2.032	-	-
A11	Middelburg	10-10-11	1.396	22-10-12	751	11-11-14	2.098	-46%	+179%
A12	Middelburg	11-10-11	1.465	09-10-12	1.498	11-11-14	2.098	+2%	+40%
A13	Middelburg	17-10-11	1.646	22-10-12	751	11-11-14	2.098	-54%	+179%
A14	Middelburg	10-10-11	1.396	22-10-12	751	11-11-14	2.098	-46%	+179%
A15	Schouwen-Duiveland (Zierkzee)	31-10-11	243	01-10-12	194	12-11-14	329	-20%	+69%
A16	Veere (Aagtekerke)	1-11-11	1.697	09-10-12	1.498	10-11-14	2.032	-12%	+36%
A17	Vlissingen (Oost-Souburg)	18-10-11	985	09-10-12	-	11-11-14	1.718	-	-
A18	Vlissingen	20-10-11	1.489	22-10-12	-	10-11-14	1.572	-	-
A19	Vlissingen	18-10-11	985	09-10-12	-	10-11-14	1.572	-	-
A20	Vlissingen	18-10-11	985	09-10-12	-	10-11-14	1.572	-	-

Tabel B.1. Verandering in fietsmaalintensiteiten op locaties nabij scholen; locaties op vergelijkbare meetdagen in najaar 2011, 2012 en 2014.

De vergelijking van fietsintensiteiten 2011-2012 op vergelijkbare dagen en meetplaatsen voor de overige locaties wordt getoond in *Tabel B.2*.

Loc. code	Plaats	Najaar 2011		Najaar 2012		Najaar 2014		Vergelijking 2011-2012	Vergelijking 2012-2014
		Meet-datum	Inten-siteit	Meet-datum	Inten-siteit	Meet-datum	Inten-siteit		
B01	Burgh-Haamstede	15-10-11	945	06-10-12	-	15-11-14	90	-	
B02	Domburg	05-11-11	416	27-10-12	195	15-11-14	393	-53%	+101%
B03	Goes	12-11-11	609	06-10-12	400	15-11-14	528	-34%	+32%
B04	Goes	12-11-11	609	06-10-12	400	15-11-14	528	-	+32%
B05	Goes	05-11-11	416	06-10-12	400	15-11-14	1.204	-4%	+201%
B06	Goes	15-10-11	1.609	06-10-12	400	15-11-14	1.204	-75%	+201%
B07	Heinkenszand	05-11-11	610	06-10-12	-	15-11-14	432	-	-
B08	Kapelle	05-11-11	1.081	06-10-12	629	15-11-14	528	-42%	-16%
B09	Kapelle	05-11-11	1.081	06-10-12	629	15-11-14	528	-	-16%
B10	Koudekerke	15-10-11	1.425	27-10-12	-	15-11-14	393	-	-
B12	Kruiningen	15-10-11	1.147	27-10-12	689	15-11-14	137	-40%	-80%
B13	Middelburg	15-10-11	939	06-10-12	455	-	-	-52%	-
B14	Middelburg	05-11-11	652	27-10-12	281	15-11-14	393	-57%	+40%
B15	Middelburg	15-10-11	939	06-10-12	455	15-11-14	393	-51%	-14%
B16	Nieuwdorp	12-11-11	1.251	06-10-12	398	-	-	-68%	-
B17	Vlissingen	15-10-11	1.425	27-10-12	-	-	-	-	-
B20	Zierikzee	05-11-11	130	06-10-12	126	15-11-14	90	-3%	-28%
B21	Oost-Souburg	15-10-11	1.425	27-10-12	-	15-11-14	523	-	-
B22	Vlissingen	15-10-11	1.425	27-10-12	-	15-11-14	523	-	-
B23	Krabbendijke	15-10-11	1.147	27-10-12	689	15-11-14	137	-40%	-80%

Tabel B.2. *Verandering in fietsmaalintensiteiten op overige locaties; locaties op vergelijkbare meetdagen in najaar 2011, 2012 en 2014.*

Bijlage F

Non-responsvragenlijst (op papier)

Geachte heer, mevrouw,

In opdracht van het ministerie van Infrastructuur en Milieu voert de Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Verkeersveiligheid (SWOV) onderzoek uit naar het fietsgedrag van basisschoolleerlingen.

Vragenlijstonderzoek

Wij voeren een meerjarig vragenlijstonderzoek uit onder 40 scholen in Nederland, waarvoor de school van uw kind(eren) is geselecteerd. Graag nodigen wij u uit om deze korte vragenlijst in te vullen. Het invullen kost slechts een paar minuten. De ingevulde vragenlijst kunt u inleveren op school. Door mee te doen, maakt uw school kans op een mooie prijs (500 euro vrij te besteden aan educatief materiaal).

Vervolgonderzoek

Om een zo compleet mogelijk beeld te krijgen van het fietsgedrag van basisschoolleerlingen, willen wij u ook vragen deel te nemen aan een online vervolgonderzoek. Dit onderzoek bestaat uit een jaarlijkse vragenlijst die u via het internet in 5-10 minuten kunt invullen en loopt tot en met het schooljaar 2014-2015..

Beloning

Wij willen u uitnodigen om deel te nemen aan dit online vragenlijstonderzoek. Voor het invullen van deze vragenlijst krijgt u een cadeaubon ter waarde van 5 euro. Ook maakt u kans op een 'Pluim' t.w.v. 100 euro, waarmee u kunt kiezen uit honderden belevenissen en cadeaus. Als u besluit volgend schooljaar weer aan dit onderzoek deel te nemen, dan wordt dit bedrag uiteindelijk verdubbeld tot 20 euro. Besluit u echter eenmalig deel te nemen, dan ontvangt u 5 euro. Dit is de tweede vragenlijst in deze reeks*. Uw gegevens worden vertrouwelijk behandeld en uitsluitend in dit onderzoek gebruikt.

Ja, ik wil graag uitgenodigd worden voor het online onderzoek kans maken op de 'Pluim'.

- Ik doe voor het eerst mee en wil 20 euro verdienen
- Ik heb eerder meegedaan en wil 50 euro verdienen*

Mijn gegevens zijn:

Naam en voorletters _____ m/v

e-mail adres _____

Nee, ik heb geen interesse deel te nemen aan het online onderzoek.

* Als u nog geen e-mail van ons heeft ontvangen, laat het ons weten via fietsgedrag@swov.nl.

Vragenlijst

onderzoek naar
fietsgedrag van
basisschoolleerlingen

Op de achterzijde vindt u de toelichting op dit onderzoek.

Gezinssamenstelling en fietsgewoonten

Bedankt voor uw interesse! Door onderstaande tabel voor uw gezin in te vullen, helpt u deze school kans te maken op **500 euro**, vrij te besteden aan educatief materiaal.

Meer informatie over het onderzoek vindt u aan de achterzijde van dit formulier.

Mijn gezin bestaat uit _____ kinderen ¹⁾.

1) Bestaat uw gezin uit meer dan 3 basisschoolleerlingen, vult u dan onderstaande vragen in voor de basisschoolleerlingen wiens naam als eerste voorkomt in het alfabet. N.B. Het gaat om kinderen van deze basisschool.

Gezinslid	Geboorte jaar	Geslacht	Hoe vaak fietst dit gezinslid?	Voor welke activiteiten gebruikt dit gezinslid de fiets?	Gebruikt dit gezinslid weleens een helm voor deze activiteit?
1)	Noteer hieronder geboortjaar en geslacht		Kruis aan wat van toepassing is (één optie mogelijk)	Kruis aan wat van toepassing is (meerder opties mogelijk).	Kruis aan wat van toepassing is. (één optie mogelijk)
Basis-school kind 1	20__	m / v	☐ minder dan 1x per mnd ☐ paar keer per maand ☐ 1-2 dagen per week ☐ 3-4 dagen per week ☐ 5-7 dagen per week	☐ huis-school ☐ boodschap, bezoek etc. ☐ sport (activiteiten) ☐ Spelen	☐ Ja ☐ Nee ☐ Ja ☐ Nee ☐ Ja ☐ Nee ☐ Ja ☐ Nee
Basis-school kind 2	20__	m / v	☐ minder dan 1x per mnd ☐ paar keer per maand ☐ 1-2 dagen per week ☐ 3-4 dagen per week ☐ 5-7 dagen per week	☐ huis-school ☐ boodschap, bezoek etc. ☐ sport (activiteiten) ☐ Spelen	☐ Ja ☐ Nee ☐ Ja ☐ Nee ☐ Ja ☐ Nee
Basis-school kind 3	20__	m / v	☐ minder dan 1x per mnd ☐ paar keer per maand ☐ 1-2 dagen per week ☐ 3-4 dagen per week ☐ 5-7 dagen per week	☐ huis-school ☐ boodschap, bezoek etc. ☐ sport (activiteiten) ☐ Spelen	☐ Ja ☐ Nee ☐ Ja ☐ Nee ☐ Ja ☐ Nee
Ouder 1	19__	m / v	☐ minder dan 1x per mnd ☐ paar keer per maand ☐ 1-2 dagen per week ☐ 3-4 dagen per week ☐ 5-7 dagen per week	☐ woon-werk ☐ boodschap, bezoek etc. ☐ sport (activiteiten) ☐ kinderen naar school	☐ Ja ☐ Nee ☐ Ja ☐ Nee ☐ Ja ☐ Nee ☐ Ja ☐ Nee
Ouder 2	19__	m / v	☐ minder dan 1x per mnd ☐ paar keer per maand ☐ 1-2 dagen per week ☐ 3-4 dagen per week ☐ 5-7 dagen per week	☐ woon-werk ☐ boodschap, bezoek etc. ☐ sport (activiteiten) ☐ kinderen naar school	☐ Ja ☐ Nee ☐ Ja ☐ Nee ☐ Ja ☐ Nee ☐ Ja ☐ Nee

Opleiding en beroep

Vult u bij 'Ouder 1' en 'Ouder 2' voor u zelf en uw partner de code voor opleiding en beroep in

Opleiding	Beroep
Kies de code die het meest overeenkomt met de huidige situatie	
O1 = geen opleiding O2 = LBO / VMBO O3 = MBO O4 = HAVO / VWO O5 = HBO O6 = WO	B1 = geen beroep B2 = eigen bedrijf B3 = vrij beroep B4 = boer / tuinder B5 = MBO beroepsniveau B6 = HBO beroepsniveau B7 = WO beroepsniveau
Opleiding	Beroep
Ouder 1 O__	Ouder 1 B__
Ouder 2 O__	Ouder 2 B__

Vul a.u.b. ook de achterzijde in!

Bijlage G Vervolg vragenlijst (online)

Fietsgedrag van Basisschoolleerlingen Vervolg vragenlijst

Welkom!

SWOV (stichting wetenschappelijk onderzoek verkeersveiligheid) heet u welkom bij de online vervolgvragenlijst naar het fietsgedrag van basisschoolleerlingen.

In 5 tot 10 minuten bent u klaar. Mocht u tussendoor willen pauzeren, dan kan dat ook. Om uw antwoorden op te slaan, klikt u linksonder op de knop 'Hervat later'. De link (in de e-mail) brengt u weer waar u in de vragenlijst gebleven was.

Met vriendelijke groet,

Onderzoeksteam Fietsgedrag

Er zijn 49 vragen in deze enquête

ID

Identiteit

[]

Op welke basisschool zit(ten) uw kind(eren)?

Het gaat om de school waarvoor u recentelijk onze korte (oranje) vragenlijst heeft ingevuld.

Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden: *

Kies één van de volgende mogelijkheden:

- Jenaplan christelijke basisschool Adelbrecht-Windekind
- Basisschool De Akkerwinde
- Montessorischool De Basis
- CBS Prinses Beatrix
- Basisschool 't Bijenveld
- Basisschool De Bonckert
- Samenwerkingsschool De Boskriek
- Basisschool Onze Bouwsteen
- Basisschool De Brink
- De Buizerd Jenaplanschool
- Archipelschool De Dolfijnenburch
- Openbare Basisschool Hartenaas
- Basisschool Op de Heuvel (voorheen Gerardus Majella)
- RKBS Holtkampschool
- PCBS 't Honk
- OBS De Houtuyn-Vlieger
- RKBS St. Jozef
- RBS Juliana van Stolberg
- Basisschool De Klimop

- OBS Professor Dr. Kohnstamm
- PC/RKBS Het Kompas
- Matthias Basisschool
- RBS Petrus Immens (locatie Schoutstraat)
- Christelijke Basisschool De Poeljeugd
- Basisschool De Regenboog
- OBS De Reiger
- Basisschool De Reuzepas
- OBS Schengehof
- Archipelschool De Sprong
- Basisschool 't Startblok
- Theo Thijssen Archipelschool
- Jhr. W. Versluijsschool
- Basisschool De Viersprong
- Basisschool 't Vossenhol
- Openbare Jenaplanschool De Vuurvogel
- RKBS De Wegwijzer
- VCO Basischool Wilgenhof
- RKBS St. Willibrordus
- Basisschool De Wingerd
- Vrije School Zeeland
- Een andere basisschool, namelijk

[]

Let op!

- Als u deze vervolgvragenlijst voor het eerst invult, vult u de komende vragen dan in voor het kind op deze basisschool wiens naam als eerste voorkomt in het alfabet.

- Heeft u de vervolgvragenlijst vorig jaar ingevuld, vult u de komende vragen dan in voor hetzelfde kind als vorig jaar (mits hij of zij nog op deze basisschool zit)

- Zit het kind waarvoor u de vragenlijst vorig jaar hebt ingevuld niet meer op deze basisschool, vult u de volgende vragen dan in voor één van uw andere kinderen wiens naam het eerst voorkomt in het alfabet.

[]

In welke groep van deze basisschool zit uw kind?***Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden: ****

Kies één van de volgende mogelijkheden:

- Groep 1
- Groep 2
- Groep 3
- Groep 4
- Groep 5
- Groep 6
- Groep 7
- Groep 8

FG

Fietsgedrag

[]

Wat is ongeveer de afstand tussen uw huis en de basisschool van uw kind?**Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden: ***

Kies één van de volgende mogelijkheden:

- Minder dan 500 meter
- 500 meter - 1 kilometer
- 1 - 2 kilometer
- 2 - 3 kilometer
- 3 - 4 kilometer
- 4 - 5 kilometer
- Meer dan 5 kilometer

[]

Kunt u aangeven hoe uw kind de afgelopen 5 schooldagen naar school is gekomen?**Kies a.u.b. het toepasselijke antwoord voor elk onderdeel: ***

Kies het toepasselijke antwoord voor elk onderdeel:

	0 dagen	1 dag	2 dagen	3 dagen	4 dagen	5 dagen
Lopend	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Achterop de fiets	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Zelf fietsend	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Met de auto	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Anders	☐	☐	☐	☐	☐	☐

[]

Kunt u aangeven hoe vaak uw kind de afgelopen 5 schooldagen zelf naar school is gefietst?**Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden: ***

Kies één van de volgende mogelijkheden:

- 5 dagen
- 4 dagen
- 3 dagen
- 2 dagen
- 1 dag
- Nooit

[]

Op hoeveel dagen heeft uw kind de afgelopen week gefietst (buiten de rit tussen huis en school)?**Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden: ***

Kies één van de volgende mogelijkheden:

- Elke dag
- 6 dagen
- 5 dagen
- 4 dagen
- 3 dagen
- 2 dagen
- 1 dag
- Nooit

[]

Als het donker is, voert uw kind dan fietsverlichting?**Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden: ***

Kies één van de volgende mogelijkheden:

- Ja, altijd
- Ja, meestal
- Soms
- Nee, meestal niet
- Nee, nooit

[]

Kunt u aangeven waarom uw kind (soms) met fietsverlichting fietst?**U kunt meerdere antwoorden aankruisen: *****Beantwoord deze vraag alleen als aan de volgende voorwaarden is voldaan:**

Antwoord was 'Soms' of 'Ja, meestal' of 'Ja, altijd' bij vraag '8 [Fietsver14]' (Als het donker is, voert uw kind dan fietsverlichting? Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:)

Selecteer alle mogelijkheden:

- Vooral uit gewoonte
- Het is verplicht
- Vanwege de kans op een bekeuring
- Om door andere weggebruikers gezien te worden
- Om beter zicht op de weg te hebben

[]

Heeft uw kind in het afgelopen jaar verwondingen opgelopen bij het fietsen?**Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden: ***

Kies één van de volgende mogelijkheden:

- Ja
- Nee

[]

Welk(e) verwondingen en/of letsel heeft uw kind hierbij opgelopen?**U kunt meerdere antwoorden aankruisen: *****Beantwoord deze vraag alleen als aan de volgende voorwaarden is voldaan:**

Antwoord was 'Ja' bij vraag '10 [Verwondingen14]' (Heeft uw kind in het afgelopen jaar verwondingen opgelopen bij het fietsen? Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:)

Selecteer alle mogelijkheden:

- Lichte verwondingen, zoals bulten en schrammen
- Hoofd- en hersenletsel (hersenschudding, hersenkneuzing)
- Nekletsel
- Letsel aan handen en/of armen (meer dan bulten en schrammen)
- Letsen aan voeten en/of benen (meer dan bulten en schrammen)
- Ander(e) verwondingen of letsel, namelijk:

[]

Wat was de oorzaak van de verwonding en/of het letsel?**U kunt meerdere antwoorden aankruisen: *****Beantwoord deze vraag alleen als aan de volgende voorwaarden is voldaan:**

Antwoord was 'Ja' bij vraag '10 [Verwondingen14]' (Heeft uw kind in het afgelopen jaar verwondingen opgelopen bij het fietsen? Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:)

Selecteer alle mogelijkheden:

- Val van de fiets
- Botsing met een obstakel (stoeprand, paaltje, geparkeerd voertuig e.d.)
- Botsing met een voetganger
- Botsing met een andere fietser
- Botsing met een bromfiets of scooter
- Botsing met een motor
- Botsing met een auto
- Een andere oorzaak, namelijk:

[]

Droeg uw kind een fietshelm bij deze valpartij?***Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden: ******Beantwoord deze vraag alleen als aan de volgende voorwaarden is voldaan:**

Antwoord was 'Ja' bij vraag '10 [Verwondingen14]' (Heeft uw kind in het afgelopen jaar verwondingen opgelopen bij het fietsen? Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:)

Kies één van de volgende mogelijkheden:

- Ja
- Nee

HD

Helmdracht

[]

Heeft uw kind in het kader van de fietshelmcampagne in Zeeland één van deze fietshelmpjes ontvangen?**Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden: *****Beantwoord deze vraag alleen als aan de volgende voorwaarden is voldaan:**

Antwoord was 'Theo Thijssen Archipelschool' of 'Archipelschool De Sprong' of 'OBS Schengehof' of 'OBS De Reiger' of 'Christelijke Basisschool De Poeljeugd' of 'PC/RKBS Het Kompas' of 'OBS Professor Dr. Kohnstamm' of 'RBS Juliana van Stolberg' of 'CBS Prinses Beatrix' of 'RKBS St. Jozef' of 'OBS De Houtuyn-Vlieger' of 'PCBS 't Honk' of 'RKBS Holtkampschool' of 'RBS Petrus Immens (locatie Schoutstraat)' of 'Archipelschool De Dolfijnenburch' of 'Montessorischool De Basis' of 'Jhr. W. Versluijsschool' of 'VCO Basisschool Wilgenhof' of 'RKBS St. Willibrordus' of 'Vrije School Zeeland' bij vraag '1 [School2014]' (Op welke basisschool zit(ten) uw kind(eren)? Het gaat om de school waarvoor u recentelijk onze korte (oranje) vragenlijst heeft ingevuld. Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:)

Kies één van de volgende mogelijkheden:

- Ja, een fietshelm zoals op de bovenste foto (fietshelm met oogjes)
- Ja, een fietshelm zoals op de onderste foto (één van die drie fietshelmpjes)
- Nee

[]

Heeft uw kind (nog) een andere fietshelm?**Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden: *****Beantwoord deze vraag alleen als aan de volgende voorwaarden is voldaan:**

Antwoord was 'Theo Thijssen Archipelschool' of 'Archipelschool De Sprong' of 'OBS Schengehof' of 'OBS De Reiger' of 'Christelijke Basisschool De Poeljeugd' of 'RBS Petrus Immens (locatie Schoutstraat)' of 'PC/RKBS Het Kompas' of 'RBS Juliana van Stolberg' of 'CBS Prinses Beatrix' of 'RKBS St. Jozef' of 'OBS De Houtuyn-Vlieger' of 'PCBS 't Honk' of 'RKBS Holtkampschool' of 'OBS Professor Dr. Kohnstamm' of 'Archipelschool De Dolfijnenburch' of 'Montessorischool De Basis' of 'Jhr. W. Versluijsschool' of 'VCO Basisschool Wilgenhof' of 'RKBS St. Willibrordus' of 'Vrije School Zeeland' bij vraag '1 [School2014]' (Op welke basisschool zit(ten) uw kind(eren)? Het gaat om de school waarvoor u recentelijk onze korte (oranje) vragenlijst heeft ingevuld. Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:)

Kies één van de volgende mogelijkheden:

- Ja
 Nee

[]

Had uw kind deze fietshelm al voordat uw kind de 'campagne'-helm ontving?**Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden: *****Beantwoord deze vraag alleen als aan de volgende voorwaarden is voldaan:**

Antwoord was 'Ja, een fietshelm zoals op de bovenste foto (fietshelm met oogjes)' of 'Ja, een fietshelm zoals op de onderste foto (één van die drie fietshelmpjes)' bij vraag '14 [HelmOntvangen14]' (Heeft uw kind in het kader van de fietshelmcampagne in Zeeland één van deze fietshelmpjes ontvangen? Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:) en Antwoord was 'Ja' bij vraag '15 [AnderHelm14]' (Heeft uw kind (nog) een andere fietshelm? Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:)

Kies één van de volgende mogelijkheden:

- Ja
 Nee

[]De volgende vragen gaan over de andere fietshelm van uw kind, dus niet over de 'campagne'-fietshelm.**Beantwoord deze vraag alleen als aan de volgende voorwaarden is voldaan:**

Antwoord was 'Theo Thijssen Archipelschool' of 'Jhr. W. Versluijsschool' of 'Archipelschool De Sprong' of 'OBS Schengehof' of 'OBS De Reiger' of 'Christelijke Basisschool De Poeljeugd' of 'RBS Petrus Immens (locatie Schoutstraat)' of 'PC/RKBS Het Kompas' of 'OBS Professor Dr. Kohnstamm' of 'RBS Juliana van Stolberg' of 'RKBS St. Jozef' of 'OBS De Houtuyn-Vlieger' of 'PCBS 't Honk' of 'RKBS Holtkampschool' of 'Archipelschool De Dolfijnenburch' of 'CBS Prinses Beatrix' of 'Montessorischool De Basis' of 'VCO Basisschool Wilgenhof' of 'RKBS St. Willibrordus' of 'Vrije School Zeeland' bij vraag '1 [School2014]' (Op welke basisschool zit(ten) uw kind(eren)? Het gaat om de school waarvoor u recentelijk onze korte (oranje) vragenlijst heeft ingevuld. Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:) en Antwoord was 'Ja, een fietshelm zoals op de bovenste foto (fietshelm met oogjes)' of 'Ja, een fietshelm zoals op de onderste foto (één van die drie fietshelmpjes)' bij vraag '14 [HelmOntvangen14]' (Heeft uw kind in het kader van de fietshelmcampagne in Zeeland één van deze fietshelmpjes ontvangen? Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:) en Antwoord was 'Ja' bij vraag '15 [AnderHelm14]' (Heeft uw kind (nog) een andere fietshelm? Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:)

[]

Heeft uw kind een fietshelm?**Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden: *****Beantwoord deze vraag alleen als aan de volgende voorwaarden is voldaan:**

Antwoord was 'Openbare Jenaplanschool De Vuurvogel' of 'Basisschool 't Vossenhol' of 'Basisschool De Viersprong' of 'Basisschool 't Startblok' of 'Basisschool De Reuzepas' of 'Basisschool De Regenboog' of 'Matthias Basisschool' of 'Basisschool De Klimop' of 'Openbare Basisschool Hartenaas' of 'De Buizerd Jenaplanschool' of 'Basisschool De Brink' of 'Samenwerkingsschool De Boskriek' of 'Basisschool De Bonckert' of 'Basisschool 't Bijenveld' of 'Basisschool De Akkerwinde' of 'Basisschool Op de Heuvel (voorheen Gerardus Majella)' of 'Jenaplan christelijke basisschool Adelbrecht-Windekind' of 'Basisschool Onze Bouwsteen' of 'RKBS De Wegwijzer' of 'Basisschool De Wingerd' of 'Andere' bij vraag '1 [School2014]' (Op welke basisschool zit(ten) uw kind(eren)? Het gaat om de school waarvoor u recentelijk onze korte (oranje) vragenlijst heeft ingevuld. Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:)

Kies één van de volgende mogelijkheden:

- Ja
 Nee

[]

Heeft deze fietshelm een keurmerk?**Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden: *****Beantwoord deze vraag alleen als aan de volgende voorwaarden is voldaan:**

----- Scenario 1 -----

Antwoord was 'Ja' bij vraag '15 [AnderHelm14]' (Heeft uw kind (nog) een andere fietshelm? Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:)

----- of Scenario 2 -----

Antwoord was 'Ja' bij vraag '18 [HeeftHelm14]' (Heeft uw kind een fietshelm? Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:)

Kies één van de volgende mogelijkheden:

- Ja
 Nee, de fietshelm heeft geen keurmerk
 Ik weet niet of de fietshelm een keurmerk heeft

[]

Hoe oud is deze fietshelm?**Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden: *****Beantwoord deze vraag alleen als aan de volgende voorwaarden is voldaan:**

----- Scenario 1 -----

Antwoord was 'Ja' bij vraag '15 [AnderHelm14]' (Heeft uw kind (nog) een andere fietshelm? Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:)

----- of Scenario 2 -----

Antwoord was 'Ja' bij vraag '18 [HeeftHelm14]' (Heeft uw kind een fietshelm? Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:)

Kies één van de volgende mogelijkheden:

- Minder dan 3 maanden oud
- 3 - 6 maanden oud
- 6 - 12 maanden oud
- 1 - 2 jaar oud
- 2 - 4 jaar oud
- Ouder dan 4 jaar

[]

Hoe oud was uw kind toen hij/zij deze fietshelm in gebruik genomen heeft?**Vul a.u.b. de leeftijd van uw kind in jaren in: *****Beantwoord deze vraag alleen als aan de volgende voorwaarden is voldaan:**

----- Scenario 1 -----

Antwoord was 'Ja' bij vraag '15 [AnderHelm14]' (Heeft uw kind (nog) een andere fietshelm? Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:)

----- of Scenario 2 -----

Antwoord was 'Ja' bij vraag '18 [HeeftHelm14]' (Heeft uw kind een fietshelm? Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:)

In dit veld mogen alleen cijfers ingevoerd worden.

Vul uw antwoord hier in:

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

[]

Wat was de overweging om op dat moment deze fietshelm in gebruik te nemen?**U kunt meerdere antwoorden aankruisen: ***

Beantwoord deze vraag alleen als aan de volgende voorwaarden is voldaan:

----- Scenario 1 -----

Antwoord was 'Ja' bij vraag '15 [AnderHelm14]' (Heeft uw kind (nog) een andere fietshelm? Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:)

----- of Scenario 2 -----

Antwoord was 'Ja' bij vraag '18 [HeeftHelm14]' (Heeft uw kind een fietshelm? Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:)

Selecteer alle mogelijkheden:

- Ik vind een fietshelm nodig
- De meeste leeftijdsgenootjes fietsen ook met een fietshelm
- Broertje/zusje draagt ook een fietshelm; ik wil mijn kinderen gelijk behandelen
- Mijn kind is onvoorzichtig en heeft daarom een fietshelm nodig
- Ik vind de route naar school niet veilig
- Mijn kind kan nog niet zelf beslissen
- Mijn kind fietst regelmatig naar school en/of buitenschoolse activiteiten
- Een fietshelm hoort bij het fietsen
- Het risico op hoofdletsel wordt aanzienlijk kleiner bij het dragen van een fietshelm
- Mijn kind draagt een fietshelm om beter gezien te worden
- Een andere reden, namelijk:

[]

Ik vind het gemakkelijk om de fietshelm* passend op het hoofd van mijn kind te krijgen.*** Vult u deze vraag in voor de fietshelm die het meest gedragen wordt door uw kind.****Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden. ***

Beantwoord deze vraag alleen als aan de volgende voorwaarden is voldaan:

----- Scenario 1 -----

Antwoord was 'Ja, een fietshelm zoals op de bovenste foto (fietshelm met oogjes)' of 'Ja, een fietshelm zoals op de onderste foto (één van die drie fietshelmpjes)' bij vraag '14 [HelmOntvangen14]' (Heeft uw kind in het kader van de fietshelmcampagne in Zeeland één van deze fietshelmpjes ontvangen? Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:)

----- of Scenario 2 -----

Antwoord was 'Ja' bij vraag '15 [AnderHelm14]' (Heeft uw kind (nog) een andere fietshelm? Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:)

----- of Scenario 3 -----

Antwoord was 'Ja' bij vraag '18 [HeeftHelm14]' (Heeft uw kind een fietshelm? Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:)

Kies één van de volgende mogelijkheden:

- Ja, heel gemakkelijk
- Ja, gemakkelijk
- Nee, niet zo gemakkelijk
- Nee, niet gemakkelijk

[]

Ik let er bewust op dat mijn kind de helm goed op zet en bevestigt.**Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden: *****Beantwoord deze vraag alleen als aan de volgende voorwaarden is voldaan:**

----- Scenario 1 -----

Antwoord was 'Ja, een fietshelm zoals op de bovenste foto (fietshelm met oogjes)' of 'Ja, een fietshelm zoals op de onderste foto (één van die drie fietshelmpjes)' bij vraag '14 [HelmOntvangen14]' (Heeft uw kind in het kader van de fietshelmcampagne in Zeeland één van deze fietshelmpjes ontvangen? Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:)

----- of Scenario 2 -----

Antwoord was 'Ja' bij vraag '15 [AnderHelm14]' (Heeft uw kind (nog) een andere fietshelm? Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:)

----- of Scenario 3 -----

Antwoord was 'Ja' bij vraag '18 [HeeftHelm14]' (Heeft uw kind een fietshelm? Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:)

Kies één van de volgende mogelijkheden:

- Ja, altijd
- Ja, meestal
- Soms
- Nee, meestal niet
- Nee, nooit

[]

Heeft uw kind in het afgelopen jaar bij elke fietsrit de fietshelm gedragen?**Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden: *****Beantwoord deze vraag alleen als aan de volgende voorwaarden is voldaan:**

----- Scenario 1 -----

Antwoord was 'Ja, een fietshelm zoals op de bovenste foto (fietshelm met oogjes)' of 'Ja, een fietshelm zoals op de onderste foto (één van die drie fietshelmpjes)' bij vraag '14 [HelmOntvangen14]' (Heeft uw kind in het kader van de fietshelmcampagne in Zeeland één van deze fietshelmpjes ontvangen? Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:)

----- of Scenario 2 -----

Antwoord was 'Ja' bij vraag '15 [AnderHelm14]' (Heeft uw kind (nog) een andere fietshelm? Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:)

----- of Scenario 3 -----

Antwoord was 'Ja' bij vraag '18 [HeeftHelm14]' (Heeft uw kind een fietshelm? Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:)

Kies één van de volgende mogelijkheden:

- Ja, altijd
- Ja, meestal
- Soms
- Nee, meestal niet
- Nee, nooit

[]

Heeft uw kind in het afgelopen jaar de fietshelm in alle weersomstandigheden gedragen?

Kies a.u.b. één van de mogelijkheden voor elk onderdeel: *

Beantwoord deze vraag alleen als aan de volgende voorwaarden is voldaan:

----- Scenario 1 -----

Antwoord was 'Ja, een fietshelm zoals op de bovenste foto (fietshelm met oogjes)' of 'Ja, een fietshelm zoals op de onderste foto (één van die drie fietshelmpjes)' bij vraag '14 [HelmOntvangen14]' (Heeft uw kind in het kader van de fietshelmcampagne in Zeeland één van deze fietshelmpjes ontvangen? Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:)

----- of Scenario 2 -----

Antwoord was 'Ja' bij vraag '15 [AnderHelm14]' (Heeft uw kind (nog) een andere fietshelm? Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:)

----- of Scenario 3 -----

Antwoord was 'Ja' bij vraag '18 [HeeftHelm14]' (Heeft uw kind een fietshelm? Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:)

Kies het toepasselijke antwoord voor elk onderdeel:

	Altijd	Vaak	Soms	Zelden	Nooit
Als het regent?	☐	☐	☐	☐	☐
Als het warm en zonnig weer is (meer dan 25 graden)?	☐	☐	☐	☐	☐
Als het koud is?	☐	☐	☐	☐	☐

[]

Hoeveel meer of minder fietst uw kind sinds het een fietshelm heeft gekregen?

Het gaat hierbij om alle verplaatsingen per fiets, dus niet alleen om de fietsritten van en naar school.

Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden: *

Beantwoord deze vraag alleen als aan de volgende voorwaarden is voldaan:

----- Scenario 1 -----

Antwoord was 'Ja, een fietshelm zoals op de bovenste foto (fietshelm met oogjes)' of 'Ja, een fietshelm zoals op de onderste foto (één van die drie fietshelmpjes)' bij vraag '14 [HelmOntvangen14]' (Heeft uw kind in het kader van de fietshelmcampagne in Zeeland één van deze fietshelmpjes ontvangen? Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:)

----- of Scenario 2 -----

Antwoord was 'Ja' bij vraag '15 [AnderHelm14]' (Heeft uw kind (nog) een andere fietshelm? Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:)

----- of Scenario 3 -----

Antwoord was 'Ja' bij vraag '18 [HeeftHelm14]' (Heeft uw kind een fietshelm? Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:)

Kies één van de volgende mogelijkheden:

- Veel meer
- Een beetje meer
- Evenveel
- Een beetje minder
- Veel minder

[]

Heeft uw kind in het afgelopen jaar een (fiets)helm bij andere activiteiten dan fietsen gedragen?

Kies a.u.b. één van de mogelijkheden voor elk onderdeel: *

Beantwoord deze vraag alleen als aan de volgende voorwaarden is voldaan:

----- Scenario 1 -----

Antwoord was 'Nee, niet gemakkelijk' of 'Nee, niet zo gemakkelijk' of 'Ja, gemakkelijk' of 'Ja, heel gemakkelijk' bij vraag '23 [HD14J08]' (Ik vind het gemakkelijk om de fietshelm* passend op het hoofd van mijn kind te krijgen. * Vult u deze vraag in voor de fietshelm die het meest gedragen wordt door uw kind. Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden.)

----- of Scenario 2 -----

Antwoord was 'Nee' bij vraag '14 [HelmOntvangen14]' (Heeft uw kind in het kader van de fietshelmcampagne in Zeeland één van deze fietshelmpjes ontvangen? Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:) en Antwoord was 'Nee' bij vraag '15 [AnderHelm14]' (Heeft uw kind (nog) een andere fietshelm? Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:)

----- of Scenario 3 -----

Antwoord was 'Nee' bij vraag '18 [HeeftHelm14]' (Heeft uw kind een fietshelm? Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:)

Kies het toepasselijke antwoord voor elk onderdeel:

	Ja, altijd	Ja, bijna altijd	Soms	Nee, bijna nooit	Nee, nooit	Niet van toepassing
Bij het spelen, klimmen?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Bij het skaten, skeeleren of skateboarden?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Bij het skiën of snowboarden?	☐	☐	☐	☐	☐	☐

[]

U heeft aangegeven dat uw kind geen fietshelm heeft. Hoe lang denkt u dat uw kind een fietshelm zal dragen als uw kind deze gratis krijgt?

Mijn kind zal de gratis fietshelm ...

Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden: *

Beantwoord deze vraag alleen als aan de volgende voorwaarden is voldaan:

----- Scenario 1 -----

Antwoord was 'Nee' bij vraag '14 [HelmOntvangen14]' (Heeft uw kind in het kader van de fietshelmcampagne in Zeeland één van deze fietshelmpjes ontvangen? Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:) en Antwoord was 'Nee' bij vraag '15 [AnderHelm14]' (Heeft uw kind (nog) een andere fietshelm? Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:)

----- of Scenario 2 -----

Antwoord was 'Nee' bij vraag '18 [HeeftHelm14]' (Heeft uw kind een fietshelm? Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:)

Kies één van de volgende mogelijkheden:

- ... regelmatig blijven dragen
- ... een aantal maanden dragen
- ... een paar weken dragen
- ... een aantal keer dragen
- ... nooit dragen

[]

Denkt u dat uw kind de gratis fietshelm bij elke fietsrit zal dragen?**Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden: *****Beantwoord deze vraag alleen als aan de volgende voorwaarden is voldaan:**

----- Scenario 1 -----

Antwoord was 'Nee' bij vraag '14 [HelmOntvangen14]' (Heeft uw kind in het kader van de fietshelmcampagne in Zeeland één van deze fietshelmpjes ontvangen? Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:) *en* Antwoord was 'Nee' bij vraag '15 [AnderHelm14]' (Heeft uw kind (nog) een andere fietshelm? Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:)

----- of Scenario 2 -----

Antwoord was 'Nee' bij vraag '18 [HeeftHelm14]' (Heeft uw kind een fietshelm? Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:)

Kies één van de volgende mogelijkheden:

- Ja, altijd
- Ja, meestal
- Soms
- Nee, meestal niet
- Nee, nooit

[]

Hoeveel meer of minder denkt u dat uw kind zal fietsen als het een gratis fietshelm krijgt?**Het gaat hierbij om alle verplaatsingen per fiets, dus niet alleen om de fietsritten van en naar school.****Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden: *****Beantwoord deze vraag alleen als aan de volgende voorwaarden is voldaan:**

----- Scenario 1 -----

Antwoord was 'Nee' bij vraag '14 [HelmOntvangen14]' (Heeft uw kind in het kader van de fietshelmcampagne in Zeeland één van deze fietshelmpjes ontvangen? Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:) *en* Antwoord was 'Nee' bij vraag '15 [AnderHelm14]' (Heeft uw kind (nog) een andere fietshelm? Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:)

----- of Scenario 2 -----

Antwoord was 'Nee' bij vraag '18 [HeeftHelm14]' (Heeft uw kind een fietshelm? Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:)

Kies één van de volgende mogelijkheden:

- Veel meer
- Een beetje meer
- Evenveel
- Een beetje minder
- Veel minder

AK_Intro

Attitude Kind Intro

[]

Nu volgt een aantal vragen over de mening van uw kind. Het liefst hebben wij dan ook dat u deze vragen samen met uw kind invult.

Als dat niet mogelijk is, probeert u dan zo goed mogelijk in te schatten wat uw kind zou antwoorden.

Wilt u aangeven hoe u de vragen gaat beantwoorden?

Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden: *

Kies één van de volgende mogelijkheden:

- Ik ga deze vragen samen met mijn kind beantwoorden
- Ik ga een zo goed mogelijk inschatting maken van de antwoorden van mijn kind

AK

Attitude Kind

[]

Bij deze stellingen gaat het om wat uw kind vindt.**Kies a.u.b. één van de mogelijkheden voor elk onderdeel: ***

Kies het toepasselijke antwoord voor elk onderdeel:

	Helemaal mee oneens	Beetje mee oneens	Weet niet	Beetje mee eens	Helemaal mee eens
Alleen kinderen moeten een fietshelm op	☐	☐	☐	☐	☐
Iedereen moet een fietshelm op	☐	☐	☐	☐	☐
Het voelt veilig om een fietshelm op te hebben	☐	☐	☐	☐	☐
Ik voel me zekerder met een fietshelm op	☐	☐	☐	☐	☐
Het voelt stoer om een fietshelm op te hebben	☐	☐	☐	☐	☐
Het voelt maf om een fietshelm op te hebben	☐	☐	☐	☐	☐
Een fietshelm zit niet lekker	☐	☐	☐	☐	☐
Ik vind het niet nodig om een fietshelm op te hebben	☐	☐	☐	☐	☐
Ik weet hoe je een fietshelm moet gebruiken	☐	☐	☐	☐	☐
Ik weet waar de fietshelm voor is	☐	☐	☐	☐	☐

[]

Deze vraag gaat over wat uw kind vindt.

Kruis aan wat de motieven van uw kind zijn om de fietshelm (soms) niet te dragen.

We vragen u straks naar uw eigen motieven.

U kunt meerdere antwoorden aankruisen: *

Beantwoord deze vraag alleen als aan de volgende voorwaarden is voldaan:

----- Scenario 1 -----

Antwoord was 'Nee, nooit' of 'Nee, meestal niet' bij vraag '25 [HD14J10]' (Heeft uw kind in het afgelopen jaar bij elke fietsrit de fietshelm gedragen? Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:)

----- of Scenario 2 -----

Antwoord was 'Nee, nooit' of 'Nee, meestal niet' bij vraag '30 [HD14N15]' (Denkt u dat uw kind de gratis fietshelm bij elke fietsrit zal dragen? Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:)

Selecteer alle mogelijkheden:

- De fietshelm is lelijk
- De fietshelm is stom
- De fietshelm zit niet lekker
- Ik heb geen fietshelm nodig
- Een fietshelm is onhandig
- Mijn vriendjes/vriendinnetjes dragen ook geen helm (meer)
- Ik heb een nieuwe fietshelm nodig (de oude past niet of is kapot)
- Ik hoef geen fietshelm (meer) te dragen van mijn ouders
- Ik ben met mijn fietshelm gepest
- Ik wil stoer zijn
- Ik vergeet de fietshelm op te zetten
- Ik vind het lastig de fietshelm op te zetten
- Om een andere reden, namelijk:

[]

Deze vraag gaat over wat uw kind vindt.

Kruis aan wat de motieven van uw kind zijn om een fietshelm (soms) wel te dragen.

We vragen u straks naar uw eigen motieven.

U kunt meerdere antwoorden aankruisen: *

Beantwoord deze vraag alleen als aan de volgende voorwaarden is voldaan:

----- Scenario 1 -----

Antwoord was 'Soms' of 'Ja, meestal' of 'Ja, altijd' bij vraag '25 [HD14J10]' (Heeft uw kind in het afgelopen jaar bij elke fietsrit de fietshelm gedragen? Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:)

----- of Scenario 2 -----

Antwoord was 'Soms' of 'Ja, meestal' of 'Ja, altijd' bij vraag '30 [HD14N15]' (Denkt u dat uw kind de gratis fietshelm bij elke fietsrit zal dragen? Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:)

Selecteer alle mogelijkheden:

- De fietshelm is mooi
- De fietshelm is leuk
- Mijn vriendjes/vriendinnetjes dragen ook een fietshelm
- Mijn ouders willen dat ik een fietshelm draag
- De fietshelm hoort bij het fietsen
- Ik wil stoer zijn
- Het is een gewoonte om de fietshelm op te zetten
- Het is veilig om de fietshelm op te zetten
- Ik zet een fietshelm op om beter gezien te worden
- Ik ken iemand die bij het fietsen op zijn/haar hoofd is gevallen
- Anders, namelijk:

AO_Intro

Attitude Ouder Intro

[] Nu volgt een aantal vragen naar uw eigen mening.

AO

Attitude Ouders

[]

Bij deze stellingen gaat het om uw eigen mening.**Geef aan in hoeverre u het eens bent met de volgende stellingen.****Kies a.u.b. één van de mogelijkheden voor elk onderdeel: ***

Kies het toepasselijke antwoord voor elk onderdeel:

	Helemaal mee oneens	Beetje mee oneens	Weet niet	Beetje mee eens	Helemaal mee eens
Alleen kinderen moeten een fietshelm op	☐	☐	☐	☐	☐
Iedereen moet een fietshelm op	☐	☐	☐	☐	☐
Het is veilig om een fietshelm op te hebben	☐	☐	☐	☐	☐
Een fietshelm zit niet lekker	☐	☐	☐	☐	☐
Ik vind het niet nodig dat mijn kind een fietshelm draagt	☐	☐	☐	☐	☐
Ik heb voldoende informatie ontvangen over het gebruik van de fietshelm	☐	☐	☐	☐	☐
Ik draag zelf wel eens een fietshelm	☐	☐	☐	☐	☐

[]

Deze vraag gaat over wat u vindt.

Kruis aan wat uw eigen motieven zijn om uw kind de fietshelm (soms) wel te laten dragen.

U kunt meerdere antwoorden aankruisen: *

Beantwoord deze vraag alleen als aan de volgende voorwaarden is voldaan:

----- Scenario 1 -----

Antwoord was 'Soms' of 'Ja, meestal' of 'Ja, altijd' bij vraag '25 [HD14J10]' (Heeft uw kind in het afgelopen jaar bij elke fietsrit de fietshelm gedragen? Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:)

----- of Scenario 2 -----

Antwoord was 'Soms' of 'Ja, meestal' of 'Ja, altijd' bij vraag '30 [HD14N15]' (Denkt u dat uw kind de gratis fietshelm bij elke fietsrit zal dragen? Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:)

Selecteer alle mogelijkheden:

- Ik vind de fietshelm nodig
- De meeste leeftijdgenootjes fietsen ook met een fietshelm
- Broertje/zusje draagt ook een fietshelm; ik wil mijn kinderen gelijk behandelen
- Mijn kind is onvoorzichtig ne heeft daarom een fietshelm nodig
- Ik vind de route naar school niet veilig
- Mijn kind kan nog niet zelf beslissen
- Mijn kind fietst regelmatig naar school en/of buitenschoolse activiteiten
- Een fietshelm hoort bij het fietsen
- Het risico op hoofdletsel wordt aanzienlijk kleiner bij het gebruik van een fietshelm
- Mijn kind draagt een fietshelm om beter gezien te worden
- Anders, namelijk:

RO

Regels Ouders

[]

Ik heb regels opgesteld voor het dragen van de fietshelm door mijn kind.**Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden: *****Beantwoord deze vraag alleen als aan de volgende voorwaarden is voldaan:**

----- Scenario 1 -----

Antwoord was 'Ja, een fietshelm zoals op de bovenste foto (fietshelm met oogjes)' of 'Ja, een fietshelm zoals op de onderste foto (één van die drie fietshelmpjes)' bij vraag '14 [HelmOntvangen14]' (Heeft uw kind in het kader van de fietshelmcampagne in Zeeland één van deze fietshelmpjes ontvangen? Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:)

----- of Scenario 2 -----

Antwoord was 'Ja' bij vraag '15 [AnderHelm14]' (Heeft uw kind (nog) een andere fietshelm? Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:)

----- of Scenario 3 -----

Antwoord was 'Ja' bij vraag '18 [HeeftHelm14]' (Heeft uw kind een fietshelm? Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:)

Kies één van de volgende mogelijkheden:

- Ja
 Nee

[]

Ik zie erop toe dat deze regels worden nageleefd.**Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden: *****Beantwoord deze vraag alleen als aan de volgende voorwaarden is voldaan:**

Antwoord was 'Ja' bij vraag '40 [RegOpgesteld14]' (Ik heb regels opgesteld voor het dragen van de fietshelm door mijn kind. Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:)

Kies één van de volgende mogelijkheden:

- Ja, altijd
 Ja, meestal
 Soms
 Nee, meestal niet
 Nee, nooit

[]

Als uw kind een gratis fietshelm zou krijgen, bent u dan van plan regels op te stellen voor het dragen van de fietshelm voor uw kind?**Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden: *****Beantwoord deze vraag alleen als aan de volgende voorwaarden is voldaan:**

----- Scenario 1 -----

Antwoord was 'Nee' bij vraag '14 [HelmOntvangen14]' (Heeft uw kind in het kader van de fietshelmcampagne in Zeeland één van deze fietshelmpjes ontvangen? Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:) *en* Antwoord was 'Nee' bij vraag '15 [AnderHelm14]' (Heeft uw kind (nog) een andere fietshelm? Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:)

----- of Scenario 2 -----

Antwoord was 'Nee' bij vraag '18 [HeeftHelm14]' (Heeft uw kind een fietshelm? Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:)

Kies één van de volgende mogelijkheden:

- Ja
 Nee

[]

En bent u van plan er op toe te zien dat deze regels worden nageleefd?**Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden: *****Beantwoord deze vraag alleen als aan de volgende voorwaarden is voldaan:**

Antwoord was 'Ja' bij vraag '42 [AlsRegels14]' (Als uw kind een gratis fietshelm zou krijgen, bent u dan van plan regels op te stellen voor het dragen van de fietshelm voor uw kind? Kies a.u.b. één van de volgende mogelijkheden:)

Kies één van de volgende mogelijkheden:

- Ja, altijd
 Ja, meestal
 Soms
 Nee, meestal niet
 Nee, nooit

Bedankt voor uw deelname aan de vragenlijst!

Uw beloning ontvangt u binnenkort.

U kunt nu de browser afsluiten.

02-02-2015 – 15:44

Verstuur uw enquête

Bedankt voor uw deelname aan deze enquête.

Bijlage H

Uitkomsten analyse geobserveerd helmgebruik

Met behulp van logistische regressie is onderzocht of en in hoeverre het geobserveerde helmgebruik bij zelf fietsende kinderen van 4-8 jaar zich in de jaren 2010, 2011, 2012 en 2014 in Zeeland als gevolg van de fietshelmcampagne anders heeft ontwikkeld dan in het controlegebied, daarbij is ook gelet op de locatie (bij of buiten school) waar de observaties hebben plaatsgevonden.

We hebben onderzocht of het effect van conditie (Zeeland of controlegebied) op helmgebruik verandert onder invloed van tijd (jaar), onder invloed van plaats (bij school, elders), en onder invloed van de combinatie van tijd en plaats.

Locatie	Jaar		Conditiedum		Total		
			Controle	Zeeland			
Bij school	2010	Helmdum	draagt geen helm	455	874	1.329	
			draagt helm	1	17	18	
		Total	456	891	1.347		
	2011	Helmdum	draagt geen helm	702	564	1.266	
			draagt helm	10	106	116	
		Total	712	670	1.382		
	2012	Helmdum	draagt geen helm	482	714	1.196	
			draagt helm	8	33	41	
		Total	490	747	1.237		
	2014	Helmdum	draagt geen helm	594	652	1.246	
			draagt helm	2	38	40	
		Total	596	690	1.286		
	Elders	2010	Helmdum	draagt geen helm	133	298	431
				draagt helm	5	23	28
			Total	138	321	459	
		2011	Helmdum	draagt geen helm	466	266	732
draagt helm				1	48	49	
Total			467	314	781		
2012		Helmdum	draagt geen helm	102	127	229	
			draagt helm	7	29	36	
		Total	109	156	265		
2014		Helmdum	draagt geen helm	178	165	343	
			draagt helm	3	3	6	
		Total	181	168	349		

Tabel B.3. Frequentie van geobserveerd helmgebruik bij zelf fietsende kinderen van 4-8 jaar uitgesplitst naar conditie, locatie en jaar.

Toelichting logistische regressie

Bij logistische regressie dienen dit soort interacties altijd met hiërarchische modellen te worden onderzocht (Jaccard, 2001). Bij de hier geanalyseerde gegevens (zie *Tabel B.3*) is er sprake van drie hoofdeffecten: conditie (C), locatie (L) en jaar (J). Verder zijn er drie tweeweginteracties: die tussen conditie en locatie (CL), die tussen conditie en jaar (CJ) en die tussen locatie en jaar (LJ). Ten slotte is er ook nog één drieweginteractie, namelijk die tussen conditie, locatie en jaar (CLJ). Omdat we bovendien met vier jaren te maken hebben, dient het totale effect voor jaar (J) weer in drieën te worden opgesplitst: het verschil tussen 2011 en 2010 (J1), het verschil tussen 2012 en 2010 (J2), en het verschil tussen 2014 en 2010 (J3).

Samenvattend onderscheiden we dus de hoofdeffecten C, L, J1, J2, en J3, de tweeweginteractie-effecten CL, CJ1, CJ2, CJ3, LJ1, LJ2, en LJ3, en de drieweginteractie-effecten CLJ1, CLJ2, en CLJ3.

Alle variabelen in de hier besproken analyses zijn zogeheten dummyvariabelen. Ze hebben allemaal slechts twee categorieën die met een 1 of een 0 zijn gecodeerd. Omdat dit van belang is voor de interpretatie van de analyseresultaten geven we hier precies aan hoe we de categorieën van de variabelen hebben gecodeerd.

- Bij helmgebruik, de afhankelijke variabele, staat een 1 voor ‘draagt een helm’ en een 0 voor ‘draagt geen helm’.
- Bij conditie (C) staat een 1 voor ‘Zeeland’ en een 0 voor ‘Controlegebied’.
- Bij locatie (L) staat een 1 voor ‘bij school’ en een 0 voor ‘buiten school’.
- Bij de eerste dummyvariabele voor jaar (J1) staat een 1 voor ‘2011’ en een 0 voor de overige jaren. Bij de tweede dummyvariabele voor jaar (J2) staat een 1 voor ‘2012’ en een 0 voor de overige jaren. Bij de derde dummyvariabele voor jaar (J3) staat een 1 voor ‘2014’ en een 0 voor de overige jaren. Dit houdt in dat ‘2010’ als referentie jaar in de analyses wordt gebruikt.
- Alle dummyvariabelen voor de interacties in het model (CL, CJ1, CJ2, CJ3, LJ1, LJ2, LJ3, CLJ1, CLJ2 en CLJ3) zijn eenvoudig verkregen door de zojuist gedefinieerde dummyvariabelen met elkaar te vermenigvuldigen.

Om de effecten van al deze variabelen op helmgedrag te onderzoeken moeten er in totaal vier hiërarchische logistische regressiemodellen worden gefit.

Het *eerste model* onderzoekt de tweeweginteractie tussen C en J; hierbij worden eerst de hoofdeffecten van C, J1, J2 en J3 aan het model toegevoegd, en wordt vervolgens bekeken of CJ1, CJ2 en CJ3 bovenop de hoofdeffecten van C, J1, J2 en J3 nog een significante bijdrage aan de voorspelling van helmgebruik kunnen leveren.

Het *tweede model* onderzoekt de tweeweginteractie tussen L en J; hierbij worden eerst de hoofdeffecten van L, J1, J2 en J3 aan het model toegevoegd, en wordt vervolgens bekeken of LJ1, LJ2 en LJ3 bovenop de hoofdeffecten van L, J1, J2 en J3 nog een significante bijdrage aan de voorspelling van helmgebruik kunnen leveren.

Het *derde model* onderzoekt de tweeweginteractie tussen C en L; hierbij worden eerst de hoofdeffecten van C en L aan het model toegevoegd, en wordt vervolgens bekeken of CL bovenop de hoofdeffecten van C en L nog een significante bijdrage aan de voorspelling van helmgebruik kan leveren.

Het *vierde en laatste model* onderzoekt de drieweginteractie tussen C, L en J; hierbij worden eerst de hoofdeffecten van C, L, J1, J2 en J3 en de tweeweginteractie-effecten van CL, CJ1, CJ2, CJ3, LJ1, LJ2 en LJ3 aan het model toegevoegd, en wordt vervolgens bekeken of CLJ1, CLJ2 en CLJ3 bovenop alle hoofd- en tweeweginteractie-effecten nog een significante bijdrage aan de voorspelling van helmgebruik kunnen leveren.

We zullen nu de resultaten van ieder van deze vier modellen - die alle met behulp van de Binary Logistic Regression procedure in SPSS zijn gefit - bespreken.

Eerste model

In het eerste model worden eerst de dummyvariabelen voor conditie (C) en jaar (J1, J2 en J3) aan het model voor de voorspelling van helmgebruik toegevoegd. De resultaten staan in *Tabel B.4* weergegeven.

Variables in the Equation									
		B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)	95% C.I. for EXP(B)	
								Lower	Upper
Step 1 ^a	conditiedum(1)	2,111	0,178	140,733	1	0,000	8,258	5,826	11,704
	jaardum1(1)	1,510	0,173	76,660	1	0,000	4,528	3,229	6,350
	jaardum2(1)	0,832	0,191	18,925	1	0,000	2,297	1,579	3,341
	jaardum3(1)	0,309	0,213	2,112	1	0,146	1,363	0,898	2,068
	Constant	-5,406	0,225	578,438	1	0,000	0,004		

a. Variable(s) entered on step 1: conditiedum, jaardum1, jaardum2, jaardum3.

Tabel B.4. *Logistische regressie van helmgebruik op conditie en jaar*

Uit de waarde van Exp(B), dat een zogeheten odds ratio is, in rij 'conditiedum(1)' van *Tabel B.4* en de significantie van de bijbehorende Wald-toets, lezen we af dat de odds op helmgebruik in Zeeland – gecorrigeerd voor de overige variabelen in het model – 8,3 keer zo groot is als in het controlegebied, los van locatie of tijdstip. Dat de waarde van deze odds ratio significant van 1 afwijkt blijkt ook uit het feit dat het getal 1 zich buiten het 95%-betrouwbaarheidsinterval van 5,826-11,704 van deze odds ratio bevindt.

Uit de waarde van Exp(B) in rij 'jaardum1(1)' blijkt dat de odds op helmgebruik in 2011 – gecorrigeerd voor de overige variabelen in het model – 4,5 keer zo groot is als in 2010, los van locatie of conditie. De waarde van Exp(B) in rij 'jaardum2(1)' geeft aan dat de odds op helmgebruik in 2012 – gecorrigeerd voor de overige variabelen in het model – 2,3 keer zo groot is als in 2010, los van locatie of conditie.

De waarde van Exp(B) in rij 'jaardum3(1)' van *Tabel B.4* wijkt niet significant af van 1, hetgeen ook blijkt uit het feit dat het getal 1 zich binnen het 95%-betrouwbaarheidsinterval van 0,898-2,068 van deze odds ratio bevindt.

Toevoeging van de drie dummyvariabelen CJ1, CJ2 en CJ3 voor de interactie tussen conditie en jaar aan dit model laat zien dat deze drie variabelen te samen ten opzichte van het vorige model leiden tot een significante verbetering van de voorspelling van helmgedrag, en levert de in *Tabel B.5* getoonde resultaten.

De waarde van Exp(B) in rij 'condjaardum1(1)' in *Tabel B.5* geeft aan dat het effect van conditie op helmgebruik in 2011 – gecorrigeerd voor de overige variabelen in het model – 5,9 keer zo groot is als in 2010, los van de locatie. De waarde van Exp(B) in rij 'condjaardum2(1)' van *Tabel B.5* toont daarentegen aan dat het effect van conditie op helmgebruik in 2012 niet anders is dan dat in 2010; dit volgt uit het feit dat de Wald-toets voor deze ratio van odds ratios niet significant is op 5%-niveau. Ook het effect van conditie op helmgebruik in 2014 is niet anders is dan dat in 2010, want de Wald-toets voor deze ratio van odds ratios is ook niet significant is op 5%-niveau.

Variables in the Equation									
		B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)	95% C.I. for EXP(B)	
								Lower	Upper
Step 1 ^a	conditiedum(1)	1,207	0,441	7,506	1	0,006	3,345	1,410	7,934
	jaardum1(1)	-0,080	0,510	0,025	1	0,875	0,923	0,340	2,508
	jaardum2(1)	0,923	0,487	3,599	1	0,058	2,517	0,970	6,532
	jaardum3(1)	-0,455	0,608	0,559	1	0,455	0,635	0,193	2,090
	condjaardum1(1)	1,773	0,542	10,707	1	0,001	5,890	2,036	17,038
	condjaardum2(1)	-0,153	0,529	0,084	1	0,772	0,858	0,304	2,421
	condjaardum3(1)	0,840	0,649	1,676	1	0,195	2,317	0,649	8,265
	Constant	-4,585	0,410	124,86	1	0,000	0,010		

a. Variable(s) entered on step 1: condjaardum1, condjaardum2, condjaardum3.

Tabel B.5. *Logistische regressie van helmgebruik op conditie, jaar en de interactie van conditie en jaar.*

We zullen in het vervolg van deze bijlage de zinsnede ‘– gecorrigeerd voor de overige variabelen in het model –’ niet meer herhalen, maar er stilzwijgend van uitgaan dat dit bij alle verdere analyseresultaten ook van toepassing is.

Het is verder interessant om op te merken dat de waarden van de odds ratios voor de dummyvariabelen C, J1, J2 en J3 in *Tabel B.5* anders zijn dan die in *Tabel B.4*. Dat is het gevolg van het feit dat we dummyvariabelen CJ1, CJ2 en CJ3 aan het model hebben toegevoegd. De odds ratios voor de dummyvariabelen C, J1, J2 en J3 in *Tabel B.5* zijn – om precies te zijn – *conditionele* odds ratios geworden. De odds ratio voor conditie in *Tabel B.5* bijvoorbeeld is alleen van toepassing voor die observaties waarvoor de categorieën van de dummyvariabelen J1, J2 en J3 alle drie ongelijk zijn aan 0. Deze odds ratio voor conditie is dus alleen van toepassing op de observaties

van 2011, 2012 en 2014. We verwijzen naar Jaccard (2001) voor verdere details.

Tweede model

In het *tweede* model worden eerst de dummyvariabelen voor locatie (L) en jaar (J1, J2 en J3) aan het model voor de voorspelling van helmgebruik toegevoegd. De resultaten staan in *Tabel B.6* weergegeven.

Variables in the Equation									
		B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)	95% C.I. for EXP(B)	
								Lower	Upper
Step 1 ^a	locatiedum(1)	-0,371	0,120	9,495	1	0,002	0,690	0,545	0,874
	jaardum1(1)	1,110	0,171	42,386	1	0,000	3,035	2,173	4,239
	jaardum2(1)	0,759	0,190	15,913	1	0,000	2,135	1,471	3,100
	jaardum3(1)	0,119	0,212	0,315	1	0,575	1,126	0,744	1,705
	Constant	-3,381	0,170	395,514	1	0,000	0,034		

a. Variable(s) entered on step 1: locatiedum, jaardum1, jaardum2, jaardum3.

Tabel B.6. *Logistische regressie van helmgebruik op locatie en jaar*

Uit de waarde van Exp(B) in rij 'locatiedum(1)' van *Tabel B.6* blijkt dat de odds op helmgebruik bij school 0,7 keer zo groot is als buiten school, los van conditie of tijdstip.

De waarde van Exp(B) in rij 'jaardum1(1)' laat zien dat de odds op helmgebruik in 2011 3,0 keer zo groot is als in 2010, los van conditie of locatie. De waarde van Exp(B) in rij 'jaardum2(1)' geeft aan dat de odds op helmgebruik in 2012 2,1 keer zo groot is als in 2010, los van conditie of locatie. De odds ratio voor dummyvariabele 'jaardum3(1)' wijkt niet significant af van 1.

Toevoeging van de drie dummyvariabelen LJ1, LJ2 en LJ3 voor de interactie tussen locatie en jaar aan dit model laat zien dat deze twee variabelen te samen ten opzichte van het vorige model leiden tot een significante verbetering van de voorspelling van helmgedrag, en levert de in *Tabel B.7* getoonde resultaten.

De waarde van Exp(B) in rij 'locjaardum1(1)' in *Tabel B.7* geeft aan dat het effect van locatie op helmgebruik in 2011 6,6 keer zo groot is als in 2010, los van conditie.

De niet significante waarde van Exp(B) in rij 'condjaardum2(1)' van *Tabel B.5* toont aan dat het effect van locatie op helmgebruik in 2012 niet anders is dan dat in 2010, los van conditie.

De waarde van Exp(B) in rij 'locjaardum3(1)' in *Tabel B.7* geeft aan dat het effect van locatie op helmgebruik in 2014 8,8 keer zo groot is als in 2010, los van conditie.

Variables in the Equation									
		B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)	95% C.I. for EXP(B)	
								Lower	Upper
Step 1 ^a	locatiedum(1)	-1,568	0,307	26,058	1	0,000	0,208	0,114	0,381
	jaardum1(1)	0,030	0,245	0,015	1	0,903	1,030	0,638	1,664
	jaardum2(1)	0,884	0,265	11,128	1	0,001	2,420	1,440	4,067
	jaardum3(1)	-1,312	0,456	8,292	1	0,004	0,269	0,110	0,658
	locjaardum1(1)	1,882	0,354	28,212	1	0,000	6,566	3,279	13,148
	locjaardum2(1)	0,045	0,390	0,013	1	0,908	1,046	0,487	2,244
	locjaardum3(1)	2,175	0,538	16,329	1	0,000	8,803	3,065	25,281
	Constant	-2,734	0,195	196,512	1	0,000	0,065		

a. Variable(s) entered on step 1: locjaardum1, locjaardum2, locjaardum3.

Tabel B.7. Logistische regressie van helmgebruik op locatie, jaar en de interactie van locatie en jaar

Derde model

In het *derde model* worden eerst de dummyvariabelen voor conditie (C) en locatie (L) aan het model voor de voorspelling van helmgebruik toegevoegd. De resultaten staan in *Tabel B.8* weergegeven.

Variables in the Equation									
		B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)	95% C.I. for EXP(B)	
								Lower	Upper
Step 1 ^a	conditiedum(1)	1,952	0,176	122,499	1	0,000	7,042	4,984	9,950
	locatiedum(1)	-0,567	0,119	22,519	1	0,000	0,567	0,449	0,717
	Constant	-4,060	0,180	509,282	1	0,000	0,017		

a. Variable(s) entered on step 1: conditiedum, locatiedum.

Tabel B.8. Logistische regressie van helmgebruik op conditie en locatie.

Uit de waarde van Exp(B) in rij 'conditiedum(1)' van *Tabel B.8* lezen we af dat de odds op helmgebruik in Zeeland 7,0 keer zo groot is als in het controlegebied, los van locatie of tijdstip.

De waarde van Exp(B) in rij 'locatiedum(1)' geeft aan dat de odds op helmgebruik bij school 0,6 keer zo groot is als buiten school, los van conditie of jaar.

Toevoeging van de dummyvariabele CL voor de interactie tussen conditie en locatie leidt niet tot een significante verbetering van de voorspelling van helmgedrag ten opzichte van het vorige model, en levert de in *Tabel B.9* getoonde resultaten. Ook in *Tabel B.9* zien we dat de waarde van Exp(B) in rij 'condlocdum(1)' niet significant van 1 afwijkt. Dit geeft aan dat het effect van conditie op helmgebruik bij school niet anders is dan buiten school, los van tijdstip.

Variables in the Equation									
		B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)	95% C.I. for EXP(B)	
								Lower	Upper
Step 1 ^a	conditiedum(1)	1,889	0,273	47,870	1	0,000	6,610	3,871	11,287
	locatiedum(1)	-0,660	0,334	3,904	1	0,048	0,517	0,268	0,995
	condlocdum(1)	0,107	0,358	0,089	1	0,765	1,113	0,552	2,244
	Constant	-4,006	0,252	252,203	1	0,000	0,018		

a. Variable(s) entered on step 1: condlocdum.

Tabel B.9. Logistische regressie van helmgebruik op conditie en locatie en de interactie van conditie en locatie

Vierde model

In het vierde en laatste model ten slotte voegen we eerst alle hoofd- en tweeweginteractie-effecten aan het model voor de voorspelling van helmgedrag, hetgeen leidt tot de in Tabel B.10 getoonde resultaten.

Variables in the Equation									
		B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)	95% C.I. for EXP(B)	
								Lower	Upper
Step 1 ^a	conditiedum(1)	1,144	0,470	5,929	1	0,015	3,139	1,250	7,881
	jaardum1(1)	-1,096	0,546	4,033	1	0,045	0,334	0,115	0,974
	jaardum2(1)	1,050	0,521	4,069	1	0,044	2,858	1,030	7,926
	jaardum3(1)	-1,800	0,740	5,915	1	0,015	0,165	0,039	0,705
	locatiedum(1)	-1,576	0,450	12,294	1	0,000	0,207	0,086	0,499
	condjaardum1(1)	1,801	0,550	10,716	1	0,001	6,057	2,060	17,809
	condjaardum2(1)	-0,058	0,535	0,012	1	0,913	0,943	0,331	2,690
	condjaardum3(1)	0,855	0,671	1,624	1	0,203	2,351	0,631	8,756
	locjaardum1(1)	1,689	0,359	22,117	1	0,000	5,414	2,678	10,944
	locjaardum2(1)	-0,015	0,393	0,001	1	0,969	0,985	0,456	2,127
	locjaardum3(1)	2,071	0,541	14,661	1	0,000	7,935	2,748	22,907
	condlocdum(1)	0,039	0,379	0,011	1	0,917	1,040	0,495	2,186
	Constant	-3,639	0,452	64,728	1	0,000	0,026		

a. Variable(s) entered on step 1: condjaardum1, condjaardum2, condjaardum3, locjaardum1, locjaardum2, locjaardum3, condlocdum.

Tabel B.10. Logistische regressie van helmgebruik op conditie, jaar, locatie en al hun tweeweginteracties

We merken op dat toevoeging van de dummyvariabelen CJ1, CJ2, CJ3, LJ1, LJ2, LJ3 en CL voor alle tweeweginteracties tussen C, J1, J2, J3 en L aan het model met alleen de hoofdeffecten C, J1, J2, J3 en L leidt tot een significante verbetering in de voorspelling van helmgedrag.

Toevoeging van de drie dummyvariabelen CLJ1, CLJ2 en CLJ3 voor de drieweginteractie tussen conditie, locatie en jaar aan dit model laat zien dat deze drie variabelen te samen ten opzichte van het vorige model leiden tot een significante verbetering van de voorspelling van helmgedrag, en levert de in *Tabel B.11* getoonde resultaten. De significant van 1 afwijkende waarde van Exp(B) van 0,036 in rij 'condlocjaardum1(1)' in *Tabel B.11* vloeit voort uit het feit dat het effect van conditie op helmgebruik in 2011 bij school significant kleiner is dan buiten school (namelijk 0,1569 keer zo groot), terwijl het effect van conditie op helmgedrag in 2010 bij school juist groter is dan buiten school (namelijk 4,3108 keer zo groot).

De waarde van Exp(B) in rij 'condlocjaardum1(1)' in *Tabel B.11* is gelijk aan $0,1569/4,3108 = 0,0364$. Tussen 2012 en 2010 en tussen 2014 en 2010 zijn er daarentegen geen significante verschillen ten aanzien van deze interactie, zie de rijen 'condlocjaardum2(1)' en 'condlocjaardum3(1)' in *Tabel B.11*.

Variables in the Equation									
		B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)	95% C.I. for EXP(B)	
								Lower	Upper
Step 1 ^a	conditiedum(1)	0,719	0,504	2,034	1	0,154	2,053	0,764	5,517
	jaardum1(1)	-2,863	1,100	6,777	1	0,009	0,057	0,007	0,493
	jaardum2(1)	0,602	0,600	1,006	1	0,316	1,825	0,563	5,919
	jaardum3(1)	-0,802	0,739	1,178	1	0,278	0,448	0,105	1,909
	locatiedum(1)	-2,839	1,100	6,664	1	0,010	0,058	0,007	0,505
	condjaardum1(1)	3,713	1,132	10,759	1	0,001	40,959	4,456	376,519
	condjaardum2(1)	0,483	0,670	0,519	1	0,471	1,621	0,436	6,030
	condjaardum3(1)	-0,643	0,966	0,444	1	0,505	0,525	0,079	3,488
	locjaardum1(1)	4,732	1,521	9,681	1	0,002	113,548	5,762	2237,758
	locjaardum2(1)	1,420	1,220	1,354	1	0,245	4,137	0,378	45,238
	locjaardum3(1)	1,229	1,432	0,736	1	0,391	3,417	0,206	56,560
	condlocdum(1)	1,461	1,147	1,622	1	0,203	4,311	0,455	40,853
	condlocjaardum1(1)	-3,313	1,567	4,470	1	0,034	0,036	0,002	0,785
	condlocjaardum2(1)	-1,639	1,292	1,609	1	0,205	0,194	0,015	2,445
	condlocjaardum3(1)	1,314	1,589	0,684	1	0,408	3,722	0,165	83,795
		Constant	-3,281	0,456	51,872	1	0,000	0,038	

a. Variable(s) entered on step 1: condlocjaardum1, condlocjaardum2, condlocjaardum3.

Tabel B.11. Logistische regressie van helmgebruik op conditie, jaar en locatie, al hun tweeweginteracties en hun drieweginteractie

Analyses kinderen 4-12 jaar

Dezelfde logistische regressie analyses zijn ook uitgevoerd voor de frequenties van helmgebruik in Zeeland en in het controle gebied bij zelf fietsende kinderen van 4 t/m 12 jaar in de jaren 2010, 2011, 2012 en 2014, zie *Tabel B.12*.

Locatie	Jaar		Conditiedum		Total		
			Controle	Zeeland			
Bij school	2010	helmdum	draagt geen helm	1.104	1.722	2.826	
			draagt helm	1	18	19	
		Total	1.105	1.740	2.845		
	2011	helmdum	draagt geen helm	1.587	1.320	2.907	
			draagt helm	11	112	123	
		Total	1.598	1.432	3.030		
	2012	helmdum	draagt geen helm	1.095	1.537	2.632	
			draagt helm	8	36	44	
		Total	1.103	1.573	2.676		
	2014	helmdum	draagt geen helm	1.208	1.373	2.581	
			draagt helm	2	39	41	
		Total	1.210	1.412	2.622		
	Elders	2010	helmdum	draagt geen helm	395	666	1.061
				draagt helm	5	32	37
			Total	400	698	1.098	
		2011	helmdum	draagt geen helm	977	755	1.732
draagt helm				3	56	59	
Total			980	811	1.791		
2012		helmdum	draagt geen helm	302	407	709	
			draagt helm	7	31	38	
		Total	309	438	747		
2014		helmdum	draagt geen helm	427	424	851	
			draagt helm	4	7	11	
		Total	431	431	862		

Tabel B.12. *Frequentie van helmgebruik bij zelf fietsende kinderen van 4 t/m 12 jaar uitgesplitst naar conditie, locatie en jaar.*

De belangrijkste bevinding van deze analyses is dat ook bij deze grotere groep kinderen het effect van conditie op helmgebruik in 2011 significant groter is dan in 2010, en wel 2,8 keer zo groot, zie de rij 'condjaardum1(1)' in *Tabel B.13*.

Variables in the Equation									
		B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)	95% C.I. for EXP(B)	
								Lower	Upper
Step 1 ^a	conditiedum(1)	1,655	0,433	14,582	1	0,000	5,231	2,237	12,230
	jaardum1(1)	0,311	0,489	0,403	1	0,525	1,364	0,523	3,557
	jaardum2(1)	0,987	0,484	4,148	1	0,042	2,683	1,038	6,933
	jaardum3(1)	-0,087	0,578	0,023	1	0,881	0,917	0,295	2,849
	condjaardum1(1)	1,042	0,516	4,081	1	0,043	2,835	1,032	7,789
	condjaardum2(1)	-0,488	0,520	0,882	1	0,348	0,614	0,221	1,701
	condjaardum3(1)	0,288	0,614	0,220	1	0,639	1,333	0,400	4,445
	Constant	-5,521	0,409	182,146	1	0,000	0,004		
a. Variable(s) entered on step 1: condjaardum1, condjaardum2, condjaardum3.									

Tabel B.13. *Logistische regressie van helmgebruik bij 4 t/m 12-jarige kinderen op conditie, jaar en de interactie tussen conditie en jaar.*

Bijlage I

Overzicht resultaten vragenlijststudie

Zeeland			Deelname non-responsvragenlijst					
	Gemeente		2012-2013	%	2013-2014	%	2014-2015	%
1.	Theo Thijssen Archipelschool	Vlissingen	ja	29	ja	28	ja	7
2	RKBS St Jozef	Vlissingen	ja	20	ja	21	ja	8
3	OBS De Houtuyn - Vlieger (beide lokaties)	Vlissingen	ja	10	ja	20	nee	-
4	PC/RKBS Het Kompas	Vlissingen	ja	22	nee	-	nee	-
5	PCBS 't Honk 1)	Kapelle	ja	29	ja	48	ja	14
6	RBS Juliana van Stolberg 1)	Kapelle	nee	-	ja 2)	23	ja 2)	27
7	RKBS St. Willibrordus 1)	Schouwen-Duiveland (Zierikzee)	ja	61	ja	25	ja	33
8	OBS De Reiger	Borsele (Heinkenszand)	ja	20	ja	41	ja	27
9	OBS Prof Dr Kohnstamm 1)	Goes	nee	-	ja	37	ja	6
10	CBS Prinses Beatrix 1)	Goes	ja	40	ja	26	ja	14
11	Montessorischool De Basis 1)	Goes	ja	25	ja	25	ja	11
12	RKBS Holtkampschool 1)	Goes	ja	44	ja	16	ja	31
13	OBS Schengehof	Borsele ('s-Heer Arendskerke)	ja	56	ja	34	ja	30
14	Christelijke Basisschool De Poeljeugd 1)	Goes ('s-Heer Hendrikskinderen)	ja	32	ja	31	ja	13
15	Archipelschool De Sprong	Veere (Koudekerke)	ja	26	ja	34	ja	15
16	RBS Petrus Immens (loc.Schoutstraat)	Middelburg	ja	50	ja	36	ja	24
17	Archipelschool De Dolfijnenburch	Middelburg	ja	71	ja	77	ja	62
18	VCO Basisschool Wilgenhof	Middelburg	ja	58	ja	11	nee	-
19	Vrije School Zeeland	Middelburg	nee	-	nee	-	nee	-
20	Jhr. W. Versluissschool	Veere (Aagtekerke)	ja	4	nee	-	nee	-
Totaal deelnemende scholen in Zeeland			17		17		15	
Totaal aantal leerlingen van de deelnemende scholen			2.145		2.665		3.048	
Controlegebied			2012-2013	%	2013-2014	%	2014-2015	%
1	Basisschool De Reuzepas (voorheen De Duivendonck)	Ewijk	ja	43	ja	30	ja	41
2	Basisschool 't Bijenveld	Leuth	ja	31	nee	-	ja	11
3	Jenaplan Christelijke Basisschool Adelbrecht-Windekind	Groesbeek	ja	35	ja	24	ja	5
4	Basisschool Wingerd	Bergharen	ja 2)	-	nee	-	ja	42
5	Basisschool Onze Bouwsteen	Beugen	ja 2)	-	ja	49	ja	8
6	De Bonckert	Boxmeer	nee	-	nee	-	ja	25
7	t Startblok	Cuijck	nee	-	nee	-	ja	9
8	Basisschool De Regenboog	Cuijck	nee	-	nee	-	nee	-
9	Openbare basisschool Hartenaas	Grave	ja 2)	-	nee	-	ja	40
10	Basisschool Gerardus Majella (sinds 1 augustus 2014 Basisschool Op de Heuvel)	Groesbeek	nee	-	ja	7	ja	2
11	Basisschool 't Vossenhol	Groesbeek	nee	-	nee	-	nee	-
12	Openbare Jenaplanschool De Vuurvogel	Malden	nee	-	nee	-	ja	?
13	Matthias Basisschool	Oploo	nee	-	ja	21	ja	14
14	Basisschool De Brink	Ottersum	nee	-	nee	-	nee	-
15	Basisschool De Akkerwinde	Vianen	nee	-	ja	34	ja	15
16	Samenwerkingsschool De Boskriek	Wijchen	nee	-	ja	17	nee	-
17	De Buizerd Jenaplanschool	Wijchen	nee	-	nee	-	nee	-
18	Basisschool De Viersprong	Wijchen	nee	-	nee	-	nee	-
19	Basisschool De Klimop	Wilbertoord	nee	-	ja	57	ja 2)	
20	RKBS De Wegwijzer	Winssen	nee	-	nee	-	ja	48
Totaal deelnemende scholen in het controlegebied			3		8		14	
Totaal aantal leerlingen van de deelnemende scholen			386		1.645		2.408	
1) Deze scholen zijn gevestigd in een gemeente die zijn gestopt met de helmencampagne. De provincie Zeeland heeft deze scholen de fietshelmen ter beschikking gesteld.								
2) De non-responsvragenlijst is tegelijkertijd met de online vragenlijst ingevuld								
% Responspercentage: het aandeel respondenten dat heeft deelgenomen aan de non-responsvragenlijst								

Tabel B.14. Overzicht scholen in Zeeland en controlegebied die hebben deelgenomen aan de non-responsvragenlijst.

Onderzoeks- gebied	Zelf fietsende kinderen met helm op		Helm correct		Helm te hoog/laag		Helm kinband verkeerd		Helm scheef	
	2012	2014	2012	2014	2012	2014	2012	2014	2012	2014
	n	n	n (%)	n (%)	n (%)	n (%)	n (%)	n (%)	n (%)	n (%)
Zeeland										
Scholen	33	38	22 (67%)	32 (84%)	8 (24%)	5 (13%)	1 (3%)	1 (3%)	2 (6%)	-
Overig	29*	3	19 (65%)	-	6 (21%)	-	1 (3%)	-	2 (7%)	-
Totaal	62	41	41 (66%)		14 (22%)		2 (3%)		4 (6%)	
Controlegebied										
Scholen	8	2	7 (87%)	2 (100%)	1 (13%)	-	-	-	-	-
Overig	7	3	6 (86%)	3 (100%)	-	-	1 (14%)	-	-	-
Totaal	15	5	13 (87%)	-	1 (7%)		1 (7%)	-	-	-
*) Van de 29 fietsende kinderen met helm op werd bij 1 kind geen waarneming verricht van correctheid van dragen helm waardoor de percentages niet precies optellen tot 100%										

Tabel B.15. Aandeel en aantal van zelf fietsende kinderen 4 t/m 8 jaar oud met correct en incorrect helmgebruik in Zeeland en controlegebied, in 2012 en 2014.

Vergelijking responsgroep en non-responsgroep Zeeland

Variabele	Zeeland					
	2012-2013		2013-2014		2014-2015	
	Respons	Non-respons	Respons	Non-respons	Respons	Non-respons
Aantal kinderen in gezin	1 - 25% 2 - 53% (n=236)	1 - 20% 2 - 50% 2 (n=397)	-	-	1 - 14% 2 - 56% 3 - 19% (n=205)	1 - 14% 2 - 47% 3 - 22% (n=360)
Aantal kinderen basisschool	-	-	1 - 37% 2 - 49% 3 - 11% (n=205)	1 - 26% 2 - 48% 3 - 17% (n=569)	1 50% 2 44% (n=205)	1 58% 2 35% (n=361)
			$\chi^2(6, n=774) = 16,7, p = 0,010$			
Leeftijd kind 1	7,1 (n=255)	7,5 (n=439)	8,1 (n=209)	8,4 (n=638)	8,6 (n=207)	8,4 (n=371)
Leeftijd kind 2	6,0 (n=133)	6,4 n=269)	6,6 (n=119)	7,0 (n=334)	6,5 (n=103)	6,9 (n=165)
Leeftijd kind 3	5,2 (n=22)	5,9 (n=71)	6,0 (n=25)	6,4 (n=73)	5,8 (n=11)	6,2 (n=26)
Leeftijd ouder 1	38,5 (n=236)	38,7 (n=391)	39,9 (n=200)	41,2 (n=488)	39,9 (n=199)	39,7 (n=329)
			$F(1,686)=8,2, p = 0,004$			
Leeftijd ouder 2	38,3 (n=223)	38,1 (n=361)	40,5 (n=187)	40,9 (n=448)	40 (n=199)	40 (n=329)
Sekse kind 1	50% jongen (n=255)	51% jongen (n=456)	49% jongen (n=210)	51% jongen (n=632)	45% jongen (n=207)	53% jongen (n=370)
Sekse kind 2	55% jongen (n=132)	51% jongen (n=273)	52% jongen (n=121)	53% (n=328)	53% jongen (n=104)	53% jongen (n=165)

Variabele	Zeeland					
	2012-2013		2013-2014		2014-2015	
	Respons	Non-respons	Respons	Non-respons	Respons	Non-respons
Sekse kind 3	54% jongen (n=22)	61% jongen (n=70)	50% jongen (n=26)	50% jongen (n=68)	45% jongen (n=11)	67% jongen (n=27)
Sekse ouder 1	53% man n=231	58% man n=405	38% man (n=201)	52% man (n=480)	24% man (n=199)	37% man (n=328)
			$\chi^2(1, N = 681) = 10,7, p = 0,001$		$\chi^2(1, N = 527) = 10,9, p = 0,001$	
Sekse ouder 2	44% man (n=216)	38% man (n=368)	59% man (n=187)	45% man (n=434)	75% man (n=181)	59% man (n=294) p = 0,000
			$\chi^2(1, N=621)=310,4; p = 0,001$		$\chi^2(2, N = 475) = 12,2, p = 0,000$	
Hoe vaak fietst kind 1	54% 5-7 dagen (n=253)	45% 5-7 dagen (n=455)	55% 5-7 dag (n=210)	55% 5-7 dag (n=634)	63% 5-7 dagen (n=207)	60% 5-7 dagen (n=222)
Hoe vaak fietst kind 2	46% 5-7 dagen (n=130)	44% 5-7 dagen (n=268)	54% 5-7 dag (n=120)	44% 5-7 dag (n=332)	57% 5-7 dagen (n=104)	51% 5-7 dagen (n=161)
					$\chi^2(4, N = 265) = 11,1, p = 0,025$	
Hoe vaak fietst kind 3	24% 5-7 dagen (n=21)	41% 5-7 dagen (n=70)	46% 5-7 dag (n=26)	39% 5-7 dag (n=74)	64% 5-7 dagen (n=14)	52% 5-7 dagen (n=27)
Hoe vaak fietst ouder 1	47% 5-7 dagen (n=237)	38% 5-7 dagen (n=396)	50% 5-7 dag (n=199)	36% 5-7 dag (n=478)	58% 5-7 dagen (n=196)	44% 5-7 dagen (n=329)
			$\chi^2(4, N=677)=17,9; p = 0,001$			
Hoe vaak fietst ouder 2	48% 5-7 dagen (n=224)	42% 5-7 dagen (n=365)	39% 5-7 dag (n=183)	37% 5-7 dag (n=432)	36% 5-7 dagen (n=182)	42% 5-7 dagen (n=300)
Gebruik kind 1 fiets van huis naar school	76% ja (255)	75% ja (453)	85% ja (210)	83% ja (640)	84% ja (175)	82% ja (372)
Gebruik kind 1 fiets boodschappen, bezoek	76% ja (255)	68% ja (453)	93% ja (210)	71% ja (639)	93% ja (207)	80% ja (372)
			$\chi^2(1, N = 849) = 40,8, p = 0,000$		$\chi^2(1, N = 579) = 16,9, p = 0,000$	
Gebruik kind 1 fiets sport	45% ja (255)	47% ja (453)	58% ja (21)	55% ja (639)	65% ja (206)	59% ja (372)
Gebruik kind 1 spelen	84% ja (255)	83% ja (453)			90% ja (206)	87% (372)
Gebruik kind 2 fiets van huis naar school	70% ja (132)	71% ja (270)	81% ja (123)	79% ja (324)	74% ja (103)	77% ja (164)
Gebruik kind 2 fiets boodschappen, bezoek	65% ja (132)	62% ja (270)	85% ja (123)	66% ja (324)	82% ja (103)	74% (163)
			$\chi^2(2, N = 447) = 15,8, p = 0,000$			
Gebruik kind 2 fiets sport	47% ja (132)	42% ja (270)	60% ja (123)	53% ja (324)	54% ja (103)	54% (164)
Gebruik kind 2 spelen	86% ja (132)	81% ja (270)	90% ja (123)	81% ja (324)	85% ja (104)	90% (164)
			$\chi^2(2, N = 447) = 4,9, p = 0,026$			
Gebruik kind 3 fiets van huis naar school	62% ja (21)	56% ja (66)	74% ja (27)	73% ja (70)	73% ja (11)	78% ja (27)

Variabele	Zeeland					
	2012-2013		2013-2014		2014-2015	
	Respons	Non-respons	Respons	Non-respons	Respons	Non-respons
Gebruik kind 3 fiets boodschappen, bezoek	38% ja (21)	50% ja (66)	70% ja (27)	59% ja (70)	73% ja (11)	70% ja (27)
Gebruik kind 3 fiets sport	29% ja (21)	33% ja (66)	52% ja (27)	41% ja (70)	64% ja (11)	30% ja (27)
Gebruik kind 3 spelen	71% ja (21)	86% ja (66)	78% ja (27)	71% ja (69)	91% ja (11)	93% ja (27)
Gebruik ouder 1 fiets woon-werk	49% ja (238)	38% ja (393)	53% ja (201)	40% ja (476)	58% ja (199)	46% (325)
	$\chi^2(1, N = 631) = 7,3, p = 0,07$		$\chi^2(1, N = 677) = 3,52, p = 0,03$			
Gebruik ouder 1 fiets boodschappen, bezoek	89% ja (238)	86% ja (393)	93% ja (201)	89% ja (476)	96% ja (199)	95% ja (328)
Gebruik ouder 1 fiets sport	42% ja (238)	42% ja (393)	57% ja (201)	46% ja (476)	64% ja (197)	56% ja (327)
			$\chi^2(1, N = 677) = 7,0, p = 0,08$			
Gebruik ouder 1 fiets kinderen naar school	68% ja (238)	60% ja (393)	68% ja (201)	61% ja (476)	77% ja (197)	67% ja (325)
					$\chi^2(1, N = 522) = 5,1, p = 0,024$	
Gebruik ouder 2 fiets woon-werk	44% ja (222)	41% ja (360)	42% ja (189)	42% ja (437)	41% ja (184)	42% ja (296)
Gebruik ouder 2 fiets boodschappen, bezoek	85% ja (222)	89% ja (360)	91% ja (189)	91% ja (438)	89% ja (184)	89% ja (299)
Gebruik ouder 2 fiets sport	46% ja (222)	41% ja (360)	59% ja (189)	43% ja (437)	53% ja (184)	52% ja (298)
			$\chi^2(2, N = 626) = 13,0, p = 0,000$			
Gebruik ouder 2 fiets kinderen naar school	70% ja (222)	65% ja (360)	60% ja (189)	61% ja (438)	58% ja (184)	58% ja (296)
Helmgebruik kind 1 van huis naar school	37% ja (198)	26% ja (352)	21% ja (206)	19% ja (556)	20% ja (196)	18% ja (333)
	$\chi^2(1, N = 550) = 6,6, p = 0,010$					
Helmgebruik kind 1 boodschappen, bezoek	38% ja (185)	24% ja (304)	22% ja (202)	18% ja (466)	19% ja (194)	18% ja (310)
	$\chi^2(1, N = 489) = 12,0, p = 0,001$					
Helmgebruik kind 1 sport	33% ja (118)	18% ja (216)	16% ja (193)	14% ja (379)	15% ja (181)	12% ja (285)
	$\chi^2(1, N = 334) = 9,6, p = 0,002$					
Helmgebruik kind 1 spelen	37% ja (202)	21% ja (356)	18% ja (199)	18% ja (523)	17% ja (201)	19% ja (334)
	$\chi^2(1, N = 558) = 15,9, p = 0,000$					
Helmgebruik kind 2 van huis naar school	38% ja (93)	23% ja (195)	29% ja (112)	21% ja (266)	24% ja (98)	18% ja (145)
	$\chi^2(1, N = 288) = 6,6, p = 0,010$					

Variabele	Zeeland					
	2012-2013		2013-2014		2014-2015	
	Respons	Non-respons	Respons	Non-respons	Respons	Non-respons
Helmgebruik kind 2 boodschappen, bezoek	34% ja (90)	18% ja (163)	32% ja (109)	20% ja (219)	23% ja (100)	15% (132)
	$\chi^2(1, N = 253) = 8,9, p = 0,003$		$\chi^2(1, N = 328) = 5,3, p = 0,022$			
Helmgebruik kind 2 sport	30% ja (69)	15% ja (116)	23% ja (94)	19% ja (186)	16% ja (97)	12% ja (122)
	$\chi^2(1, N = 185) = 6,6, p = 0,010$					
Helmgebruik kind 2 spelen	34% ja (113)	22% ja (205)	28% ja (115)	21% ja (262)	23% ja (101)	21% ja (152)
Helmgebruik kind 3 van huis naar school	46% ja (13)	30% ja (40)	28% ja (25)	40% ja (53)	27% ja (11)	4% ja (23)
Helmgebruik kind 3 boodschappen, bezoek	30% ja (10)	31% ja (32)	28% ja (25)	33% ja (39)	27% ja (11)	22% ja (27)
Helmgebruik kind 3 sport	14% ja (7)	8% ja (24)	28% ja (25)	29% ja (34)	36% ja (11)	19% (26)
Helmgebruik kind 3 spelen	37% ja (16)	33% ja (54)	29% ja (24)	28% ja (50)	36% ja (11)	19% ja (26)
Helmgebruik ouder 1 woon-werk	1% ja (132)	3% ja (185)	0% ja (157)	1% ja (271)	0% ja (183)	0% ja (246)
Helmgebruik ouder 1 boodschappen, bezoek	0% ja (201)	1% ja (319)	0% ja (184)	1% ja (417)	0% ja (195)	1% ja (309)
Helmgebruik ouder 1 sport	15% ja (110)	12% ja (182)	9% ja (162)	12% ja (262)	7% ja (182)	6% ja (245)
Helmgebruik ouder 1 kinderen naar school	0% ja (154)	1% ja (228)	0,6% ja (169)	1% ja (321)	0,5% ja (186)	0% ja (265)
Helmgebruik ouder 2 woon-werk	1% ja (120)	0% ja (177)	0,7% ja (143)	2% ja (245)	1% ja (165)	2% ja (224)
Helmgebruik ouder 2 boodschappen, bezoek	0% ja (177)	0% ja (298)	2% ja (173)	0,5% ja (390)	0,5% ja (182)	0% ja (279)
Helmgebruik ouder 2 sport	12% ja (117)	6% ja (154)	13% ja (155)	10% ja (236)	13% ja (162)	8% ja (226)
Helmgebruik ouder 2 kinderen naar school	0% ja (156)	0% ja (232)	1% ja (150)	0,3% ja (299)	0,6% ja (169)	0% ja (242)
Opleiding ouder 1 HBO/WO	47% hbo/wo (253)	40% hbo/wo (445)	48% hbo/vwo (210)	44% hbo/vwo (635)	51% HBO/WO (206)	39% HBO/WO (357)
Opleiding ouder 2 HBO/WO	45% hbo/wo (240)	37% hbo/wo (405)	41% hbo/vwo (205)	46% hbo/vwo (580)	45% HBO/WO (190)	46% HBO/WO (320)

Tabel B.16. Resultaten van de vergelijking tussen responsgroep en non-responsgroep Zeeland op kenmerken. Alleen significante toetsresultaten zijn vermeld (significantieniveau; $p = 0,010$).

Jaar	Heeft uw kind in het afgelopen jaar bij elke fietsrit de fietshelm gedragen?					
	Nee, nooit	Nee, meestal niet	Soms	Ja, meestal	Ja, altijd	Totaal
2012-2013	49	0	47	46	49	191
	25,7%	0,0%	24,6%	24,1%	25,7%	100,0%
2013-2014	99	0	33	42	29	203
	48,8%	0,0%	16,3%	20,7%	14,3%	100,0%
2014-2015	128	47	24	33	32	264
	48,5%	17,8%	9,1%	12,5%	12,1%	100,0%
Totaal	276	47	104	121	110	658
	41,9%	7,1%	15,8%	18,4%	16,7%	100,0%

Tabel B.17. Zelfgerapporteerde helmduch in Zeeland 2012, 2013 en 2014.

Jaar	Groep	Heeft uw kind in het afgelopen jaar bij elke fietsrit de fietshelm gedragen?					Totaal
		Nee, nooit	Nee, meestal niet	Soms	Ja, meestal	Ja, altijd	
2012-2013	1	4	-	13	16	21	54
		7,4%	-	24,1%	29,6%	38,9%	100,0%
	2	2	-	9	16	10	37
		5,4%	-	24,3%	43,2%	27,0%	100,0%
	3	12	-	9	9	10	40
		30,0%	-	22,5%	22,5%	25,0%	100,0%
	4	12	-	13	1	6	32
		37,5%	-	40,6%	3,1%	18,8%	100,0%
	5	19	-	3	4	2	28
		67,9%	-	10,7%	14,3%	7,1%	100,0%
Totaal	49	-	47	46	49	191	
	25,7%	-	24,6%	24,1%	25,7%	100,0%	
2013-2014	1	2	-	3	8	8	21
		9,5%	-	14,3%	38,1%	38,1%	100,0%
	2	4	-	6	15	11	36
		11,1%	-	16,7%	41,7%	30,6%	100,0%
	3	4	-	4	9	4	21
		19,0%	-	19,0%	42,9%	19,0%	100,0%
	4	17	-	7	5	4	33
		51,5%	-	21,2%	15,2%	12,1%	100,0%
	5	25	-	7	3	1	36
		69,4%	-	19,4%	8,3%	2,8%	100,0%
	6	29	-	6	2	1	38
		76,3%	-	15,8%	5,3%	2,6%	100,0%
	7	18	-	0	0	0	18
		100,0%	-	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Totaal	99	-	33	42	29	203	
	48,8%	-	16,3%	20,7%	14,3%	100,0%	

Jaar	Groep	Heeft uw kind in het afgelopen jaar bij elke fietsrit de fietshelm gedragen?					Totaal
		Nee, nooit	Nee, meestal niet	Soms	Ja, meestal	Ja, altijd	
2014-2015	1	1	3	3	5	9	21
		4,8%	14,3%	14,3%	23,8%	42,9%	100,0%
	2	6	4	5	8	4	27
		22,2%	14,8%	18,5%	29,6%	14,8%	100,0%
	3	7	7	2	11	9	36
		19,4%	19,4%	5,6%	30,6%	25,0%	100,0%
	4	10	8	5	3	5	31
		32,3%	25,8%	16,1%	9,7%	16,1%	100,0%
	5	21	8	2	2	3	36
		58,3%	22,2%	5,6%	5,6%	8,3%	100,0%
	6	28	6	5	3	0	42
		66,7%	14,3%	11,9%	7,1%	0,0%	100,0%
	7	32	8	2	1	2	45
		71,1%	17,8%	4,4%	2,2%	4,4%	100,0%
	8	23	3	0	0	0	26
		88,5%	11,5%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	Totaal	128	47	24	33	32	264
		48,5%	17,8%	9,1%	12,5%	12,1%	100,0%
Totaal	1	7	3	19	29	38	96
		7,3%	3,1%	19,8%	30,2%	39,6%	100,0%
	2	12	4	20	39	25	100
		12,0%	4,0%	20,0%	39,0%	25,0%	100,0%
	3	23	7	15	29	23	97
		23,7%	7,2%	15,5%	29,9%	23,7%	100,0%
	4	39	8	25	9	15	96
		40,6%	8,3%	26,0%	9,4%	15,6%	100,0%
	5	65	8	12	9	6	100
		65,0%	8,0%	12,0%	9,0%	6,0%	100,0%
	6	57	6	11	5	1	80
		71,2%	7,5%	13,8%	6,2%	1,2%	100,0%
	7	50	8	2	1	2	63
		79,4%	12,7%	3,2%	1,6%	3,2%	100,0%
	8	23	3	0	0	0	26
		88,5%	11,5%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	Totaal	276	47	104	121	110	658
		41,9%	7,1%	15,8%	18,4%	16,7%	100,0%

Tabel B.18. Zelfgerapporteerde helmdracht in Zeeland naar campagnejaar en groep.

Attitude t.o.v. fietshelm		Jaar	Groep kind					N totaal
			1	2	3	4	5	
<i>Helemaal eens</i> met de stelling: "Alleen kinderen moeten een fietshelm op"	Kind	2012	30% (50)	29% (42)	16% (55)	9% (44)	13% (38)	229
		2013	29% (21)	47% (38)	30% (27)	18% (39)	2% (42)	228
		2014	35% (20)	25% (24)	22% (31)	17% (29)	3% (35)	254
	Ouder	2012	38% (50)	38% (42)	29% (55)	23% (44)	16% (38)	229
		2013	33% (21)	39% (38)	26% (27)	15% (39)	14% (42)	228
		2014	20% (20)	25% (24)	28% (36)	10% (29)	23% (35)	254
<i>Helemaal eens</i> met de stelling: "Iedereen moet een fietshelm op"	Kind	2012	12% (50)	14% (42)	14% (55)	16% (44)	13% (38)	229
		2013	5% (21)	13% (38)	15% (27)	10% (39)	19% (42)	228
		2014	15% (20)	12% (24)	6% (36)	17% (29)	11% (35)	254
	Ouder	2012	2% (50)	7% (42)	5% (55)	14% (44)	16% (38)	229
		2013	5% (21)	5% (38)	7% (27)	3% (39)	14% (42)	228
		2014	0% (20)	4% (24)	0% (36)	10% (29)	0% (35)	254
<i>Helemaal eens</i> met de stelling: "Het voelt veilig om een fietshelm op te hebben" ("Het is veilig om een fietshelm op te hebben")	Kind	2012	44% (50)	48% (42)	44% (55)	29% (44)	29% (38)	229
		2013	38% (21)	66% (38)	41% (27)	28% (39)	10% (42)	228
		2014	35% (20)	21% (24)	31% (36)	41% (29)	17% (35)	254
	Ouder	2012	64% (50)	64% (42)	60% (55)	70% (44)	55% (38)	229
		2013	71% (21)	74% (38)	63% (27)	51% (39)	62% (42)	228
		2014	50% (20)	58% (24)	56% (36)	65% (29)	40% (35)	254
<i>Helemaal eens</i> met de stelling: "Ik vind het niet nodig om een fietshelm op te hebben" ("Ik vind het niet nodig dat mijn kind een fietshelm op heeft")	Kind	2012	0% (50)	7% (42)	16% (55)	18% (44)	26% (38)	229
		2013	9% (21)	3% (38)	18% (27)	26% (39)	29% (42)	228
		2014	5% (20)	4% (24)	8% (36)	21% (29)	37% (35)	254
	Ouder	2012	8% (50)	0% (42)	11% (55)	14% (44)	24% (38)	229
		2013	5% (21)	5% (38)	7% (27)	20% (39)	14% (42)	228
		2014	0% (20)	17% (24)	3% (36)	10% (29)	17% (35)	254
<i>Helemaal eens</i> met de stelling: "Een fietshelm zit niet lekker"	Kind	2012	6% (50)	19% (42)	25% (55)	23% (44)	29% (38)	229
		2013	5% (21)	3% (38)	11% (27)	26% (39)	35% (42)	228
		2014	5% (20)	17% (24)	8% (36)	24% (29)	34% (35)	254
	Ouder	2012	18% (50)	21% (42)	20% (55)	14% (44)	21% (38)	229
		2013	14% (21)	10% (38)	15% (27)	26% (39)	17% (42)	228
		2014	15% (20)	12% (24)	8% (36)	14% (29)	11% (35)	254

Tabel B.19. Attituden jegens de fietshelm, uitgesplitst naar ouder en kind, campagne jaar en groep van de basisschool in Zeeland.

Kinderen	Groep 1			Groep 2			Groep 3			Groep 4			Groep 5		
	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014
Motieven om fietshelm wel te dragen															
De fietshelm is mooi	53% (2)	40% (3)	52% (2)	37% (3)	31%	24%	14%	10%	-	9%	20% (3)	-	-	-	-
De fietshelm is leuk	42%	32%	57% (1)	26%	29%	10%	14%	17%	-	-	-	-	-	-	-
Mijn vriendjes/ vriendinnetjes dragen ook een fietshelm	47% (3)	24%	48% (3)	31%	36%	24%	11%	10%	12%	9%	10%	12%	-	-	-
Mijn ouders willen dat ik een fietshelm draag	47% (3)	40% (3)	52% (2)	55% (1)	62% (1)	38% (2)	39% (2)	43% (2)	33% (2)	36% (2)	33% (2)	33% (2)	14% (2)	21% (2)	14% (2)
De fietshelm hoort bij het fietsen	53% (2)	48% (2)	52% (2)	49% (2)	59% (2)	38% (2)	29% (3)	37% (3)	21% (3)	23% (3)	15%	21% (3)	-	-	-
Ik wil stoer zijn	12%	16%	-	8%	14%	10%	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Het is een gewoonte om mijn fietshelm op te zetten	33%	52% (1)	29%	35%	48% (3)	28% (3)	21%	27%	18%	14%	15%	18%	-	-	-
Het is veilig om een fietshelm op te zetten	58% (1)	52% (1)	43%	55% (1)	62% (1)	48% (1)	41% (1)	53% (1)	36% (1)	39% (1)	36% (1)	36% (1)	19% (1)	24% (1)	17% (1)
Ik zet een fietshelm op om beter gezien te worden	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ik ken iemand die bij het fietsen op zijn hoofd is gevallen	-	-	-	10%	12%	10%	5%	13%	11%	11%	5%	21% (3)	-	-	-
<i>NB Om de leesbaarheid te verhogen zijn percentages kleiner dan 10% weggelaten. Via rangordenummers is duidelijk gemaakt wel motieven het vaakst worden genoemd</i>															

Tabel B.20. Motieven van kinderen om de fietshelm **wel** te gebruiken 2012-2014 per groep van de basisschool (motieven < 10% in beide jaren niet vermeld; tussen haakjes het rangordnummer van de drie meest genoemde motieven per groep per jaar).

Kinderen	Groep 1			Groep 2			Groep 3			Groep 4			Groep 5		
	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014
Motieven om fietshelm niet te dragen															
De fietshelm is lelijk	-	-		-	-		-	-	-	-	-		29%	14%	17%
De fietshelm is stom	-	-		-	-	14%	20% (3)	17% (2)	-	23% (2)	15%	15%	40% (2)	33%	36%
De helm zit niet lekker	-	-		16%	7%	17% (2)	25% (1)	20% (1)	11%	11%	36% (1)	30% (2)	33% (3)	40% (2)	44% (3)
Ik heb geen fietshelm nodig	-	-		-	-	21% (1)	25% (1)	13%	13% (2)	20% (3)	33% (2)	30% (2)	31%	36% (3)	44% (3)
Het is onhandig	-	-		-	-	17%	-	-	-	16%	26%	18% (3)	29%	24%	39%
Mijn vriendjes/ vriendinnen dra-gen ook geen helm	-	-		-	-	21% (1)	-	-	24% (1)	41% (1)	31% (3)	42% (1)	62% (1)	52% (1)	56% (1)
Ik heb een nieuwe helm nodig	-	-		-	-		-	-	-	-	-		-	-	
Het hoeft niet (meer) van mijn ouders	-	-		-	-	17% (2)	18%	20% (1)	11%	18%	23%	30% (2)	26%	33%	47% (2)
Ik ben ermee gepest	-	-		-	-		-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ik wil stoer zijn	2%	12%		-	-		12%	0%	-	-	-	12%	12%	7%	19%
Ik vergeet de fietshelm op te zetten	-	-		-	-	10%	21% (2)	17% (2)	-	16%	20%	15%	19%	9%	17%
Ik vind het lastig de fietshelm op te zetten	-	-		-	-		11%	13%	-	-	-		-	-	-
<i>Om de leesbaarheid te verhogen zijn percentages kleiner dan 10% weggelaten. Via rangordnummers is duidelijk gemaakt wel motieven het vaakst worden genoemd.</i>															

Tabel B.21. *Motieven van kinderen om de helm niet te gebruiken 2012-2014 per groep van de basisschool (motieven < 10% in beide jaren niet vermeld; tussen haakjes het rangordnummer van de drie meest genoemde motieven per groep per jaar).*

Ouders	Groep 1			Groep 2			Groep 3			Groep 4			Groep 5		
	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014
Motieven om fietshelm wel te dragen															
Ik vind een fietshelm nodig	59% (2)	52% (2)	62% (2)	49% (2)	57% (2)	45% (2)	36% (2)	37% (2)	30% (2)	27% (2)	26% (2)	27% (2)	17% (2)	14% (2)	11% (2)
De meeste leeftijdgenootjes fietsen ook met een fietshelm	31%	8%	19%	10%	12%	10%	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Broertje/zusje draagt ook een fietshelm; ik wil mijn kind gelijk behandelen	14%	0%	-	16%	21%	-	7%	13%	-	-	-	15%	-	-	-
Mijn kind is onvoorzichtig en heeft daarom een fietshelm nodig	23%	16%	-	10%	21%	-	7%	10%	-	-	-	-	12% (3)	12% (3)	-
Ik vind de route naar school niet veilig	22%	16%	24%	20%	21%	10%	5%	20%	19%	4%	10%	-	-	-	-
Mijn kind kan nog niet zelf beslissen	39%	20%	14%	12%	31%	17%	12%	10%	19%	-	-	-	-	-	-
Mijn kind fiets regelmatig naar school en/of buitenschoolse activiteiten	20%	16%	14%	24%	36%	17%	12%	17%	19%	16%	5%	-	-	-	-
Een fietshelm hoort bij het fietsen	47% (3)	48% (3)	38% (3)	29% (3)	38% (3)	24% (3)	25% (3)	20% (3)	30% (2)	25% (3)	18% (3)	21% (3)	-	-	-
Het risico op hoofdletsel wordt aanzienlijk kleiner bij gebruik van een fietshelm	70% (1)	76% (1)	76% (1)	65% (1)	79% (1)	55% (1)	50% (1)	60% (1)	51% (1)	36% (1)	41% (1)	39% (1)	21% (1)	21% (1)	19% (1)
Mijn kind draagt een fietshelm om beter gezien te worden	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>Om de leesbaarheid te verhogen zijn percentages kleiner dan 10% weggelaten. Via rangordenummers is duidelijk gemaakt wel motieven het vaakst worden genoemd.</i>															

Tabel B.22. *Motieven van ouders om de helm wel te laten gebruiken 2012-2013 per groep van de basisschool (motieven < 10% in beide jaren niet vermeld; tussen haakjes het rangordnummer van de drie meest genoemde motieven per groep per jaar).*

Ouders	Groep 1			Groep 2			Groep 3			Groep 4			Groep 5		
	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014
Motieven om fietshelm niet te dragen															
Ik vind een helm niet nodig	11% (1)	16% (1)	-	8% (2)	14% (1)	17% (1)	23% (1)	17% (2)	19% (1)	11% (3)	14%	21% (2)	15%	18% (3)	36% (1)
De meeste leeftijdsgenootjes fietsen ook zonder helm; ik wil niet dat mijn kind opvalt	-	-		-	-	10% (2)	11%	20% (1)	-	18% (1)	10%	27% (1)	43% (1)	29% (1)	36% (1)
Oudere broertje/zusje fietst ook zonder helm; ik wil mijn kind gelijk behandelen	-	-		-	-	-	5%	10% (3)	-	-	-	-	17%	5%	-
Mijn kind is voorzichtig en fietst veilig en heeft daarom geen helm nodig-	-	-		-	-	10% (2)	16% (2)	10% (3)	19% (1)	9%	20% (1)	15% (3)	21%	14%	19% (3)
Ik vind de route naar school voldoende veilig	5%	12% (2)		10%	7% (2)	17% (1)	23% (1)	10% (3)	16% (2)	14%	18% (2)	15% (3)	21%	24%	33% (2)
Ik vind dat mijn kind zelf moet beslissen	-	-		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ik ben bang dat mijn kind wordt gepest	-	-		-	-	-	-	-	-	-	-	-	14%	12%	14%
Ik wil mijn kind niet dwingen	0%	12% (2)		-	-	-	14% (3)	3%	-	7%	10%	-	24%	14%	17%
Mijn kind fietst onder begeleiding en dus veilig	-	-		-	-	10% (2)	11%	7%	-	14% (2)	15% (3)	-	17%	12%	-
Ik vind dat een fietshelm mijn kind onnodig bang maakt	-	-		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ik verschil van mening over het belang van de fietshelm met de andere ouder van het kind	-	-		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mijn kind fietst (bijna) nooit naar school en/of buitenschoolse activiteiten	-	-		-	-	-	-	-	-	-	-	-	12%	12%	-
Het risico op hoofdletsel wordt nauwelijks kleiner bij gebruik van een fietshelm	-	-		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Om de leesbaarheid te verhogen zijn percentages kleiner dan 10% weggelaten. Via rangordnummers is duidelijk gemaakt wel motieven het vaakst worden genoemd.															

Tabel B.23. Motieven van ouders om de helm **niet** te laten gebruiken 2012-2013 per groep van de basisschool (motieven < 10% in beide jaren niet vermeld; tussen haakjes het rangordnummer van de drie meest genoemde motieven per groep per jaar).

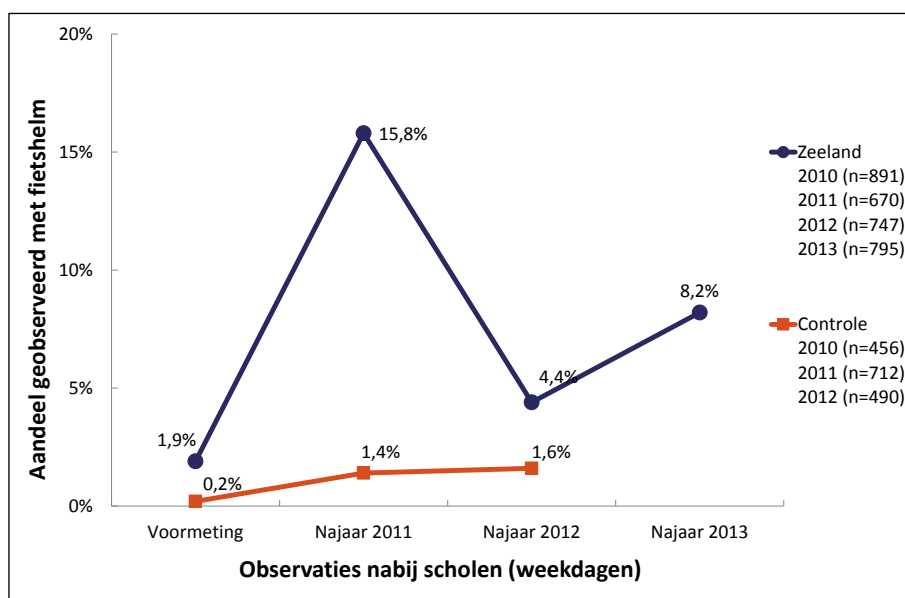
De observatiestudie in het najaar van 2013 is vanwege financiële overwegingen beperkt uitgevoerd. De meting is alleen uitgevoerd nabij scholen in Zeeland om te zien of de intensivering van de campagne, voorafgaand aan de meting, enig effect had. Omdat er geen meting in het controlegebied heeft plaatsgevonden is het niet uit te sluiten dat het eventuele effect door iets anders dan de campagne wordt veroorzaakt.

In de campagnejaren voorafgaand aan het schooljaar 2013-2014 werd de intensiteit van de campagne-activiteiten aanzienlijk verminderd en werd de campagne feitelijk beperkt tot het gratis verstrekken van fietshelmen aan kinderen in groep 1 van het basisonderwijs.

In het schooljaar 2013-2014, het vierde campagnejaar, werd de campagne weer geïntensiveerd middels het geven van voorlichting aan kinderen in groep 1 en aan hun ouders, gekoppeld aan het uitdelen van fietshelmen aan die kinderen die nog geen fietshelm hadden. Daarnaast ontvingen de scholen ook lespakketten en voorbeelden van oefeningen inzake de fietshelm. De intensivering van de campagne vond plaats vóór de najaarsmeting van het fietshelmgebruik nabij scholen.

De ontwikkeling van het fietshelmgebruik

Afbeelding B.1 toont de ontwikkeling van het fietshelmgebruik bij zelf fietsende kinderen (4 t/m 8 jaar) nabij scholen in Zeeland van 2010 t/m 2013. Voor het controlegebied waren observatiegegevens beschikbaar voor de periode 2010 t/m 2012.

Afbeelding B.1. Ontwikkeling van aandeel zelf fietsende kinderen (4 t/m 8 jaar) dat een helm draagt nabij schoollocaties in Zeeland en in het controlegebied van najaar 2010 tot en met najaar 2012/2013.

Na de intensivering van de campagne-activiteiten bleek het helmgebruik bij zelfe fietsende 4-8-jarige kinderen nabij scholen significant te zijn toegenomen van iets meer dan 4% in najaar 2012 tot iets meer dan 8% in najaar 2013. Het aandeel correct helmgebruik bij zelf fietsende kinderen was in 2013 ook wat hoger (78%) dan in 2012 (67%), maar dit betreft geen statistisch significant verschil.

Aan de hand van de jaarlijkse metingen en resultaten van de vragenlijsten zijn er gedurende de campagne tussentijdse aanbevelingen gedaan aan de provincie Zeeland voor het vervolg van de campagne in Zeeland. Hieronder volgt een overzicht van de belangrijkste aanbevelingen.

Aanbevelingen na eerste campagnejaar (2010 – 2011)

Voor aanbevelingen ten aanzien van de campagne is onderscheid gemaakt naar twee verschillende doelgroepen.

1. “Niet-dragers”: De groep die de helm naar aanleiding van de campagne niet (regelmatig) is gaan dragen
2. “Dragers”: De groep die (evt. naar aanleiding van de campagne) de helm wél regelmatig is gaan dragen

Voor de aanbevelingen gaan we in op de twee neutrale doelgroepen die we vanaf hier aanduiden met “niet-dragers” en “draggers”. De doelgroep “niet-dragers” bestaat mogelijk uit wat oudere kinderen (vanaf groep 3/4) voor wie de ouders ook minder overtuigd zijn van de noodzaak van de helm voor hun kind. De doelgroep “draggers” zijn vooral de jongere kinderen (groep 1/2), die in eerste instantie de helm wel zijn gaan dragen, maar dit door uiteenlopende factoren minder gaan doen. In deze paragraaf wordt aan de hand van deze twee doelgroepen aanbevelingen gedaan om de effectiviteit van de campagne te vergroten. De nadruk ligt hierbij vooral op de rol van de ouders.

Afwegen welke doelgroep prioriteit krijgt

Om de campagne-activiteiten af te kunnen stemmen op het doel van de campagne is het belangrijk een afweging te maken welke doelgroep prioriteit krijgt. Is het doel van de campagne dat zoveel mogelijk kinderen van de relatief grote groep “niet-dragers” naar “draggers” gaan óf is het doel dat de relatief kleine groep “neutrale dragers” zo veel mogelijk “positieve dragers” worden..

Ouders overtuigen van nut & noodzaak helm voor eigen kind

Deze aanbeveling geldt voor de groep “niet-dragers”. De aanbeveling zou dan zijn om te kijken of het mogelijk is ouders met subjectieve informatie (persoonlijke meningen van ouders en kinderen) te overtuigen van het nut en de noodzaak van de helm voor hun eigen kind.

Bestendigen van het behaalde effect

Deze aanbeveling geldt voor de groep “draggers”. Het is daarom interessant te kijken naar de motieven die deze groep noemt om de helm niet meer te (laten) dragen. Opvallend is bijvoorbeeld dat “vergeten” relatief vaak wordt genoemd. Hier kan in de campagne-activiteiten op ingegaan worden door bijvoorbeeld praktische tips te geven om de fietshelm niet te vergeten (e.g., “hang de helm aan het stuur van de fiets” of “maak er een regel van dat de helm altijd gedragen wordt”).

Beleid op scholen

Het ligt misschien voor de hand om aan te bevelen dat de campagne ook gericht wordt op de bijdrage van de scholen. De vraag is echter in hoeverre dat niet al gebeurd is (immers, scholen hebben bijvoorbeeld een lespakket ontvangen) en in hoeverre scholen bereid én in staat zijn deze aanvullende activiteiten op zich te nemen. In de procesevaluatie zal hier nader naar gekeken worden.

Aanbevelingen na tweede campagnejaar (2011-2012)

Het feit dat het gedragseffect van de campagne niet is bestendig in het tweede jaar van de campagne, is waarschijnlijk te wijten aan twee oorzaken:

1. Het bereikte effect is van korte duur omdat jonge kinderen zelf na een jaar of eerder stoppen met het dragen van een fietshelm (hierboven beschreven)
2. De campagne zelf is op belangrijke onderdelen stopgezet (speciale voorlichtings- en educatieactiviteiten zijn verminderd)

Belang van continuïteit van voorlichting

Er zijn aanwijzingen gevonden over het belang van continue voorlichting. In 2012 werd er geen voorlichting over de fietshelm gegeven. De analyses van het vragenlijstonderzoek van 2012 toonden aan dat minder voorlichting leidt tot een merkbare achteruitgang in kennis en informatie.

Om kennis op peil te houden is het noodzakelijk dat voorlichting een standaardonderdeel van de campagne is, en dat zeker eenmaal jaarlijks een meer intensieve vorm van voorlichting over fietshelmen wordt toegepast (folders, krantenartikel, lokale tv-uitzending), aangevuld met meer lokale initiatieven.

Afweging welke doelgroep prioriteit krijgt

Om verdere campagne-activiteiten te kunnen bepalen, is het belangrijk om over beide doelgroepen 'draggers' alsmede 'niet-dragers' na te denken.

"Niet dragers": Ouders overtuigen van nut en noodzaak van de helm voor het eigen kind

De aanbeveling zou zijn dat het eenzijdig benadrukken van de ernst van de gevolgen van gedrag leidt niet tot gedragsverandering. Van groter belang voor het bewerkstelligen van gedragsverandering is dat voorlichting mensen informeert over persoonlijke kwetsbaarheid, de effectiviteit van het beschermende gedrag en het vertrouwen het beschermende gedrag ook te kunnen uitvoeren (Gezondheidsraad, 2006; SWOV, 2015). SWOV adviseert om de informatie over veiligheid van fietsende kinderen zoveel mogelijk toe te spitsen op Zeeland, en om zo volledig en objectief mogelijke informatie aan te bieden in verschillende aantallen: het algemene lokale risicocijfer, maar ook de aantallen waaruit dit cijfers is opgebouwd. Belangrijke informatie is: Hoeveel jonge kinderen (4-6, 7-8, 9-12 jaar) hebben in de afgelopen 3 of 4 jaar hoofdletsel opgelopen bij het fietsen in Zeeland? Wat was de ernst van het letsels daarbij? Het is zeker aan te bevelen om de toch vaak abstracte risico-informatie aan te vullen met meer persoonlijke verhalen van Zeeuwse ouders en kinderen over hoe het fietshelmgebruik van het kind is gerealiseerd en hoe dit is bevallen.

“Dragers”: bestendigen van het behaalde effect

Het belang van regels stellen kan worden benadrukt. Ouders stellen minder vaak een regel voor kinderen in hogere groepen dan voor kinderen in lagere groepen.

In de voorlichting naar ouders kan worden geadviseerd dat wanneer zij een regel stellen voor het kind zij ook een minimale tijdsperiode (een jaar of anderhalf jaar) aan deze regel koppelen. In dat geval is er sprake van een duidelijk ‘contract’ tussen ouder en kind, waardoor de kans verhoogd wordt dat het fietshelmegebruik een vaste gewoonte wordt. Uiteraard veronderstelt het regel stellen wel dat de fietshelm ook echt comfortabel zit. Eventuele uitzonderingen op de regel – bijvoorbeeld zeer warm weer – moeten ook uitzonderingen blijven.

Bij ouders is zonder meer het belangrijkste motief om het kind een fietshelm te laten dragen veiligheid (vermindering risico). Dit motief wordt minder frequent genoemd wanneer het kind in hogere groep zit. De afnemende veiligheidsmotivatie bij ouders loopt ook parallel met afnemend fietshelmegebruik onder kinderen.

Ook voor dit probleem past het eerder gegeven advies dat ouders een periode van minimaal een jaar en liever nog twee jaar koppelen aan hun regelstelling wat betreft het helmegebruik van het kind. In dat geval wordt de kans verkleind dat het fietshelm-gebruik afhankelijk wordt gesteld van de bekwaamheid van het kind en van subjectieve risico-indrukken. De regelstelling kan eventueel ook gecombineerd worden met een beloning om het contract wat aantrekkelijker te maken. ‘Langjarige’ contracten tussen ouder en kind komen vaker voor, bijvoorbeeld belofte van ouders aan kinderen 14-15 jaar oud om rijlessen te betalen als het kind goede cijfers behaalt of bijvoorbeeld niet gaat roken of drinken.

Conclusies

Voorlichting en educatie zijn belangrijke campagne-onderdelen en kunnen niet gemist worden voor het bestendigen van eenmaal verkregen gedrags-effecten. Het gratis verstrekken van fietshelmen alleen is onvoldoende effectief, en moet ondersteund worden door andere maatregelen in de sfeer van voorlichting en educatie.

De voorlichting over fietshelmen dient uitgebouwd te worden met vormen van interpersoonlijke voorlichting welke beter in staat is om vragen van mensen over fietshelmen te beantwoorden, en om eventuele twijfels weg te nemen.

Belangrijke inhoudelijke thema’s voor de te geven voorlichting zijn:

- regel stellen door ouders
- correct dragen van de fietshelm
- het gebruiksgemak van de helm, vooral het oplossen van praktische problemen (comfort, problemen met haar, koud, opbergen)

Aanbevelingen voor de periode 2014-2015

De volgende aanbevelingen worden gegeven voor het vervolg van de campagne in 2014-2015.

Voortzetting campagne middels voorlichting/educatie

De aanbeveling is dat jaarlijks campagne-activiteiten in de sfeer van voorlichting en educatie georganiseerd moeten worden om het helmgebruik bij jonge kinderen te bevorderen of op peil te houden. Deze aanbeveling werd eerder al gegeven op basis van het onderzoek in 2012 dat aantoonde dat enkel het uitdelen van fietshelmen niet voldoende is om het fietshelmgebruik bij jonge kinderen te bevorderen. Het onderzoek in 2013 laat zien dat er met een intensivering van de campagne weer een verbetering wordt geboekt in het fietshelmgebruik van jonge kinderen nabij scholen en bevestigt daarmee het belang van de aanbeveling.

Belang van regel stellen ouders

Het regel stellen van de ouders is een belangrijke factor voor het fietshelmgebruik van het kind. In voorlichting moet op het belang hiervan gewezen worden. Meer specifiek bevelen we aan om aan het regel stellen een minimale tijdsperiode te koppelen. De regelstelling kan eventueel ook gecombineerd worden met een beloning om het contract wat aantrekkelijker te maken.

Netwerk interpersoonlijke voorlichting

Behalve aandacht voor de fietshelm in de lokale media (krant, tv, radio, social media) blijven meer interpersoonlijke, interactieve vormen van voorlichting gewenst. Voor jonge kinderen werken toneelstukken goed. Voor ouders zou een lijst van fietswinkels met fietshelmspecialisten opgesteld kunnen worden waar ze met vragen terecht kunnen. Interpersoonlijke voorlichting werkt het beste om ouders die twijfelen over de streep te trekken. De grondslag voor deze aanbeveling is niet een specifiek resultaat uit het vragenlijstonderzoek maar de algemene kennis over de voor- en nadelen van de verschillende vormen van voorlichting (massamediale voorlichting, interpersoonlijke voorlichting).

In aanvulling op de eerder gegeven adviezen geven we onderstaand enkele, nieuwe adviezen.

Focus groepen 1-3

Organiseren activiteiten met grotere zichtbaarheid fietshelmen. Kinderen en volwassenen worden sterk beïnvloed door wat zij zien als 'normaal'. Hoe meer kinderen een fietshelm dragen, des te normaler wordt dit gevonden. Een voorbeeld van een dergelijke zichtbare activiteit werd al uitgevoerd in het schooljaar 2012-2013 via de zogenaamde popcornactie, waarbij kinderen zich een zak popcorn kregen als ze op een centraal punt, markplein, stadcentrum, een fietssparcours met helm op af leggen.

Focus op 'hippe' helmen

'De fietshelm is mooi' is een belangrijk nevenmotief voor veel kinderen om de helm te dragen. Het kunnen ontwerpen van een eigen helm of kiezen van eigen kleuren of patronen op de helm zal de aantrekkelijkheid van het product helm voor het kind vergroten.

Pretesten voorlichting

We bevelen aan om het gebruikte voorlichtingsmateriaal inhoudelijk nog eens te pretesten omdat in de loop der jaren veranderingen kunnen optreden in beeldvorming en vragen bij ouders en kinderen.